

Uniwersytet Wrocławski
Wydział Prawa, Administracji i Ekonomii
Katedra Postępowania Karnego
Niestacjonarne Studia Prawa
Jednolite magisterskie

Igor Robert Dereń

**POROZUMIENIA PROCESOWE A REALIZACJA CELÓW POSTĘPOWANIA
KARNEGO W POLSKIM I IZRAELSKIM PORZĄDKU PRAWNYM**

Praca magisterska napisana pod kierunkiem dr Dagmary Gruszeckiej

Wrocław 2016

SPIS TREŚCI

WYKAZ SKRÓTÓW	4
WSTĘP	6
ROZDZIAŁ I. POROZUMIENIA PROCESOWE W POLSKIM PORZĄDKU PRAWNYM	8
1. Wniosek o wydanie na posiedzeniu wyroku skazującego i orzeczenie uzgodnionych z oskarżonym kar – art. 335 k.p.k.	10
2. Dobrowolne poddanie się odpowiedzialności karnej – art. 338a oraz 387 k.p.k.	20
3. Możliwość umorzenia postępowania karnego na wniosek pokrzywdzonego, czyli tzw. umorzenie restytucyjne – art. 59a k.k.	33
ROZDZIAŁ II. POROZUMIENIA PROCESOWE W IZRAELSKIM PORZĄDKU PRAWNYM	40
1. Porozumienie procesowe przed złożeniem aktu oskarżenia do sądu na etapie postępowania przygotowawczego – zamknięcie sprawy za porozumieniem (art. 67a i nast. ustawy o procedurze karnej)	43
2. Porozumienie procesowe po złożeniu aktu oskarżenia do sądu zawierane pomiędzy oskarżycielem publicznym a oskarżonym – ugoda.....	50
3. Tłumaczenia dokumentów związanych z trybami konsensualnymi w prawie izraelskim	66
3.1. Tłumaczenie protokołu rozprawy sądu, na której następuje uwzględnienie ugody zawartej w ramach procedury konsensualnej	66
3.2. Tłumaczenie załącznika D do zarządzenia Prokuratora Generalnego nr 8.1 w sprawie wytycznych do zawarcia ugód	77
ROZDZIAŁ III. REALIZACJA CELÓW POSTĘPOWANIA A STOSOWANIE POROZUMIEŃ PROCESOWYCH W ŚWIELE DOŚWIADCZEŃ POLSKO – IZRAELSKICH.....	83
ZAKOŃCZENIE	93
BIBLIOGRAFIA	95

WYKAZ SKRÓTÓW

SN –	Sąd Najwyższy
TK –	Trybunał Konstytucyjny
SA –	Sąd Apelacyjny
k.k. –	ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. - Kodeks karny (Dz. U. z 1997 r., Nr 88, poz. 553 z późniejszymi zmianami)
k.p.k. –	ustawa z dnia z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks postępowania karnego (Dz. U. z 1997 r., Nr 89, poz. 555 z późniejszymi zmianami)
OSNKW –	Orzecznictwo Sądu Najwyższego — Izba Karna i Wojskowa
OSNwSK –	Orzecznictwo Sądu Najwyższego w Sprawach Karnych
OSN Prok. i Pr. –	Orzecznictwo Sądu Najwyższego, Sądów Apelacyjnych, Naczelnego Sądu Administracyjnego i Trybunału Konstytucyjnego, dodatek do „Prokuratury i Prawa”
OTK-A –	Orzecznictwo Trybunału Konstytucyjnego; zbiór urzędowy, Seria A
OSP –	Orzecznictwo Sądów Polskich
Dz. U. -	Dziennik Ustaw
KZS -	Krakowskie Zeszyty Sądowe
Prok. i Pr. –	Prokuratura i Prawo
NP –	Nowe Prawo
PiP –	Państwo i Prawo
MOP –	Monitor Prawniczy
GSP -	Gdańskie Studia Prawnicze
Biul. PK -	Biuletyn Prawa Karnego
PS -	Przegląd Sądowy
poz. -	pozycja
s. -	strona

nr - numer

t. - tom

WSTĘP

Porozumienia procesowe zostały wprowadzone do polskiego porządku prawnego wraz z uchwaleniem nowego kodeksu postępowania karnego w 1997 r. Do tego czasu uzgodnienia pomiędzy oskarżycielem a podejrzanym miały postać nieformalną i w żaden sposób nieskodyfikowaną. Jak zostanie przedstawione w dalszej części niniejszej pracy, stosowanie instytucji z art. 335 k.p.k. i 387 k.p.k. stanowi główny środek za pomocą, których zakańczane są w chwili obecnej postępowania karne. Wydaje się, że w praktyce dostrzega się wyłącznie pozytywne strony stosowania wyżej wymienionych instytucji, jednak brak jest wystarczającej świadomości co do niebezpieczeństw, które rozwiązania te niosą wraz z ich coraz to szerszym zastosowaniem. Nie ulega bowiem wątpliwości, że stosowanie rzeczonych instytucji jest bardzo wygodne dla wszystkich stron procesu karnego, wliczając w to sam sąd. Postępowania takie kończą się bardzo szybko, bez wnikania w istotę sprawy, z jednoczesną poprawą wyników statystycznych tak ważnych dla organów wymiaru sprawiedliwości i organów oskarżenia. Mając na względzie powyższe, zachodzi wielkie niebezpieczeństwo, że przy zasłanianiu negatywnych stron tych rozwiązań, elementami wyłącznie pozytywnymi, opisany stan rzeczy doprowadzi do sytuacji wysoce niepożądanej w wymiarze sprawiedliwości, czyli takiej, w której statystyki oraz ekonomia procesowa przesłonią inne – równie ważne, a może nawet ważniejsze – cele procesu karnego, w tym elementarny uniwersalny cel każdej procedury karnej, tj. obowiązek, aby osoba niewinna nie poniosła odpowiedzialności karnej.

Biorąc pod uwagę wyżej opisany stan faktyczny celem niniejszej pracy jest opisanie instytucji pozwalających na zawieranie porozumień procesowych w polskim i izraelskim porządku prawnym. W następnej części instytucje z obu systemów prawnych zostaną ze sobą porównane pod względem realizacji celów postępowania karnego i ewentualnych niebezpieczeństw ich stosowania, wobec dużo dłuższej praktyki ich wykorzystywania w izraelskim porządku prawnym.

W pierwszy rozdziale niniejszej pracy zostaną w sposób szczegółowy opisane instytucje, które umożliwiają stronom procesu karnego zawarcie porozumień procesowych w polskim porządku prawnym, uwzględniając zmiany wprowadzone do regulacji kodeksu karnego i kodeksu postępowania karnego w kwietniu 2016 r.

W drugim rozdziale zostaną szczegółowo opisane wszelkie porozumienia możliwe na tle porządku prawnego obowiązującego w prawie izraelskim. W pierwszej jednak

6

kolejności, zostanie przedstawiony zarys historyczny regulacji karnych i karnoprosesowych prawa izraelskiego, w celu dokładnego zrozumienia źródeł tego prawa i przyczyn zakwalifikowania prawa izraelskiego jako systemu mieszanego łączącego zasady systemu anglosaskiego z elementami systemu kontynentalnego.

W trzeciej części niniejszej pracy zostaną wykazane statystyki co do stosowania porozumień procesowych w postępowaniach karnych w innych systemach prawnych. Następnie zostanie przedstawiona krytyka stawiana porozumieniom procesowym przez doktrynę izraelską. Ta krytyka zostanie następnie porównana do celów ogólnych polskiego postępowania karnego, a co za tym idzie zostaną również przedstawione wnioski *de lege ferenda*. Rozdział ten będzie również zawierał wywody autora niniejszej pracy o celach, które winno spełniać postępowanie karne przy stosowaniu instytucji porozumień procesowych.

Niniejsza praca przedstawi zatem uregulowania pozwalające na zawieranie porozumień procesowych w polskim i izraelskim porządku prawnym, jak i niebezpieczne strony tych porozumień, mając na względzie trendy coraz to bardziej częstotliwego stosowania tych instytucji.

ROZDZIAŁ I. POROZUMIENIA PROCESOWE W POLSKIM PORZĄDKU PRAWNYM

Poprzednio obowiązujący kodeks postępowania karnego z 1969 r.¹ nie przewidywał jakichkolwiek konsensualnych trybów zakończenia postępowania karnego. W 1997 r. wraz z uchwaleniem nowego kodeksu postępowania karnego², przepisy art. 335 i 387 k.p.k. wprowadziły dwie nowe instytucje, które umożliwiały zakończenie postępowania karnego na skutek porozumień konsensualnych. Jak wskazuje S. Waltoś, wprowadzenie wyżej wskazanych instytucji do polskiego porządku prawnego jest „wynikiem przekonania, że imperatywny model rozstrzygania sporów zawiązujących się na podstawie prawa karnego nie jest dostatecznie skutecznym środkiem prowadzącym do zmniejszenia ciężaru coraz bardziej zalegających spraw karnych w sądach i prokuraturach”³. Podnieść należy, że konsensualne tryby zakończenia postępowania karnego, co do zasady pochodzą z anglosaskich systemów prawa, jednak wraz z biegiem czasu, wobec potrzeb praktyki, uregulowania wprowadzające wskazane tryby zostały w mniejszym lub większym stopniu zastosowane również w systemach opartych na prawie kontynentalnym. Zaznaczyć należy, że zakres zastosowania instytucji konsensualnych w systemach prawa kontynentalnego jest dużo bardziej ograniczony, sformalizowany oraz skodyfikowany, niż w systemach *common law*.

Na tle praktyki polskiej, od chwili wprowadzenia rzeczonych instytucji do naszego systemu, można zauważyć stanowcze działania ustawodawcy w co raz to większym odformalizowaniu i rozszerzeniu zakresu zastosowania konsensualnych trybów zakończenia sporu⁴, czego przykładem może być między innymi wprowadzenie instytucji tzw. „umorzenia konsensualnego” z art. 59a k.k. Wskazana tendencja wynika z faktu, że konsensualizm, mimo stosunkowo krótkiego oddziaływania na polską procedurę karną, stał się jedną z jej najważniejszych cech⁵. Powyższą tezę w całości potwierdzają statystyki sądowe, zgodnie

¹ Ustawa z dnia 19 kwietnia 1969 r. – Kodeks postępowania karnego (Dz.U. z 1969 r., Nr 13, poz. 96 wraz z późniejszymi zmianami).

² Ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks postępowania karnego (Dz.U. z 1997 r., Nr 89, poz. 555) oraz ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. – Przepisy wprowadzające kodeks postępowania karnego (Dz.U. z 1997 r., Nr 89, poz. 556).

³ S. Waltoś, *Nowe instytucje w kodeksie postępowania karnego z 1997 roku*, PiP 1997, nr 8, s. 27.

⁴ Por. ustawa z dnia 27 września 2013 r. o zmianie ustawy – Kodeks postępowania karnego oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. z 2013 r., poz. 1247) oraz ustawa z dnia 20 lutego 2015 r. o zmianie ustawy – Kodeks karny oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. z 2015 r., poz. 396).

⁵ P. Wiliński, *Konsensualizm a kontradiktoryjność w polskim procesie karnym w świetle projektowanych zmian* (w:) J. Giezek, A. Malicki (red.) *Adwokatura a modele procedur sądowych*, Warszawa 2013.

z którymi w pierwszej połowie 2012 r. ponad 60% z wszczętych spraw zakończyło się na skutek zastosowania trybów konsensualnych⁶.

Zaznaczyć należy, że powyższe uwagi zachowały swoją aktualność do chwili wejścia w życie tzw. dużej nowelizacji kodeksu postępowania karnego w lipcu 2015 r., a zdezaktualizowały się wobec zmian politycznych, które miały miejsce w Polsce pod koniec 2015 r. Działania legislacyjne obecnego rządu zmierzają ku ograniczeniu stosowania instytucji konsensualnych z uwagi na to, że powodują one uniknięcie odpowiedzialności karnej sprawców nawet poważnych przestępstw. W konsekwencji powyższego, na mocy nowelizacji kodeksu karnego z 11 marca 2016 r.⁷, z dniem 15 kwietnia 2016 r. uchylony został art. 59a i 60a k.k. Jak szeroko wskazano w uzasadnieniu projektu ustawy nowelizującej⁸: „(...) proponuje się uchylene dwóch instytucji o charakterze oportunistyczno-konsensualnym, które w opinii projektodawców stanowią nadmierny wyraz udziału tego typu środków w sferze prawa karnego materialnego i procesowego. Jakkolwiek elementy restytucyjne stanowić powinny bardzo ważny element prawnokarny w perspektywie udziału pokrzywdzonego w procesie karnym, to rozwiązania takie nie powinny odrywać formy konkluzji procesowej od czynu popełnionego przez sprawcę. Wydaje się, że zarówno instytucja umorzenia restytucyjnego, określona w art. 59a KK, jak również możliwość zastosowania nadzwyczajnego złagodzenia kary z uwagi na dobrowolne poddanie się karze czy wnioski o wydanie wyroku skazującego nie spełniają celów postępowania karnego w postaci odpłaty za popełnienie czynu zabronionego. Jakkolwiek postawa sprawcy po popełnieniu czynu czy jego zachowanie wobec pokrzywdzonego nie pozostają bez znaczenia w kontekście orzeczenia o karze, to nie powinny stanowić realnie samodzielnej podstawy do bardzo daleko idącego łagodzenia wymiaru kary. Nie wydaje się zatem uzasadnione utrzymywanie instytucji tzw. umorzenia restytucyjnego (art. 59a KK). Przede wszystkim umożliwia ono – poprzez względną obligatoryjność jego zastosowania – uniknięcie odpowiedzialności karnej przez sprawców nawet poważnych przestępstw (w potocznym rozumieniu «wykupienie się» od odpowiedzialności), ponadto wymóg złożenia przez pokrzywdzonego odpowiedniego wniosku powoduje, że instytucja ta może służyć do

⁶ S. Waltoś (w): P. Hofmański, S. Waltoś, *Polski proces karny. Zarys systemu*, Warszawa 2013 r., s. 294.

⁷ Art. 7 pkt 5 w zw. z art. 28 ustawy o zmianie ustawy – Kodeks postępowania karnego oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. z 2016 r. poz. 437), która wchodzi w życie 15 kwietnia 2016 r.

⁸ Uzasadnienie do ustawy o zmianie ustawy – Kodeks postępowania karnego oraz niektórych innych ustaw (druk nr 207 z 27 stycznia 2016 r., s. 17–18).

wywierania niedozwolonej presji przez oskarżonych, ukierunkowanej na skłonienie pokrzywdzonego do jego złożenia.”. Zważywszy na powyższe, przyjąć można, że w najbliższych latach tendencją będzie zmniejszanie zakresu zastosowania konsensualnych form zakończenia postępowań karnych.

1. *Wniosek o wydanie na posiedzeniu wyroku skazującego i orzeczenie uzgodnionych z oskarżonym kar* – art. 335 k.p.k.

Instytucja stypizowana w art. 335 k.p.k. w praktyce sądowej i prawniczej nazywana jest również skazaniem bez rozprawy. W doktrynie instytucja ta jest także nazywana postępowaniem skróconym⁹. Przepisy art. 335 k.p.k. od chwili ich wprowadzenia ustawą – Kodeks postępowania karnego z 1997 r. uległy czterokrotnym zmianom. Co do zasady zmiany miały na celu rozszerzenie zakresu stosowania opisywanej regulacji¹⁰. Celem wspomnianej instytucji jest również unormowanie procesu „układania się” sprawców przestępstwa z organami ścigania¹¹.

Nadmienić należy, że konsensualny model zakończenia postępowania karnego wywiera pozytywne korzyści nie tylko dla wymiaru sprawiedliwości w postaci zwiększenia jego wydajności i efektywności, lecz również dla stron postępowania. Podejrzany w ten sposób unika stygmatyzacji związanej z publiczną rozprawą, zastosowania środka zapobiegawczego, obowiązku wielokrotnego stawiania się na rozprawy, uzyskuje łagodniejszą karę i szybkie zakończenie postępowania. Z kolei pokrzywdzony uzyskuje szybszą możliwość uzyskania zadośćuczynienia za doznaną krzywdę lub stratę (wyrok sądu karnego w zakresie swojej sentencji jest prejudykatem w postępowaniu cywilnym) oraz unika on stresu oraz zakłopotania związanego z publicznym zeznawaniem przed sądem w charakterze świadka.

W aktualnym stanie prawnym, istnieją dwa tryby za pośrednictwem, którego prokurator może skorzystać z omawianej instytucji. Pierwszy tryb to samodzielny wniosek prokuratora o wydanie wyroku skazującego, zwany w doktrynie również trybem

⁹ T. Grzegorzcyk, J. Tylman, *Polskie postępowanie karne*, Warszawa 2014, s. 715.

¹⁰ Z. Brodzisz (w:) J. Skorupka (red.) *Kodeks postępowania karnego. Komentarz.*, Warszawa 2015, komentarz do art. 335 k.p.k.

¹¹ Wyrok SN z 8 lutego 2005 r., II KK 345/04, Legalis.

uproszczonym¹². Drugim trybem jest wniosek prokuratora o wydanie wyroku skazującego stanowiący załącznik do aktu oskarżenia, zwany w doktrynie trybem zwykłym.

Pierwszy tryb uregulowany w art. 335 § 1 k.p.k., tj. samodzielny wniosek prokuratora o wydanie wyroku skazującego, istnieje w systemie prawa procesowego od niedawna, bowiem został wprowadzony dopiero nowelą kodeksu postępowania karnego z 20 lutego 2015 r., która weszła w życie 1 lipca 2015 r. Skierowanie samodzielnego wniosku o skazanie jest alternatywą dla aktu oskarżenia. Art. 335 § 1 k.p.k. typizuje przesłanki stosowania niniejszej instytucji w trybie uproszczonym, do których zaliczamy: wniosek pochodzi od uprawnionego podmiotu; przyznanie się przez podejrzanego do winy i złożenie przez niego wyjaśnień w sprawie; przekonanie, że okoliczności popełnienia przestępstwa i wina nie budzą wątpliwości; postawa podejrzanego wskazuje, że cele postępowania zostały osiągnięte, w tym, że uwzględnione zostały prawnie chronione interesy pokrzywdzonych; czyn zarzucany oskarżonemu jest występkiem.

Odnosząc się do przesłanki przyznania się oskarżonego do winy, podnieść należy, że owe przyznanie się winno mieć wyraźny charakter, a nie tylko dorozumiany¹³. Część środowiska doktryny uważa nadto, że konieczną przesłanką do zastosowania ww. instytucji jest zgoda oskarżonego rozumiana jako akceptacja uzgodnionych z oskarżonym kar lub środków karnych. Przyjmuje się, że wspomniane akceptacja musi być dobrowolna a oświadczenie woli musi być niewadliwe. Zgodnie z tym poglądem, oświadczenie musi być złożone osobiście przez oskarżonego, albowiem ma ono ściśle osobisty charakter, i jako takie, nie może być złożone przez obrońcę¹⁴.

Zasadniczo dwie istotne kwestie odróżniają tryb skazania bez rozprawy określony w art. 335 § 1 k.p.k. a ten określony w art. 335 § 2 k.p.k. W pierwszym przypadku, skarga oskarżyciela publicznego przybiera formę wniosku, a nie aktu oskarżenia do której dołączany jest wspomniany wniosek. Nadto, tryb uproszczony wymaga – w odróżnieniu od trybu zwykłego – aby oskarżony przyznał się do winy.

Zgodnie z regulacją art. 335 k.p.k., wniosek prokuratora powinien spełniać wymogi pisma procesowego określone w art. 119 § 1 k.p.k. oraz zawierać dane wymagane dla aktu

¹² T. Boratyńska, M. Królikowski (w:) A. Sakowicz (red.) *Kodeks postępowania karnego. Komentarz.*, Warszawa 2015, komentarz do art. 335 k.p.k.

¹³ Z. Brodzisz (w:) J. Skorupka (red.) *Kodeks ...*, komentarz do art. 335 k.p.k.

¹⁴ Grzegorz Tylman, *Polskie postępowanie...*, s. 693; wyrok SN z 17 maja 2002 r., III KK 106/02, Legalis; T. Boratyńska, M. Królikowski (w:) A. Sakowicz (red.) *Kodeks ...*, komentarz do art. 335 k.p.k.

oskarżenia wskazane w art. 332 § 1 k.p.k., czyli między innymi: imię i nazwisko oskarżonego, inne dane o jego osobie, dane o zastosowaniu środka zapobiegawczego oraz zabezpieczenia majątkowego; dokładne określenie zarzucanego oskarżonemu czynu ze wskazaniem czasu, miejsca, sposobu i okoliczności jego popełnienia oraz skutków, a zwłaszcza wysokości powstałej szkody; wskazanie, że czyn został popełniony w warunkach wymienionych w art. 64 lub art. 65 Kodeksu karnego albo art. 37 § 1 kodeksu karnego skarbowego; wskazanie przepisów ustawy karnej, pod które zarzucany czyn podpada; wskazanie sądu właściwego do rozpoznania sprawy oraz oznaczenie organu, do którego wniosek jest skierowany, oraz sprawy, której dotyczy; oznaczenie oraz adres wnoszącego pismo; treść wniosku lub oświadczenia, w miarę potrzeby z uzasadnieniem; datę i podpis składającego pismo. Zgodnie z art. 335 § 3 zd. 2 k.p.k. *„uzasadnienie wniosku ogranicza się do wskazania dowodów świadczących o tym, że okoliczności popełnienia czynu i wina oskarżonego nie budzą wątpliwości oraz że cele postępowania zostaną osiągnięte bez przeprowadzenia rozprawy.”*. Przepisy art. 333 § 3 k.p.k. i art. 334 k.p.k. stosuje się odpowiednio, zatem prokurator winien wymienić we wniosku listę ujawnionych osób pokrzywdzonych z podaniem ich adresów, a także adresy osób, o których mowa w art. 333 § 1 pkt 1 k.p.k. oraz dołączyć akta postępowania przygotowawczego wraz z załącznikami. Nadto na prokuratorze ciąży obowiązek pouczenia oskarżonego o treści art. 447 § 5 k.p.k., z którego to powinien poczynić odpowiednią adnotację w aktach sprawy.

Na mocy wskazanej noweli kodeksu postępowania karnego, prokurator ma możliwość wystąpienia do sądu z wnioskiem o wydanie na posiedzeniu wyroku skazującego i orzeczenie uzgodnionych z oskarżonym kar lub innych środków przewidzianych za zarzucany mu występki, w tym wydanie określonego rozstrzygnięcia w przedmiocie poniesienia kosztów procesu. W związku z powyższym, wniosek może obejmować wyłącznie przestępstwa będące występkami, a nie zbrodnie. Wniosek może w swoim zakresie obejmować wyłącznie kary i/lub środki karne oraz inne środki przewidziane za zarzucany czyn oraz rozstrzygnięcia odnoszące się do kosztów procesu. A *contrario* wniosek nie może odnosić się do uzgodnionej pomiędzy prokuratorem a oskarżonym kwalifikacji prawnej dokonanych czynów. Reszta uwag co do treści i zakresu wniosku wymieniona została w dalszej części niniejszego rozdziału odnoszącej się do wniosku o skazanie stanowiącego załącznik do aktu oskarżenia, z uwagi na tożsamość regulacji w tym zakresie.

Na podstawie art. 343 § 7 zd. 1 k.p.k., w przypadku uznania przez sąd, że nie zachodzą przesłanki do uwzględnienia wniosku, sąd zwraca sprawę prokuratorowi. W takim

wypadku, sprawa ponownie wraca na etap postępowania przygotowawczego. Zgodne z art. 335 § 4 k.p.k. w przypadku zwrotu wniosku przez sąd, ponowne wystąpienie z takim wnioskiem jest możliwe, jeżeli zwrot nastąpił z przyczyn wskazanych w art. 343 § 1, 2 lub 3 k.p.k. Podkreślenia wymaga fakt, że zwrot sprawy nie stoi też na przeszkodzie ku wystąpieniu następnie z wnioskiem, o którym mowa w § 2, tj. dołączanym do aktu oskarżenia.

W tym miejscu omówione zostaną regulacje odnoszące się do wniosku, który stanowi załącznik do aktu oskarżenia (art. 335 § 2 k.p.k.). Jak już wskazano powyżej, wraz z nowelizacją kodeksu postępowania karnego, wniosek prokuratora o wydanie wyroku skazującego nie stanowi już części aktu oskarżenia, lecz jest jego załącznikiem. Podobnie jak samodzielny wniosek prokuratora, na mocy art. 335 § 2 zd. 2 k.p.k. w zw. z art. 335 § 3 zd. 2 k.p.k., uzasadnienie wniosku ogranicza się do wskazania dowodów świadczących o tym, że okoliczności popełnienia czynu i wina oskarżonego nie budzą wątpliwości oraz że cele postępowania zostały osiągnięte bez przeprowadzenia rozprawy. Nadto wniosek winien spełniać wymogi stawiane pismom procesowym określone w art. 119 § 1 k.p.k. Prokurator również winien spełnić wszelkie inne wymogi przewidziane dla czynności przesłania aktu oskarżenia do sądu, wymienione w art. 334 k.p.k. Wymogi formalne wniosku weryfikowane są przez prezesa sądu na podstawie art. 337 § 1 k.p.k.¹⁵.

Art. 335 § 2 k.p.k. określa następujące przesłanki warunkujące zastosowanie rzeczowej instytucji: złożenie wniosku przez uprawniony podmiot; brak wątpliwości co do winy oskarżonego oraz okoliczności popełnienia czynu; oświadczenia dowodowe oskarżonego nie są sprzeczne z dokonanymi ustaleniami; czyn będący przedmiotem wniosku stanowi występki; uwzględnienie wniosku spowoduje osiągnięcie celów postępowania.

Ostatnia nowelizacji kodeksu postępowania karnego wprowadziła szereg zmian, które kumulatywnie spowodowały rozszerzenie zakresu zastosowania rzeczowej instytucji. Zastosowanie instytucji zostało rozszerzone o wszystkie występki bez jakichkolwiek ograniczeń. Dodatkowo, przedmiotem wiążących sąd uzgodnień pomiędzy prokuratorem a podejrzanym, obok kary i/lub środka karnego, mogą być również inne środki przewidziane za zarzucany podejrzanemu występki. W związku z powyższym, dezaktualizują się wszelkie poprzednie stanowiska reprezentantów doktryny, według których nie można była zastosować w ramach powyższej instytucji innych środków, aniżeli kary i/lub środka karnego. Mając

¹⁵ L. K. Paprzycki (red.), J. Grajewski, S. Steinborn, *Komentarz aktualizowany do art. 1-424 Kodeksu postępowania karnego*, Tom I, Warszawa 2013, komentarz do art. 335 k.p.k.

powyższe na względzie, w aktualnym stanie prawnym przyjmuje się, że w ramach wiążących sąd uzgodnień można zastrzec również: przepadek i środki kompensacyjne, środki związane z poddaniem sprawcy próbie, środki zabezpieczające oraz środki wychowawcze, lecznicze albo poprawcze odnoszące się do nieletnich¹⁶. Odnosząc się do kwestii kosztów postępowania, wskazać należy, że kwestia ta nie jest częścią obligatoryjną porozumienia zawieranego pomiędzy prokuratorem a podejrzanym, jednak z chwilą wypracowania przez ww. strony konsensusu i odzwierciedlenia tego w zawartym porozumieniu, sąd również pozostaje związany uzgodnieniem stron w tym zakresie.

Jedną z przesłanek zastosowania instytucji z art. 335 § 2 k.p.k. są niebudzące wątpliwości związane z okolicznościami popełnienia przestępstwa. Przyjmuje się, że brak wątpliwości musi odnosić się nie tylko do stanu faktycznego danej sprawy, lecz również do kwalifikacji prawnej zarzucanego oskarżonemu czynu oraz istotnych okoliczności podmiotowych i przedmiotowych¹⁷. Omawiana przesłanka nie wymaga, aby podejrzany przyznał się do zarzucanego mu czynu, a jego zgoda na określoną karę również nie może być poczytywana za przyznanie się do winy¹⁸. Pomimo tego, że w praktyce niemal wszystkie wnioski prokuratora z art. 335 § 2 k.p.k. zawierają przyznanie się oskarżonego do zarzucanego mu czynu, wymóg ten nie ma charakteru ustawowego w zakresie wniosku dołączanego do aktu oskarżenia, odmiennie aniżeli w przypadku wniosku samoistnego, który dla swej skuteczności wymaga, aby oskarżony przyznał się do zarzucanych mu czynów. Taka budowa przepisów pozwala przyjąć, że tam gdzie ustawodawca wymaga przyznania się do winy, to formułuje taki wymóg *expressis verbis* w danym przepisie, tak jak ma to miejsce w art. 335 § 1 k.p.k. lub 388 k.p.k.¹⁹. Warto również dodać, że literatura specjalistyczna odróżnia przyznanie się do sprawstwa danego czynu od przyznania się do winy, zatem nie można wykluczyć sytuacji, w której oskarżony przyznał się do sprawstwa, lecz nadal zaprzecza swojej winie²⁰. Przyjmuje się, że zgoda podejrzanego na skazanie w trybie art. 335 k.p.k. nie zwalnia sądu, a wcześniej również prokuratora, od obowiązku zbadania czy

¹⁶ Z. Brodzisz (w:) J. Skorupka (red.) *Kodeks ...*, komentarz do art. 335 k.p.k.

¹⁷ *Ibidem*.

¹⁸ L. K. Paprzycki (red.), J. Grajewski, S. Steinborn, *Komentarz ...*, Tom I, Warszawa 2013, komentarz do art. 335 k.p.k.

¹⁹ Tak też: Z. Brodzisz (w:) J. Skorupka (red.) *Kodeks ...*, komentarz do art. 335 k.p.k.; R. A. Stefański, *Skazanie bez rozprawy w znowelizowanym kodeksie postępowania karnego*, Prokuratura i Prawo 2003, nr 6, s. 19.

²⁰ S. Steinborn, *Porozumienia w polskim procesie karnym*, Kraków 2005, s. 268; S. Steinborn, *Wybrane problemy stosowania instytucji skazania bez rozprawy (art. 335 k.p.k.)*, GSP 2000, nr 7, s. 493; R. Koper, *Warunki skazania oskarżonego wyrokiem bez rozprawy*, PS 5/1999, s. 79.

oskarżony jest sprawcą danego przestępstwa, a co za tym idzie, czy jest winny zarzucanego mu czynu²¹. Na podobnym stanowisku stanął Sąd Najwyższy, który stwierdził, że „*stwierdzenie jakichkolwiek wątpliwości, co do rodzaju i stopnia zawinienia, skutku przestępnego działania, rozmiaru wyrządzonej szkody, nakazuje przeprowadzenie postępowania dowodowego, choćby zostały spełnione pozostałe przesłanki wyrokowania w omawianym trybie*”²². Powyższa przesłanka nakłada na prokuratora i sąd obowiązek dokonania odpowiedniej analizy czy nie zachodzi wątpliwość co do poczytalności oskarżonego, czyli zdolności do ponoszenia przez niego winy²³.

Kolejna przesłanka formułuje wymaganie, aby postawa oskarżonego wskazywała, że cele postępowania zostały osiągnięte. Cele, o których mowa powyżej, to te wskazane w art. 2 § 1 k.p.k.²⁴, które powinny zostać zrealizowane pomimo wyrokowania bez rozprawy. Spełnienie wskazanych celów ogólnych następuje również przez trafny dobór środków ustanowionych przez prawo karne materialne, tak aby cele oraz zadania postępowania karnego zostały osiągnięte, mimo nieprzeprowadzenia rozprawy, w tym zostały uwzględnione prawnie chronione interesy pokrzywdzonych²⁵. Mając jednak na względzie treść literalną omawianego przepisu podnieść należy, że spełnienie celów postępowania musi, choć w części, nastąpić również przez postawę oskarżonego (odmiennie niż w przypadku art. 387 k.p.k.)²⁶. W ocenie S. Steinborna literalne brzmienie wskazanej regulacji nakazuje przyjąć dwie konstatacje²⁷. Po pierwsze, że skazanie bez rozprawy nie jest dopuszczalne w sytuacji, gdy postawa oskarżonego pozwala przyjąć, że cele postępowania nie zostaną osiągnięte, gdy inne czynniki powodowałyby wniosek przeciwny. Po drugie, skazanie bez rozprawy jest możliwe, gdy postawa oskarżonego pozwala przyjąć, że cele postępowania zostaną osiągnięte, mimo że inne czynniki uzasadniają wniosek przeciwny. Funkcja zatem rzeczowej przesłanki sprowadza się do zbadania przez sąd, czy zastosowanie instytucji skazania bez rozprawy nie będzie miała negatywnego wpływu na realizację celów ogólnych postępowania karnego. W piśmiennictwie wyrażono pogląd według, którego warunek ten ma znaczenie

²¹ Wyrok SN z 22 sierpnia 2001 r., III KKN 372/99, OSN Prok. i Pr. 2002, nr 2, poz. 6.

²² Wyrok SN z 17 listopada 2010 r., II KK 272/10, OSNwSK 2010, Nr 1, poz. 2268.

²³ Wyrok SN z 5 listopada 2010 r., II KK 279/04, OSNwSK 2005, Nr 6, poz. 52; z 17 listopada 2010 r., II KK 272/10, OSNwSK 2010, Nr 1, poz. 2268; podobnie: Z. Brodzisz (w:) J. Skorupka (red.) *Kodeks ...*, komentarz do art. 335 k.p.k.

²⁴ Tak też: S. Steinborn, *Porozumienia ...*, Kraków 2005, s. 278; J. Grajewski, *Przebieg procesu karnego*, Warszawa 2012, s. 168;

²⁵ Z. Brodzisz (w:) J. Skorupka (red.) *Kodeks ...*, komentarz do art. 335 k.p.k.

²⁶ S. Steinborn, *Porozumienia ...*, Kraków 2005, s. 278.

²⁷ *Ibidem*, s. 278, 279.

dekoracyjne²⁸, jednak w ocenie P. Hofmańskiego²⁹ oraz autora niniejszej pracy nie zasługuje on na aprobatę, ze względu na to, że stanowi on swoisty wentyl bezpieczeństwa wymiaru sprawiedliwości przed ślepym stosowaniem rzeczowej instytucji bez rozważenie realizowania celów ogólnych postępowania karnego.

Wspomnieć należy, że wniosek prokuratora winien być wysoce precyzyjny i zgodny z przepisami prawa, w szczególności z przepisami prawa karnego materialnego. Wniosek ten winien z należytą dokładnością określać jaka kara, środek karny i/lub inny środek winien być orzeczony za popełniony przez oskarżonego czyn. Wniosek winien wyszczególniać zarówno kary jednostkowe za poszczególne czyny jak i karę łączną, okres warunkowego zawieszenia kary, oraz inne elementy kary, środków karnych lub innych środków. Jak bowiem przyjął Sąd Najwyższy: „*orzekając w trybie art. 343 KPK w zw. z art. 335 KPK sąd jest zobligowany do zbadania wniosku prokuratora pod względem zarówno formalnym, jak i merytorycznym. Kontrola ta powinna m.in. objąć także zagadnienie zgodności propozycji zawartych we wniosku z regułami obowiązującego prawa materialnego. Zaakceptowanie wniosku, który zawiera propozycję wymierzenia kary naruszającej granice sankcji przewidzianej w przepisach części szczególnej albo ogólne reguły wymiaru kary, oznacza, że do wydania wyroku na posiedzeniu doszło pomimo braku spełnienia warunków określających dopuszczalność orzekania w tym trybie. Tymczasem, ujawnienie wady prawnej wniosku prokuratora już w toku wstępnej kontroli powinno spowodować przeprowadzenie posiedzenia mającego na celu jej usunięcie albo skierowanie sprawy do rozpoznania na rozprawie na zasadach ogólnych.*”³⁰. Zważywszy na powyższe, gdy treść porozumienia zawartego pomiędzy prokuratorem a oskarżonym nie jest zgodna z obowiązującym prawem, rolą sądu jest dążenie do uzgodnienia za stronami stosownej modyfikacji wniosku, a w przypadku braku zgody - skierowanie sprawy do rozpoznania na zasadach ogólnych³¹.

Innym fakultatywnym elementem wniosku prokuratora jest określenie wymiaru obowiązku naprawienia przez oskarżonego wyrządzonej szkody oraz wskazanie podmiotu

²⁸ T. Bojarski, *Rozwiązania procesowe jako regulator polityki karnej* (w:) J. Czapska (red.) *Zasady procesu karnego wobec wyzwań współczesności*, Warszawa 2000, s. 446.

²⁹ P. Hofmański, *Kodeks postępowania karnego. Komentarz.*, Warszawa 2004, t. II, s. 237.

³⁰ Wyrok SN z 12 kwietnia 2011 r., II K 45/11, Legalis.

³¹ Wyrok SN z 10 lipca 2013 r., IV KK 186/13 (por. m.in. wyroki Sądu Najwyższego: z 9 listopada 2005 r., V KK 296/05, z 8 września 2009 r., sygn. IV KK 287/09, z 12 kwietnia 2011 r., sygn. II KK 45/11, z 12 lipca 2012 r., III KK 429/11, Legalis).

uprawnionego do otrzymania odszkodowania³². Zarówno w doktrynie jak i judykaturze przyjmuje się jednak, że gdy w porozumieniu znajdzie się już obowiązek naprawienia szkody, w szczególności w sytuacji określenia środka karnego w postaci obowiązku naprawienia szkody, wniosek winien precyzyjnie określać zakres obowiązku naprawienia szkody oraz zawierać listę osób na rzecz których winna być dokonana restytucja wyrządzonej przez oskarżonego szkody. Uchybienia w tym zakresie stanowią będą braki formalne złożonego wniosku³³. W trakcie badania przez sąd złożonego wniosku w zakresie nałożonych na oskarżonego obowiązków naprawienia szkody, winien on szczegółowo ustalić, czy szkoda określona we wniosku rzeczywiście powstała, w jakiej wysokości, czy została naprawiona przez oskarżonego choć w części, a co za tym idzie, czy uzgodnienia zawarte we wniosku prokuratora odpowiadają ustalonemu stanowi faktycznemu³⁴. Podkreślenia wymaga fakt, że w przypadku określenia we wniosku obowiązku naprawienia szkody, powinien zostać w nim również odnotowany termin spełnienia tego obowiązku przez oskarżonego, a braki w tym zakresie świadczą o niekompletności wniosku³⁵.

Nadto na podstawie uchylonego już art. 60a k.k., sąd – skazując stronę na podstawie art. 335 k.p.k. - miał możliwość zastosowania nadzwyczajnego złagodzenia kary także w innych wypadkach niż przewidziane w art. 60 § 1-4 k.k. Sąd mógł również odstąpić od wymierzenia kary i orzec wyłącznie środek karny, przepadek lub środek kompensacyjny, jeżeli przypisany oskarżonemu występki był zagrożony karą nieprzekraczającą 5 lat pozbawienia wolności. Art. 60a k.k. uchylony jednak został ustawą z dnia 11 marca 2016 r., która weszła w życie 15.04.2016 r.³⁶.

Na podstawie art. 343 § 6 k.p.k., sąd uwzględniając wniosek prokuratora, może wydać wyłącznie wyrok skazujący.

Wobec postanowień art. 343 § 7 k.p.k., nie ulega wątpliwości, że sąd wobec uznania - w wyniku kontroli samodzielnego wniosku - że nie ma podstaw do jego uwzględnienia, może zarządzić o zwrocie sprawy prokuratorowi. W przypadku takiej konstatacji sądu, w sytuacji

³² Z. Brodzisz (w:) J. Skorupka (red.) *Kodeks ...*, komentarz do art. 335 k.p.k.; postanowienie SN z 20 kwietnia 2005 r., I KZP 10/05, OSNKW 2005, Nr 4, poz. 42.

³³ Z. Brodzisz (w:) J. Skorupka (red.) *Kodeks ...*, komentarz do art. 335 k.p.k.; W. Grzeszczyk, *Głosa do postanowienia SN z 20 kwietnia 2004 r.*, I KZP 10/05, OSP 2005, Nr 10, poz. 119.

³⁴ Wyrok SN z 13 marca 2011 r., V KK 31/11, Prok. i Pr., Nr 10, poz. 13.

³⁵ Wyrok SN z 10 sierpnia 2011 r., V KK 82/11, Legalis; wyrok SN z 27 czerwca 2012 r., V KK 169/12, Legalis.

³⁶ Ustawa z dnia 11 marca 2016 r. o zmianie ustawy - kodeks postępowania karnego oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. z 2016 r. poz. 437).

złożenia przez prokuratora wniosku dołączonego do aktu oskarżenia, sąd rozpoznaje sprawę na zasadach ogólnych.

Mając na uwadze regulację ustawową, sąd - rozstrzygając o wniosku w przedmiocie skazania bez rozprawy - ma możliwość: nieuwzględnienia wniosku, uwzględnienia wniosku w całości i wydania wyroku skazującego, uwarunkowania uwzględnienia wniosku od naprawienia szkody w całości albo w części lub od zadośćuczynienia za doznaną krzywdę (art. 343 § 1 k.p.k.), uwarunkowania uwzględnienia wniosku od dokonania w nim przez prokuratora wskazanej przez siebie zmiany - zaakceptowanej przez oskarżonego (art. 343 § 3 k.p.k.).

Podkreślenia wymaga fakt, że sąd w trakcie całego postępowania pozostaje związany wnioskiem złożonym przez prokuratora. Powyższe jednak nie zmienia dopuszczalności aktywnej roli sądu w inicjowaniu zmiany przez uprawniony do tego organ, tj. prokuratora. Żaden przepis nie zakazuje prokuratorowi modyfikacji złożonego wniosku jako jego swoistemu gospodarzowi, aż do wydania orzeczenia w sprawie³⁷. Uprawnienie sądu do dążenia do zmiany lub modyfikacji wniosku wynika wprost z postanowień art. 343 § 1 i § 3 k.p.k. Należy pamiętać, że nawet w przypadku zaakceptowania przez prokuratora inicjowanej przez sąd zmiany wniosku, na taką zmianę zgodę wyrazić musi również sam oskarżony - osobiście.

Nowelizacją, która weszła w życie 1 lipca 2015 r., pokrzywdzonemu zostało przyznane uprawnienie do sprzeciwienia się również trybowi konsensualnemu określonego w art. 335 k.p.k. Tym sposobem zakres uprawnień pokrzywdzonego został zrównany w obu instytucjach konsensualnych z art. 335 k.p.k. i 387 k.p.k. Zmiana ta spotkała się z uznaniem wśród reprezentantów doktryny, wobec wpisania się w tendencję ukierunkowaną upodmiotowieniem pokrzywdzonego w procesie karnym³⁸. Zdaniem autora niniejszej pracy, należy w części podzielić pogląd wyrażony przez W. Jasińskiego³⁹, według którego, nawet jeżeli wprowadzone rozwiązanie spowoduje, że części spraw nie uda się zakończyć w sposób konsensualny, to rozwiązanie angażujące pokrzywdzonego w zawieranie porozumienia należy uznać za jak najbardziej trafne, z tym, że sprzeciw pokrzywdzonego, w ocenie autora

³⁷ Z. Brodzisz (w:) J. Skorupka (red.) *Kodeks...*, komentarz do art. 343 k.p.k., nb. 13 wraz z literaturą tam wskazaną.

³⁸ W. Jasiński, *Porozumienia procesowe w znowelizowanym kodeksie postępowania karnego*, (w:) Prok. i Pr., Nr 10, 2014 r., s. 15.

³⁹ W. Jasiński, *Porozumienia ...*, s. 15.

niniejszej pracy, nie powinien automatycznie powodować braku możliwości uwzględnienia przez sąd złożonego wniosku. Sprzeciw taki powinien podlegać merytorycznej ocenie sądu i tak samo jak sam wniosek, decyzja o jego uwzględnieniu lub nie powinna pozostawać w jego gestii. Nie należy zapominać, że rolą państwa nie jest tylko osiągnięcie celów publicznych w ściganiu danego przestępstwa i doprowadzenia do skazania, lecz również zadbanie o to, aby interesy osób pokrzywdzonych danym czynem zabronionym zostały należycie zabezpieczone i uwzględnione. Wprowadzone rozwiązanie ze wskazanym ograniczeniem w pełni realizuje ten postulat.

Na podstawie art. 338 § 1b k.p.k. w przypadku złożenia przez prokuratora samodzielnego wniosku o skazanie oskarżonego, o którym mowa w 335 § 1 k.p.k., oraz w sytuacji złożenia aktu oskarżenia wraz załączonym wnioskiem o skazanie oskarżonego, o którym mowa w art. 335 § 2 k.p.k., ich odpis doręcza się wszelkim pokrzywdzonym. Po dokonaniu powyższego, prezes sądu kieruje sprawę na posiedzenie w celu rozpoznania wniosku prokuratora. Na mocy znowelizowanego art. 343 § 2 k.p.k., uwzględnienie wniosku jest możliwe tylko wówczas, jeżeli nie sprzeciwi się temu pokrzywdzony, należycie powiadomiony o terminie posiedzenia. Zatem skorzystanie przez strony procesowe z trybu konsensualnego określonego w art. 335 § 1 lub 2 k.p.k. wymaga, aby ujawniony pokrzywdzony - mimo otrzymania prawidłowego zawiadomienia o posiedzeniu zawierającego pouczenie o możliwości zakończenia postępowania bez przeprowadzenia rozprawy oraz o możliwości złożenia oświadczenia z art. 54 § 1 k.p.k. – nie sprzeciwił się wskazanemu porozumieniu. Co do zasady, uczestnictwo pokrzywdzonego na posiedzeniu jest fakultatywne, chyba że prezes sądu lub sąd postanowi inaczej na podstawie art. 343 § 5 zd. 3 k.p.k., zatem brak sprzeciwu może być również dorozumiany – przez nieusprawiedliwione niestawiennictwo na wyznaczonym posiedzeniu.

Mając powyższe na uwadze, sąd powinien odmówić uwzględnienia wniosku przy zaistnieniu jednej z następujących przesłanek: 1) nabrania wątpliwości co do winy oskarżonego; 2) niespełniania przez wniosek wymogów przedmiotowych, tj. gdy czyn objęty wnioskiem nie stanowi występku; 3) wobec stwierdzenia, że uwzględnienie wniosku o skazanie bez rozprawy nie spowoduje osiągnięcia celów postępowania; 4) w przypadku braku modyfikacji przez prokuratora wniosku lub nie wyrażenia zgody na dokonaną modyfikację przez oskarżonego; 5) w sytuacji, gdy pokrzywdzony sprzeciwił się zawarciu porozumienia; 6) wniosek prokuratora narusza prawo materialne; 7) w sytuacji cofnięcia

przez oskarżonego zgody na skazanie, które może nastąpić aż do wydania wyroku; 8) innej wady formalnej wniosku, opisanej powyżej.

Zaistnienie jednego z powyższych zdarzeń spowoduje, że sąd odmówi uwzględnienia wniosku prokuratora, a zastosowanie znajdzie art. 343 § 7 k.p.k., tj. sprawa będzie podlegała rozpoznaniu na zasadach ogólnych.

2. Dobrowolne poddanie się odpowiedzialności karnej – art. 338a oraz 387 k.p.k.

Przedmiotowe uregulowanie stanowi – obok instytucji z art. 335 k.p.k. – jeden z dwóch trybów konsensualnego zakończenia sporu istniejących w polskiej procedurze karnej. Tak jak już wskazano powyżej, instytucja dobrowolnego poddania się odpowiedzialności karnej została wprowadzona wraz z uchwaleniem kodeksu postępowania karnego w 1997 r.⁴⁰. Od chwili uchwalenia art. 387 k.p.k., jego przepisy uległy trzem zmianom. Zasadniczo zmiany dotyczyły głównie zakresu przedmiotowego zastosowania rzeczonych regulacji. Tak też art. 387 k.p.k. w brzmieniu pierwotnym stanowił, że przedmiotem wniosku mogą być wyłącznie występki zagrożone karą nieprzekraczającą 8 lat pozbawienia wolności. Nowelizacją z 2003 roku⁴¹, zakres przedmiotowy instytucji został rozszerzony o wszelkie występki. Obszerną nowelizacją postępowania karnego z 2015 r.⁴², która między innymi zakładała znaczące rozszerzenie zastosowania instytucji konsensualnych w polskim procesie karnym, rozszerzono zakres zastosowania instytucji o wszystkie czyny zabronione, bez jakichkolwiek granic⁴³. Ostatnia nowelizacja wprowadzona została w marcu 2016 r.⁴⁴, gdy jej celem było ograniczenie przedmiotowego zastosowania rzeczonych uregulowań. Zważywszy na powyższe, art. 387 k.p.k. w brzmieniu aktualnym, umożliwia zastosowanie instytucji w przypadku przestępstw zagrożonych karą nieprzekraczającą 15 lat pozbawienia wolności.

⁴⁰ Ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks postępowania karnego (Dz. U. z 1997 r., Nr 89, poz. 555) oraz ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. – Przepisy wprowadzające kodeks postępowania karnego (Dz. U. z 1997 r., Nr 89, poz. 556).

⁴¹ Zmiana wprowadzona mocą art. 1 pkt 158 ustawy o zmianie ustawy - kodeks postępowania karnego, ustawy - przepisy wprowadzające kodeks postępowania karnego, ustawy o świadku koronnym oraz ustawy o ochronie informacji niejawnych z dnia 10 stycznia 2003 r. (Dz. U. nr 17, poz. 155).

⁴² Art. 387 w brzmieniu ustawy z dnia 27.09.2013 r. (Dz. U. z 2013 r. poz. 1247 ze zm. z Dz. U. z 2015 r. poz. 396), która wchodzi w życie 1.07.2015 r.

⁴³ Tak też: W. Jasiński, *Porozumienia* ..., s. 8.

⁴⁴ Art. 387 § 1 w brzmieniu ustawy z dnia 11.03.2016 r. (Dz. U. z 2016 r. poz. 437), która wchodzi w życie 15.04.2016 r.

W pierwszej kolejności odnieść się trzeba do czasu, w którym można złożyć wniosek o dobrowolne poddanie się karze. Przepis art. 387 k.p.k. w sposób precyzyjny określa ostatecznym termin, w którym należy złożyć rzeczony wniosek. Przepis ten milczy jednak jeżeli chodzi o termin początkowy na złożenie wniosku. Tak też nie ulega wątpliwości, że wniosek w trybie art. 387 k.p.k. można złożyć do chwili zakończenia pierwszego przesłuchania wszystkich oskarżonych na rozprawie głównej. W doktrynie przyjmuje się, że powyższe jest możliwe do udzielenia przez ostatniego z przesłuchiwanym oskarżonych ostatniej odpowiedzi na ostatnie zadane temu oskarżonemu pytanie, przed podjęciem przez sąd kolejnej czynności procesowej w sprawie⁴⁵. Zgodnie z przeważającym poglądem doktryny, złożenie wniosku o skazanie możliwe jest tylko na pierwszej rozprawie w danej sprawie do momentu przesłuchania wszystkich oskarżonych, nawet wtedy, gdy wspomniane przesłuchania są długotrwałe i następują przez kilka dni⁴⁶. Przyjmuje się również, że złożenie takiego wniosku nie jest możliwe na rozprawie głównej, która uległa odroczeniu lub zawieszeniu, lub która następuje po zmianie składu sędziowskiego lub w sytuacji ponownego rozpoznania sprawy na skutek uchylenia wyroku⁴⁷. Wobec jasnej regulacji terminu zawitego na złożenia wyżej wymienionego wniosku, wątpliwości może budzić wyłącznie termin początkowy na jego złożenie. Piśmiennictwo wyraża jednolity pogląd, że wniosek o dobrowolne poddanie się karze może być złożony już na etapie postępowania przygotowawczego, a w takim wypadku winien być włączony do akt postępowania oraz przesłany do sądu wraz z aktem oskarżenia⁴⁸. W aktualnym stanie prawnym, termin złożenia wniosku, o którym mowa powyżej, ma kluczowe znaczenie dla trybu, w którym sąd będzie rozpoznawał skierowany do niego wniosek. Art. 338a k.p.k. uprawnia bowiem oskarżonego do złożenia, przed doręczeniem mu zawiadomienia o terminie rozprawy, wniosku o wydanie wyroku skazującego i wymierzenie mu określonej kary lub środka karnego, orzeczenia o przepadku lub środka kompensacyjnego bez przeprowadzenia postępowania dowodowego. Na mocy art. 343a k.p.k., gdy oskarżony, któremu zarzuca się czyn zabroniony będący występkiem, złoży wniosek przed doręczeniem mu zawiadomienia o terminie rozprawy, to sprawa podlega obligatoryjnemu rozpoznaniu na posiedzeniu, a nie na rozprawie. W braku

⁴⁵ Tak też: R. Ponikowski (w:) J. Skorupka (red.) *Kodeks ...*, komentarz do art. 387 k.p.k., nb. 6.

⁴⁶ *Ibidem*.

⁴⁷ Tak też: A. Stefański (w:) A. Stefański, S. Zabłocki, *Kodeks postępowania karnego. Komentarz*, t. II, 2004, s. 688.

⁴⁸ Tak też: R. Ponikowski (w:) J. Skorupka (red.) *Kodeks ...*, komentarz do art. 387 k.p.k., nb. 6; P. Hofmański, *Kodeks postępowania karnego. Komentarz*, Warszawa 2007, komentarz do art. 387 k.p.k., pkt II, nb. 2.

wystąpienia przesłanek z art. 338a k.p.k. w zw. z art. 343a k.p.k., wniosek oskarżonego zostanie rozpoznany na rozprawie, chyba że zgodnie z art. 339 § 3a k.p.k. prezes sądu skieruje sprawę na posiedzenie uznając, że cele postępowania nie sprzeciwiają się rozpoznaniu sprawy na posiedzeniu. Podkreślenia wymaga fakt, że złożenie przez oskarżonego wniosku przed doręczeniem mu zawiadomienia o terminie rozprawy w sprawie o zbrodnię, mimo braku możliwości rozpoznania sprawy na posiedzeniu (chyba, że prezes sądu zarządzi inaczej), daje mu inne kardynalne korzyści procesowe. Sąd orzekając bowiem karę w takiej sprawie może zastosować nadzwyczajne jej złagodzenie niezależnie od podstaw przewidzianych w art. 60 § 1–4 k.k. Należy w pełni zaaprobować pogląd wyrażony przez W. Jasińskiego⁴⁹, który wyraża opinię o zbędności przepisu art. 338a k.p.k., skoro w doktrynie brak jest wątpliwości o możliwości złożenia tytułowego wniosku już na etapie postępowania przygotowawczego.

Następną kwestią wymagającą analizy jest zagadnienie wymaganej formy, w której winien być złożony wniosek z art. 387 k.p.k. Mając na względzie treść regulacji art. 116 k.p.k., można wywieść, że wniosek oskarżonego o dobrowolne poddanie się odpowiedzialności może być złożony zarówno na piśmie jak i ustnie do protokołu rozprawy⁵⁰. Mając na uwadze natomiast charakter wniosku z art. 338a k.p.k. i chwilę jego złożenia, uznać należy, że powinien mieć on formę pisemną i spełniać wymogi pisma procesowego określone w art. 119 k.p.k.⁵¹.

Wniosek o dobrowolne poddanie się odpowiedzialności może zostać złożony wyłącznie przez oskarżonego. Mimo powyższego, wspomniany wniosek może sporządzić i przekazać, po podpisaniu przez oskarżonego, obrońca oskarżonego⁵². W przypadku złożenia wniosku przez obrońcę, oskarżony winien potwierdzić go przed sądem.

W doktrynie i judykaturze⁵³ słusznie przyjmuje się, że inicjatywa do wystąpienia z przedmiotowym wnioskiem należy wyłącznie do oskarżonego. Decyzja oskarżonego o złożeniu omawianego wniosku powinna być swobodna i wyraźna, a zatem wolna od wszelkich gróźb, podstępów, błędów oraz jakichkolwiek innych przymusów.

⁴⁹ W. Jasiński, *Porozumienia* ..., s. 29.

⁵⁰ T. Grzegorzczuk, *Kodeks postępowania karnego. Tom I. Komentarz do art. 1-467*, s. 945; tak również U. Wilk, *Instytucja skróconej rozprawy w trybie art. 387 k.p.k.*, PS 2005, nr 1, s. 85.

⁵¹ Tak też: W. Jasiński (w:) J. Skorupka (red.), *Kodeks* ..., komentarz do art. 338a k.p.k., nb. 2.

⁵² Tak też: R. Ponikowski (w:) J. Skorupka (red.) *Kodeks* ..., komentarz do art. 387 k.p.k., nb. 6; P. Hofmański, *Kodeks postępowania karnego. Komentarz.*, Warszawa 2007, komentarz do art. 387 k.p.k., pkt III nb 5.

⁵³ Zob. wyr. SN z 17 września 2002 r., II KK 217/02, OSProk. i Pr. 2003, Nr 5, poz. 9, oraz z 15.12.2006 r., II KK 209/06, OSNwSK 2006, Nr 1, poz. 2478.

Ustosunkować się należy, do trybu postępowania, który ma zastosowanie, gdy w sprawie występuje kilku oskarżonych, a tylko jeden lub kilku z nich chce wystąpić ze stosownym wnioskiem. Jeżeli powyższa sytuacja będzie miała miejsce, sąd winien rozpoznać złożone wnioski, oraz po ustaleniu zaistnienia ustawowych warunków ich uwzględnienia, wydać wyrok skazujący. Postępowania karne w sprawie oskarżonych, którzy nie złożyli omawianego wniosku, należy wyłączyć do odrębnego postępowania. W opisanej sytuacji, skazany będzie mógł występować w charakterze świadka w sprawie współoskarżonych, których sprawy zostały wyłączone do odrębnego postępowania. W takiej sytuacji nie będzie mu już przysługiwało prawa do odmowy złożenia zeznań w myśl art. 182 § 3 k.p.k. Zgodnie z ugruntowanym i jednolitym stanowiskiem judykatury, sędzia, który brał udział w rozpoznaniu sprawy toczącej się w trybie art. 387 k.p.k., w której sąd przyjął współudział danej osoby w popełnieniu przestępstwa, którego to sprawa została wyłączona do odrębnego postępowania, jest przesłanką do wyłączenia tego sędziego w wyodrębnionym postępowaniu, a uchybienie tego obowiązku rażąco narusza art. 41 § 1 k.p.k., a zarazem jest sprzeczne z zasadami sprawiedliwości i słuszności⁵⁴.

Zastosowanie przez sąd instytucji z art. 387 k.p.k. wymaga spełnienia w sposób kumulatywny szereg warunków określonych w tymże przepisie. W innym wypadku, sprawa będzie podlegała rozpoznaniu na zasadach ogólnych⁵⁵. Niektóre z wymaganych warunków zostały już wymienione powyżej. Analizując wspomniane przepisy, można stwierdzić, że warunkują one zastosowanie instytucji wystąpieniem następujących przesłanek: 1) w postępowaniu wszczęty został przewód sądowy; 2) czyn zarzucany oskarżonemu zagrożony jest karą pozbawienia wolności nieprzekraczającą 15 lat⁵⁶; 3) oskarżony złożył stosowne oświadczenie w odpowiedzi na pytania przewodniczącego odnośnie chęci składania wyjaśnień lub złożył wyjaśnienia; 4) oskarżony złożył wniosek osobiście lub potwierdził wniosek złożony przez swego obrońcę; 5) wniosek został złożony do chwili zakończenia pierwszego przesłuchania wszystkich oskarżonych na rozprawie głównej; 6) treść wniosku złożonego przez oskarżonego wskazuje na to, że oskarżony wnosi o wydanie wyroku skazującego, a nadto określa karę lub środek karny; 7) okoliczności popełnienia

⁵⁴ Wyrok SN z 16.1.2008 r., IV KK 392/07, Biul. PK 2008, Nr 3, poz. 5; z 10.12.2007 r., V KK 115/07, Legalis; z 6.11.2007 r., V KK 33/07, Legalis; uchwała SN z 26.4.2007 r., I KZP 9/07, OSNKW 2007, Nr 5, poz. 39.

⁵⁵ Por. wyrok SN z 16 listopada 1999 r., V KKN 453/99, OSProk. i Pr. 2000, Nr 3, poz. 10.

⁵⁶ W stanie prawnym obowiązującym od 1 lipca 2003 r. do 30 czerwca 2015 r. czyn stanowiący występki; od 1 lipca 2015 r. do 14 kwietnia 2016 r. każdy czyn zabroniony.

przestępstwa nie budzą wątpliwości; 8) cele postępowania zostaną osiągnięte pomimo nieprzeprowadzenia rozprawy w całości; 9) w sytuacji uzależnienia przez sąd uwzględnienia wniosku oskarżonego od dokonania w nim stosownych zmian – stosownego zmodyfikowania wniosku przez oskarżonego; 10) prokurator i ujawnieni pokrzywdzeni, prawidłowo zawiadomieni i pouczeni o możliwości złożenia przez oskarżonego stosownego wniosku, nie wyrażają sprzeciwu wobec niego.

Z kolei skuteczne wniesienie wniosku, o którym mowa w art. 338a k.p.k., wymaga spełnienia następujących przesłanek: 1) złożenie przez oskarżonego wniosku przed doręczeniem mu zawiadomienia o terminie rozprawy; 2) czyn zarzucany oskarżonemu zagrożony jest występkiem; 3) treść wniosku złożonego przez oskarżonego wskazuje na to, że oskarżony wnosi o wydanie wyroku skazującego, a nadto określa karę lub środek karny; 4) okoliczności popełnienia przestępstwa nie budzą wątpliwości; 5) cele postępowania zostaną osiągnięte pomimo nieprzeprowadzenia rozprawy w całości; 6) w sytuacji uzależnienia przez sąd uwzględnienia wniosku oskarżonego od dokonania w nim stosownych zmian – stosownego zmodyfikowania wniosku przez oskarżonego; 7) prokurator i ujawnieni pokrzywdzeni, prawidłowo zawiadomieni i pouczeni o możliwości złożenia przez oskarżonego stosownego wniosku, nie wyrażają sprzeciwu wobec niego.

Odnosząc się do pierwszego warunku zastosowania instytucji z art. 387 k.p.k., tj. aby w postępowaniu wszczęty został przewód sądowy, wskazać należy, że nie będzie miał on zastosowania do wniosku złożonego przez oskarżonego w trybie art. 338a k.p.k., gdy prezes sądu zdecyduje o skierowaniu sprawy na posiedzenie, jeżeli oskarżony, któremu zarzucono przestępstwo zagrożone karą nieprzekraczającą 15 lat pozbawienia wolności, przed doręczeniem mu zawiadomienia o wyznaczeniu rozprawy złożył wniosek, o którym mowa w art. 338a, a prezes sądu uzna, że cele postępowania nie sprzeciwiają się rozpoznaniu sprawy na posiedzeniu. Rieczony przepis nie znajdzie również zastosowania, gdy wspomniany wniosek zostanie złożony przez oskarżonego w trybie art. 338a k.p.k., przed doręczeniem mu zawiadomienia o wyznaczeniu rozprawy, gdy zarzucany mu czyn stanowi występki, wobec tego, że rozpoznanie sprawy w takim przypadku następuje obligatoryjnie na posiedzeniu wobec treści art. 343 § 1 k.p.k.

W innych wypadkach aniżeli opisanych w poprzednim paragrafie, wniosek oskarżonego może być rozpoznany przez sąd dopiero po zwięzłym przedstawieniu przez oskarżyciela zarzutów oskarżenia (przed nowelizacją z lipca 2015 r. – po odczytaniu aktu oskarżenia). Powyższa teza wynika między innymi z treści uzasadnienia wyroku Sądu Najwyższego

z dnia 7 września 1999 r.⁵⁷, w którym to stwierdzono, że „z usytuowania art. 387 w Kodeksie postępowania karnego wynikają istotne uwarunkowania, mianowicie, że wniosek oskarżonego nie może być rozpoznawany przed rozpoczęciem przewodu sądowego, skoro przepis ten znajduje się po normie określającej odczytanie aktu oskarżenia”.

Tak jak wskazano już powyżej, warunkiem wstępnym złożenia wniosku z art. 387 k.p.k., jest to, aby czyn zarzucany oskarżonemu był zagrożony karą nieprzekraczającą 15 lat pozbawienia wolności.

W zakresie warunku złożenia przez oskarżonego oświadczenia w odpowiedzi na pytania przewodniczącego odnośnie chęci składania wyjaśnień lub złożenia wyjaśnień, wskazać należy, że wymóg ten nie wynika wprost z analizowanej regulacji. Zgodnie jednak z ugruntowanym stanowiskiem doktryny, przepis ten nakłada na sąd obowiązek uprzedniego przesłuchania oskarżonego na rozprawie względnie na posiedzeniu, między innymi celem weryfikacji, czy okoliczności popełnienia przestępstwa nie budzą wątpliwości oraz czy cele postępowania zostaną osiągnięte pomimo nieprzeprowadzenia rozprawy w całości⁵⁸. Zgodzić się należy ze stanowiskiem judykatury, że niektóre rodzaje przestępstw jak np. handel zakazanymi towarami, charakteryzują się bardzo niską ilością dowodów innych aniżeli osobowych, w związku z czym „(...) ustalenia faktyczne w tego typu sprawach opierają się głównie na wyjaśnieniach tych współoskarżonych, którzy zdecydowali się skorzystać z dobrodziejstw przewidzianych w art. 335 KPK i art 387 KPK, a ponadto zeznaniach świadków i oględzinach zatrzymanych dowodów rzeczowych. Nie oznacza to jednakże, że osobowe źródła dowodowe należy a priori odrzucać jako z góry obciążone błędem.”⁵⁹. Mając powyższe na względzie, w tego rodzajach spraw, nieudzielenie przez oskarżonego wyjaśnień mogłoby powodować taki stan rzeczy, który nie pozwalałby przyjąć, że okoliczności popełnienia przestępstwa nie budzą wątpliwości. W analizowany aspekcie warto również zwrócić uwagę, że przepis art. 387 k.p.k. nie warunkuje uwzględnienia wniosku od formalnego przyznania się oskarżonego do zarzucanego mu czynu. Podobne stanowisko wyraził Sąd Najwyższy⁶⁰, konkludując, że przyznanie się do winy nie jest negatywną przesłanką do uwzględnienia wniosku z art. 387 k.p.k. W doktrynie jak i judykaturze dominuje pogląd, że w sytuacji, gdy oskarżony konsekwentnie nie przyznaje

⁵⁷ Wyrok SN z 7 września 1999 r., WKN 32/99, OSNKW 1999, Nr 11–12, poz. 77.

⁵⁸ Tak też: R. Ponikowski (w:) J. Skorupka (red.) *Kodeks ...*, komentarz do art. 387 k.p.k., nb. 9, 15.

⁵⁹ Wyrok SA w Łodzi z 19 lutego 2015 r., II AKa 6/15, Legalis.

⁶⁰ Wyrok SN z 22 maja 2006 r., II KK 355/05, OSNwSK 2006 nr 1, poz. 1085, Legalis.

się do zarzucanego mu czynu, zarówno na etapie postępowania przygotowawczego jak i sądowego, oraz odmawia składania wyjaśnień, uzasadnia to przyjęcie konstatacji, że okoliczności popełnienia czynu budzą wątpliwości. *A contrario*, zgodnie ze stanowiskiem wyrażonym przez Sąd Najwyższy „gdy oskarżony na rozprawie zmienia swoje stanowisko, przyznaje się do popełnienia zarzucanych mu przestępstw, a następnie sam składa wniosek w trybie art. 387 § 1 KPK, zachodzą formalne warunki do zastosowania tej instytucji.”⁶¹. W doktrynie jak i judykaturze brak jest jednolitego stanowiska w przedmiocie, czy przyznanie się do winy warunkuje zastosowanie rzeczonej instytucji. W doktrynie wskazuje się następujące argumenty przemawiające za postawieniem tezy, że warunek, aby okoliczności popełnienia przestępstwa nie budziły wątpliwości, oznacza konieczność przyznania się oskarżonego do winy: mając na względzie to, że wniosek w trybie art. 387 k.p.k. składany jest przez samego oskarżonego, to w sytuacji, gdy nie przyznaje się on do winy lub sprawstwa trudno przyjąć, że okoliczności popełnienia przestępstwa nie budzą wątpliwości⁶²; artykuł 388 k.p.k. w celu przyspieszenia procesu wymaga przyznania się oskarżonego do zarzucanych mu czynów, gdy przyspieszenie to ma dużo mniejszy zakres, niż w konsekwencji zastosowania art. 387 k.p.k.⁶³; oskarżony składając wyjaśnienia i współpracując z sądem, umożliwia ustalenie okoliczności czynu i nabrania przekonania, że ukarany zostanie rzeczywisty sprawca przestępstwa⁶⁴. Jako argument za przyjęciem, że warunek ten nie może być utożsamiany z wymogiem przyznania się oskarżonego do winy przemawiają: wymóg ten nie został *expressis verbis* przewidziany w ustawie⁶⁵; złożenie wniosku, mimo nieprzyznania się do winy, jest tylko pozornie sprzeczne, wobec woli oskarżonego do podjęcia czynności asekuracyjnych na wypadek braku uwzględnienia jego wniosku⁶⁶. Dwa jednak argumenty stawiane przez doktrynę, w ocenie autora niniejszej pracy,

⁶¹ Wyrok SN z 30 marca 2005 r., sygn. akt WA 4/05, OSNKW 2005 nr 7-8, poz. 65, s. 42, Biul. SN 2005 nr 7, OSNwSK 2005 nr 1, poz. 640, KZS 2005 nr 8, poz. 32, Legalis; podobne stanowisko zawarł SA we Wrocławiu w wyroku z 28 marca 2013 r., sygn. akt II AKa 67/13, Legalis numer 999509.

⁶² P. Kardas, *Konsensualne sposoby rozstrzygania w świetle nowelizacji kodeksu postępowania karnego z dnia 10 stycznia 2003 r.*, Prok. i Pr. 2004, nr 1, s.32.

⁶³ T. Grzegorzcyk, *Wniosek oskarżonego o skazanie go bez przeprowadzenia postępowania dowodowego na rozprawie*, PS 2000, nr 1, s. 24; J. Mętel, *Wniosek oskarżonego o skazanie bez przeprowadzania postępowania dowodowego, art. 387 k.p.k.* (w:) Nowa kodyfikacja prawa karnego, L. Bogunia (red.), t. IX, Wrocław 2001, s. 132.

⁶⁴ M. Zbrojewska, *Dobrowolne poddanie się karze w kodeksie postępowania karnego*, Białystok 2002, s. 167.

⁶⁵ R. A. Stefański (w:) Z. Gostyński (red.) *Kodeks postępowania karnego. Komentarz*, Warszawa 2004, t. 2, s. 267; P. Rogoziński, *Dobrowolne poddanie się przez oskarżonego odpowiedzialności karnej*, PiP 2000, nr 9, s. 56.

⁶⁶ D. Wysocki, *Instytucja porozumienia w postępowaniu karnym*, PiP 2000, z. 10, s. 93-94.

przechylają stan rzecz na korzyść przyjęcia, że warunek przyznania się do winy nie jest warunkiem uwzględnienia wniosku: uzależnienie zastosowania omawianej instytucji obowiązkiem przyznania się do winy, mimo braku takiego wymogu w ustawie, stanowiłby stosowanie wykładni rozszerzającej na niekorzyść oskarżonego, co stoi w sprzeczności z zasadami ogólnymi wykładni przepisów prawa karnego⁶⁷; wymaganie przyznania się do winy stawiałoby oskarżonego w niekorzystnej sytuacji w przypadku nieuwzględnienia jego wniosku i rozpoznania sprawy na zasadach ogólnych, a co więcej, naruszałoby jego prawo do szerokokorozumianej obrony⁶⁸. Biorąc pod uwagę określone powyżej argumenty, brak jest jednolitego stanowiska doktryny w tym zakresie. Mając na względzie opisane argumenty oraz przytoczone orzecznictwo Sądu Najwyższego, przemawiające przeciwko uznaniu przyznania się do winy jako warunku zastosowania rzeczzonej instytucji, opowiedzieć się należy za taką wykładnią, w szczególności, że przeciwna wykładnia prowadziłaby do niedopuszczalnej w prawie karnym interpretacji rozszerzającej na niekorzyść oskarżonego i naruszenia jego prawa do skutecznej obrony w braku uwzględnienia wywiedzionego wniosku.

Problematyka wymogów w przedmiocie złożenia przez oskarżonego wniosku osobiście lub potwierdzenia wniosku złożonego przez swego obrońcę oraz złożenia omawianego wniosku do chwili zakończenia pierwszego przesłuchania wszystkich oskarżonych na rozprawie głównej, została już szczegółowo umówiona powyżej.

Odnosząc się do wymogu, aby treść wniosku złożonego przez oskarżonego wskazywała na to, że oskarżony wnosi o wydanie wyroku skazującego, a nadto aby wniosek ten określał oczekiwaną karę lub środek karny, wskazać należy, że to na oskarżonym spoczywa obowiązek określenia kary lub środka karnego, których o wymierzenie wnosi w sytuacji uwzględnienia jego wniosku. Wskazanie kar i środków karnych musi być dokonane w sposób zgodny z zasadami wymiaru kary i środków karnych zawartymi w kodeksie karnym, uwzględniając orzeczenie kar lub środków karnych, które są obligatoryjne. Wymaganie to jest realizowane przez przepisy procesowe na dwóch płaszczyznach. Z jednej strony, w mało skomplikowanych sprawach, gdy oskarżony nie ma obrońcy, oraz w sytuacji, gdy zaproponowana kara lub środek karny nie odpowiada przepisom ustawy, sąd może skorygować wniosek przez podjęcie działań wskazanych w art.

⁶⁷ K. Kurowska, *Konsensualne tryby zakończenia postępowania karnego w świetle wybranych zasad procesowych*, *Studia Iuridica* 2001, nr XXXIX, s. 153.

⁶⁸ D. Wysocki, *Instytucja ...*, *PiP* 2000, z. 10, s. 93-94.

387 § 3 k.p.k. i doprowadzić do zmian we wniosku zaakceptowanych przez oskarżonego. Sąd nie może samodzielnie zmodyfikować wniosku oskarżonego⁶⁹. Z drugiej strony, w bardziej skomplikowanych sprawach, sąd ma możliwość pouczenia oskarżonego o przysługującym mu uprawnieniu do złożenia wniosku o wyznaczenie obrońcy z urzędu. Mając powyższe na względzie, wniosek oskarżonego musi być skonkretyzowany jeżeli chodzi o kary i środki karne, a orzeczenie kary lub środka karnego nie może być pozostawione do uznania sądu⁷⁰.

Przed uwzględnieniem wniosku, sąd musi dojść do przekonania, że okoliczności popełnienia przestępstwa i wina oskarżonego nie budzą wątpliwości. Podnieść należy, że brak wątpliwości co do winy oskarżonego nie był *expressis verbis* wymagany w stanie prawnym obowiązującym do 1 lipca 2015 r. Wątpliwości, o których mowa powyżej, nie dotyczą wyłącznie sprawstwa i winy oskarżonego, lecz wszelkich innych przesłanek, które mogą rzutować na odpowiedzialność karną oskarżonego. W ocenie judykatury, powyższe odnosi się do realizacji wszystkich niezbędnych znamion tego czynu, a w konsekwencji jego kwalifikacji prawnej, rodzaju i stopnia zawinienia, skutku przestępnego działania, rozmiaru wyrządzonej szkody, które łącznie mają wpływ na kształt i rozmiar odpowiedzialności karnej oskarżonego⁷¹. Zgodzić się należy, że analizowany warunek braku wątpliwości dotyczy wszystkich istotnych okoliczności w sprawie. Analizie podlega nie tylko kwestia sprawstwa czynu przez oskarżonego, ale wszelkie okoliczności, które są istotne dla ustalenia odpowiedzialności karnej oskarżonego. Między innymi w ramach powyższego trzeba będzie sprawdzić czy oskarżony popełnił zarzucany mu czyn, czy występują ujemne przesłanki procesowe, czy oskarżony był uprzednio karany, zwłaszcza za te same przestępstwa⁷². Stwierdzenie wątpliwości w powyższych kwestiach, które mogą wpłynąć na odpowiedzialność karną oskarżonego, wyklucza uwzględnienie wniosku i wymusza na sędzi rozpoznanie sprawy na zasadach ogólnych⁷³.

Odnosząc się do warunku ósmego, stwierdzić należy, że uwzględnienie przez sąd wniosku z art. 387 k.p.k. nie może prowadzić do sytuacji, w której cele postępowania karnego określone w art. 2 k.p.k. będą wypaczone. Oczywiście jest, że zastosowanie każdego

⁶⁹ Wyrok SN z 23 marca 2016 r., IV KK 60/16, Legalis numer 1419355.

⁷⁰ A. Ważny (w:) A. Sakowicz (red.), *Kodeks postępowania karnego. Komentarz.*, Warszawa 2015, komentarz do art. 387 k.p.k., nb. 8.

⁷¹ Wyrok SN z 10 marca 2016 r., IV KK 41/16, Legalis numer 1409166.

⁷² Podobne stanowisko zawarł: SN w wyroku z 24 września 2014 r., IV KK 278/14, Prok. i Pr. 2015 nr 1-2, poz. 18, www.sn.pl, Legalis; z 30 stycznia 2014 r., II KK 362/13, Prok. i Pr. 2014 nr 4, poz. 18, KZS 2014 nr 4, poz. 31, Legalis, www.sn.pl.

⁷³ R. Ponikowski (w:) J. Skorupka (red.) *Kodeks ...*, komentarz do art. 387 k.p.k.

trybu konsensualnego prowadzi do sytuacji, w której niektóre cele postępowania są stawiane ponad innymi, natomiast niedopuszczalna w ocenie ustawodawcy jest sytuacja, która doprowadziłaby do całkowitego zniwelowania jednego z ogólnych celów postępowania karnego określonych w podanym przepisie. Zatem dopuszczalne jest ograniczenie jednego z celów postępowania na rzecz innego, lecz nie całkowite zniwelowanie jakiegokolwiek celu.

Kolejny warunek przewiduje możliwość zobowiązania przez sąd oskarżonego do zmodyfikowania treści złożonego wniosku, warunkując w ten sposób jego uwzględnienie. W takiej sytuacji, brak zastosowania przez oskarżonego stosownej modyfikacji wniosku, w zakresie wskazanym przez sąd, spowoduje nieuwzględnienie wniosku.

Na mocy ostatniej przesłanki, prokurator i ujawnieni pokrzywdzeni, prawidłowo zawiadomieni i pouczeni o możliwości złożenia przez oskarżonego wniosku z art. 387 k.p.k., muszą nie wyrazić sprzeciwu wobec wywiedzionego przez oskarżonego wniosku. Powyższy warunek musi być spełniony łącznie, zatem złożenie sprzeciwu przez jednego z uprawnionych spowoduje brak możliwości uwzględnienia wniosku. Mając na względzie powyższe, brak sprzeciwu może być wyrażony w formie biernej, tj. przez milczenie, w szczególności w przypadku pokrzywdzonego, którego udział na rozprawie nie jest obowiązkowy. W praktyce, brak sprzeciwu prokuratora jest odnotowywany w protokole rozprawy lub posiedzenia. W doktrynie przyjmuje się, że sprzeciw powyższych podmiotów nie wymaga jakiegokolwiek uzasadnienia. Pokrzywdzony może złożyć stosowny sprzeciw drogą pisemną lub ustnie do protokołu, osobiście lub za pośrednictwem ustanowionego pełnomocnika, należycie umocowanego⁷⁴.

Interesującym zagadnieniem bezpośrednio związanym z wyżej opisywaną przesłanką, jest możliwość uzależnienia przez prokuratora lub pokrzywdzonego niesprzeciwiania się wnioskowi oskarżonego od wprowadzenia proponowanych przez te podmioty zmian. W ocenie przedstawicieli doktryny, skoro prokuratorowi i pokrzywdzonemu przysługuje uprawnienie do sprzeciwiania się wnioskowi złożonemu przez oskarżonego, to tym bardziej przysługuje wskazanym podmiotom uprawnienie do uwarunkowania braku złożenia sprzeciwu od dokonania we wniosku oskarżonego wskazanej przez siebie zmiany lub zmian⁷⁵.

⁷⁴ Wyrok SN z 27 maja 2002 r., II KKN 371/00, OSNKW 2002 nr 9-10, poz. 78, s. 59, Biul. SN 2002 nr 9, s. 23, Legalis numer 54755.

⁷⁵ Vide: R. Ponikowski (w:) J. Skorupka (red.) *Kodeks ...*, komentarz do art. 387 k.p.k.

W sytuacji, gdy sąd widzi podstawy do uwzględnienia wniosku oskarżonego złożonego w trybie art. 387 k.p.k., zgodnie z art. 387 § 5 k.p.k. nie musi przeprowadzać postępowania dowodowego i może wydać postanowienie o uznaniu dowodów wymienionych w akcie oskarżenia lub przedłożonych przez stronę za ujawnione⁷⁶. Sąd w tym zakresie nie może jednak przyjąć działania dowolnego, musi albo uznać wskazane dowody za ujawnione lub przeprowadzić postępowanie dowodowe w całości. Dowody bowiem zawnioskowane w akcie oskarżenia oraz dowody stron stanowią materiał dowodowy, na których sąd będzie opierał wyrok skazujący wydany w danej sprawie⁷⁷. Uznanie takie jest niezależne od woli stron. W następnej kolejności sąd wydaje wyrok uwzględniający zaproponowany przez oskarżonego wymiary kary lub środków karnych wraz ze zmianami wprowadzonymi na skutek uwag sądu, prokuratora lub pokrzywdzonego. Wyrok ten podlega kontroli instancyjnej na zasadach ogólnych. W trybie przewidzianym w art. 387 k.p.k., dopuszczalne jest tylko wydanie wyroku skazującego, a nie wyroku warunkowo umarzającego postępowanie karne⁷⁸. Uwzględnienie przez sąd wniosku oskarżonego o wydanie wyroku skazującego na zasadach przewidzianych w art. 387 k.p.k., zobowiązuje sąd do wymierzenia kary zgodnej z akceptowanym wnioskiem oskarżonego. Orzeczenie kary surowszej, w tym surowszego środka karnego, oznacza złamanie "swoistej ugody" określającej warunki dobrowolnego poddania się karze i tym samym stanowi podstawę do złożenia apelacji⁷⁹. Wskazane naruszenie jest również przesłanką kasacyjną, zważywszy, że jest rażącym naruszeniem prawa procesowego, mającym istotny wpływ na treść orzeczenia.

Nie uwzględniając wniosku oskarżonego, sąd wydaje w tej kwestii postanowienie (art. 93 § 1 k.p.k.). Sprawa podlega wówczas rozpoznaniu na zasadach ogólnych.

Uwzględnienie przez sąd wniosku oskarżonego złożonego w trybie art. 387 k.p.k. oraz ograniczenie postępowania dowodowego do ujawnienia dowodów wymienionych w akcie oskarżenia i dowodów strony, nie wyklucza głosów stron. Pominięcie tego etapu może być uznane za naruszenie prawa do obrony oskarżonego i przez to stanowić – w ocenie przedstawicieli doktryny – względną przesłankę odwoławczą⁸⁰.

⁷⁶ S. Waltoś, *Nowe ...*, PiP 1997, Nr 8, s. 34.

⁷⁷ Uchwała SN z 21 marca 2000 r., I KZP 54/99, OSNKW 2000 nr 3-4, poz. 28.

⁷⁸ Postanowienie SN z 17 maja 2000 r., I KZP 7/00, OSNKW 2000, Nr 5-6, poz. 51.

⁷⁹ Wyrok SN z dnia 7 września 1999 r., WKN 32/99, OSNKW 1999 nr 11-12, poz. 77, KZS 2000 nr 1, poz. 20, Legalis nr 10703.

⁸⁰ A. Ważny (w:) A. Sakowicz (red.), *Kodeks postępowania karnego. Komentarz.*, Warszawa 2015, komentarz do art. 387 k.p.k., nb. 27.

W tym kontekście warto wyraźnie wyartykułować, że etap głosu stron stanowi ostatni etap, w czasie którego oskarżony może cofnąć złożony wniosek o skazanie. Powyższe uprawnienie nie wynika *expressis verbis* z treści art. 387 k.p.k., lecz nierozdzielnie wiąże się z możliwością odwołalności czynności procesowych⁸¹. W przypadku cofnięcia przez oskarżonego swojego wniosku na etapie głosów stron, sąd winien wznowić przewód sądowy w trybie art. 409 k.p.k. oraz rozpoznać sprawę na zasadach ogólnych, w tym przeprowadzić postępowanie dowodowe w całości.

Tak jak zasygnalizowano już powyżej, wydanie przez sąd wyroku skazującego, wobec uwzględnienia wniosku oskarżonego złożonego w trybie art. 387 k.p.k., w żaden sposób nie ogranicza możliwości zaskarżenia tego wyroku w ramach dostępnych środków zaskarżenia, tj. apelacji i kasacji. Wskazać jednak należy, że uzasadnienie sądu *meriti* może ograniczać się – wobec treści art. 424 § 3 k.p.k. – do wyjaśnienia podstawy prawnej tego wyroku oraz wskazanych rozstrzygnięć. W braku takiego ograniczenia, uzasadnienie winno co najmniej zawierać analizę i ocenę dowodów wskazanych w akcie oskarżenia i uznanych za ujawnione oraz wskazanie przesłanek wobec których sąd doszedł do przekonania, że wina i okoliczności popełnienia czynu nie budzą wątpliwości oraz że cele postępowania zostaną osiągnięte mimo nieprzeprowadzenia rozprawy w całości. Nadto, sąd winien wyjaśnić podstawę prawną wyroku oraz uzasadnić orzeczenie o karze lub środkach karnych. Mimo, że jak wskazano powyżej, ustawodawca w polskim procesie karnym nie ograniczył możliwości wniesienia środków zaskarżenia od rozstrzygnięć konsensualnych uzyskanych przez stronę procesu, to jednak na mocy art. 447 § 5 k.p.k. modyfikacji ulegają zasady kontroli instancyjnej jeżeli chodzi o podstawy zaskarżenia. Zgodnie bowiem z treścią wskazanej regulacji, podstawą apelacji nie mogą być zarzuty określone w art. 438 pkt 3 i 4 k.p.k., związane z treścią zawartego porozumienia, o którym mowa w art. 343, art. 343a i art. 387 k.p.k. Mając powyższy na względzie stwierdzić należy, że strona może wywieść od wyroku uzyskanego na skutek trybu konsensualnego z art. 387 k.p.k. apelację na zasadach ogólnych, jednak możliwość powoływania się na zarzuty będzie ograniczona o: zarzut błędu w ustaleniach faktycznych przyjętych za podstawę orzeczenia, jeżeli mógł on mieć wpływ na treść tego orzeczenia oraz zarzut rażącej niewspółmierności kary, środka karnego, nawiązki lub niesłusznego zastosowania albo niezastosowania środka zabezpieczającego, przepadku lub innego środka. Taki stan rzeczy powoduje, że skutecznie podniesionym zarzutem może

⁸¹ *Ibidem*.

być wyłącznie zarzut obrazy przepisów prawa materialnego oraz obrazy przepisów postępowania, jeżeli mógł on mieć wpływ na treść orzeczenia.

Pokrótkie należy omówić zakaz reformatoryjny, który określony był w kodeksie postępowania karnego w brzmieniu sprzed dnia 1 lipca 2015 r. Przepis art. 443 k.p.k. w zw. z art. 434 § 1 k.p.k., w brzmieniu sprzed 1 lipca 2015 r., ograniczał zakres kontroli odwoławczej w wypadkach skazania w oparciu o art. 343 k.p.k. lub 387 k.p.k. Warto wspomnieć, że zgodnie z ówczesnym brzmieniem art. 100 § 6 zd. 2 k.p.k., należało pouczyć oskarżonego korzystającego z instytucji określonej w art. 343 lub 387 k.p.k., o treści art. 443 k.p.k. w zw. z art. 434 § 1 k.p.k. Wskazane przepisy, ustanawiające swoiste ograniczenie zakazu *reformationis in peius*, stały się przedmiotem oceny Trybunału Konstytucyjnego pod kątem zgodności z Konstytucją RP. Wyrokiem z 28 kwietnia 2009 r.⁸² Trybunał stwierdził, że:

„1) art. 434 § 3 i art. 443 zd. 1 in fine KPK w zakresie, w jakim dopuszczają możliwość orzeczenia na niekorzyść oskarżonego w sytuacji zaskarżenia wyroku, wydanego z zastosowaniem art. 387 KPK, wyłącznie na korzyść oskarżonego w oparciu zarzuty:

a) związane ze skazaniem w trybie art. 387 KPK, są zgodne z art. 42 ust. 2 Konstytucji RP,

b) nieobjęte porozumieniem zawartym w trybie wskazanym w pkt 1 lit. a, są niezgodne z art. 42 ust. 2 Konstytucji RP;

2) art. 434 § 3 i art. 443 zd. 1 in fine ustawy powołanej w pkt 1 nie są niezgodne z art. 176 ust. 1 Konstytucji RP.”.

W zacytowanej treści sentencji wyroku, Trybunał Konstytucyjny stwierdził, że w przypadku skazania oskarżonego w trybie dobrowolnego poddania się karze oraz zaskarżenia przez oskarżonego rozstrzygnięć zawartych w wyroku wydanym na jego wniosek, ograniczenie zakazu *reformationis in peius* jest zgodne z ustawą zasadniczą. Ograniczenie tego zakazu będzie jednak sprzeczne z Konstytucją RP w sytuacji, gdy oskarżony podnosi uzasadnione zarzuty obrazy przepisów prawa materialnego lub procesowego w zakresie niezwiązanym bezpośrednio z wywiedzionym przez niego wnioskiem w trybie art. 387 k.p.k. lub w przypadku wystąpienia bezwzględnych przesłanek odwoławczych enumeratywnie wymienionych w art. 439 k.p.k. W ocenie Trybunału, takie

⁸² Wyrok TK z 28 kwietnia 2009 r., P 22/07, OTK-A 2009, Nr 4, poz. 55 (Dz. U. z 2009 r., Nr 68, poz. 585).

ograniczenie wspomnianego zakazu, naruszałoby konstytucyjne prawo oskarżonego do obrony, wyrażone zarówno w Konstytucji jak i kodeksie postępowania karnego.

3. Możliwość umorzenia postępowania karnego na wniosek pokrzywdzonego, czyli tzw. umorzenie restytucyjne – art. 59a k.k.

Z dniem 1 lipca 2015 r. do polskiego porządku prawnego wprowadzona została instytucja nazywana umorzeniem restytucyjnym (zwana także umorzeniem wnioskowym, umorzeniem pojednawczym, umorzeniem mediacyjnym czy też umorzeniem kompensacyjnym). W doktrynie zauważalny jest spór co do charakteru opisywanej regulacji. Instytucja umorzenia restytucyjnego w ocenie doktryny nie stanowi jednego z trybów konsensualnego zakończenia postępowania karnego, bowiem pomiędzy stronami procesowymi w zasadzie nie dochodzi do zawarcia jakiegokolwiek porozumienia. Mając powyższe na uwadze, przeważa stanowisko, że art. 59a k.k. jest przejawem oportunistu procesowego⁸³. Mając jednak na względzie, że tematem niniejszej pracy są szeroko rozumiane porozumienia procesowe, zostanie ona pokrótce omówiona poniżej, w szczególności ze względu na to, że regulacja ta została uchylona z dniem 15 kwietnia 2016 r., za nowelizacją kodeksu karnego z 11 marca 2016 r.⁸⁴. Wskazać bowiem należy, że chociaż w przypadku zastosowania art. 59a k.k. nie zachodzi do zawarcia jakiegokolwiek porozumienia pomiędzy oskarżycielem a oskarżonym, to jednak do zawarcia takiego porozumienia zachodzi pośrednio pomiędzy pokrzywdzonym a oskarżonym.

Wprowadzenie tytułowej instytucji do kodeksu karnego rozpoczęło dyskusje o funkcjach prawa karnego. Regulacja ta jest odejściem do klasycznych celów przypisywanych prawu karnemu jak funkcji ochronnej, sprawiedliwościowej i gwarancyjnej, a ukierunkowaniem się na stosunkowo nową funkcję w prawie karnym mianowicie funkcji

⁸³ Tak: A. Pilch, *Umorzenie postępowania w trybie projektowanego art. 59a k.k.*, Państwo i Prawo 2013, nr 4, s. 100; I. Sepiolo, *Pojednanie pokrzywdzonego ze sprawcą jako podstawa do umorzenia postępowania w świetle projektu Komisji Kodyfikacyjnej Prawa Karnego*, Ruch Prawniczy, Ekonomiczny i Socjologiczny 2013, nr 2, s. 113.

⁸⁴ Art. 7 pkt 5 w zw. z art. 28 ustawy o zmianie ustawy – Kodeks postępowania karnego oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. z 2016 r. poz. 437), która wchodzi w życie 15 kwietnia 2016 r.

kompensacyjnej⁸⁵. Problematyka ta nie jest jednak całkowitą nowością, bowiem już od pewnego czasu doktryna rozpoznawała i dyskutowała o dwóch – sprzecznych ze sobą – ujęć prawa karnego, tj. retrybutywizmu i sprawiedliwości naprawczej⁸⁶. W dzisiejszych realiach nie mogą dziwić działania podejmowane przez ustawodawcę zmierzające ku uwzględnieniu obu tych ujęć i funkcji prawa karnego, bowiem społeczeństwo jako całość, a w szczególności pokrzywdzeni, coraz częściej bardziej zainteresowani są naprawieniem w całości poniesionej przez nich szkody, niż na swoistej „zemście” na oskarżonym, wychodząc z założenia, że z chwilą naprawienia przez niego wyrządzonej szkody w całości, dokonana wyrządzonym przestępstwem krzywda zostaje wyrównana, wobec czego, sprawę można uznać za niebyłą. W ocenie autora niniejszej pracy, działania podejmowane przez ustawodawcę w kierunku uwzględnia postulatów sprawiedliwości naprawczej wespół z funkcjami karnymi, są jak najbardziej pożądane, w szczególności, że po pierwsze takie rozwiązania spełniają postulat ekonomiki procesowej, bowiem znacznie przyspieszają zakończenie postępowania karnego, a po drugie zadowolają osoby, dla których wyrządzenie czynu zabronionego było najbardziej dolegliwe, tj. pokrzywdzonych.

Umorzenie restytucyjne można zastosować wobec występków zagrożonych karą w zakresie nieprzekraczającym 3 lat pozbawienia wolności, a także wobec występków przeciwko mieniu zagrożonych karą nieprzekraczającą 5 lat pozbawienia wolności, jak również o występki określone w art. 157 § 1 k.k., czyli tzw. zwykłego uszczerbku na zdrowiu. Mając powyższe na uwadze, umorzenie jest możliwe w przypadku wszystkich drobnych przestępstw i niektórych lżejszych przestępstw należących do kategorii o średnim ciężarze gatunkowym. Umorzenie postępowania jest możliwe w zakresie wszystkich przestępstw zagrożonych karą wolnościową, sankcją alternatywną zawierającą zagrożenie karą wolnościową lub ograniczeniem wolności, sankcją prostą przewidującą jedynie karę pozbawienia wolności nieprzekraczającą lat 3 albo sankcją kumulatywną przewidującą karę pozbawienia wolności nie wyższą niż lat 3 i grzywnę. W zakresie wszelkich przestępstw skierowanych przeciwko mieniu jak i występkowi z art. 157 § 1 k.k., umorzenie jest

⁸⁵ M. Królikowski, K. Szczucki (w:) R. Zawłocki (red.) *Kodeks karny. Część ogólna. Komentarz do art. 32–116.*, Tom II, Warszawa 2015, komentarz do art. 59a, nb. 2.

⁸⁶ R.A. Duff, *Restoration and Retribution* (w:) A. von Hirsch (red.), *Restorative Justice and Criminal Justice: Competing and Reconcilable Paradigms*, Oxford 2003, s. 43; R.A. Duff, *Probation, Punishment and Restorative Justice: Should Altruism be Engaged in Punishment?*, *Howard Journal of Criminal Justice* 2003, Nr 42, s. 181; M. Królikowski, *Sprawiedliwość karania w społeczeństwach liberalnych. Zasada proporcjonalności*, Warszawa 2005, s. 1.

dopuszczalne, gdy kara nie jest dolegliwsza aniżeli 5 lat pozbawienia wolności. Podkreślenia wymaga fakt, że umorzenie jest możliwe w zakresie wszelkich przestępstw zagrożonych karą ograniczenia wolności, bez względu na jej górną granicę⁸⁷.

W wyżej opisanym zakresie nasuwa się wątpliwość interpretacyjna użytego - w treści art. 59a k.k. - wyrażenia „występków przeciwko mieniu”. Owa wątpliwość polega na tym, czy ujęte kryterium należy pojmować w sposób formalny czy może faktyczny. Pierwsze wykładnia prowadziły do konstatacji, że wskazane „występki przeciwko mieniu” to przestępstwa stypizowane w rozdziale XXXV kodeksu karnego zatytułowane „Przestępstwa przeciwko mieniu”. Drugi sposób wykładni będzie wymagał przeprowadzenia analizy, czy okoliczności sprawy wskazują, że doszło do faktycznego zamachu również na mienie, nawet jeżeli z ujęcia formalnego analizowany czyn nie miał takiego statusu. Wskazana wątpliwość interpretacyjna jest szczególnie doniosła przy przestępstwach gospodarczych, w zakresie których - w ujęciu faktycznym - bardzo często dochodzi do przestępstw przeciwko mieniu. Aktualnie dominująca część przedstawicieli doktryny, wskazując, że przestępstwa stypizowane w rozdziale XXXV kodeksu karnego nie mogą być uznane za przestępstwa przeciwko mieniu w rozumieniu analizowanego przepisu. Wykładnia ta spotyka się z krytycznym zdaniem części doktryny⁸⁸, wobec stwierdzenia, że *„charakter kodeksowych przestępstw gospodarczych pozwala bowiem uznać, że kompensacyjno-konsensualny sposób rozstrzygnięć spraw karnych jest dla nich wręcz pożądanym”*⁸⁹.

Odnosząc się do warunków przedmiotowych zastosowania rzeczonoj instytucji, wskazać należy, że przesłanką jej zastosowania jest stwierdzenie, że sprawca przestępstwa nie był karany za umyślne przestępstwa z użyciem przemocy. Wyłącznie zatarcie skazania umyślnego przestępstwa z użyciem przemocy umożliwi zastosowanie umorzenia wobec sprawcy. Zważywszy na treść art. 66 k.k., uprzednie wymierzenie sprawcy jedynie środka karnego lub umorzenie postępowania w sprawie o umyślne przestępstwo z użyciem przemocy nie stanie na przeszkodzie w zastosowaniu rzeczonoj instytucji⁹⁰.

⁸⁷ V. Konarska-Wroszek, (w:) R. A. Stefański, *Kodeks Karny. Komentarz*, C.H. Beck, Warszawa 2015, komentarz do art. 59a k.k., nb. 2.

⁸⁸ Vide: R. Zawłocki, *Umorzenie restytucyjne z art. 59a Kodeksu karnego – zasady stosowania i związane z nimi podstawowe problemy interpretacyjne*, MOP 2015, Nr 14, s. 737.

⁸⁹ *Ibidem*.

⁹⁰ M. Królikowski, K. Szczucki (w:) R. Zawłocki (red.) *Kodeks ...*, T. II, Warszawa 2015, komentarz do art. 59a, nb. 4; M. Kurowski, *Znowelizowany Kodeks postępowania karnego w pracy prokuratora i sędziego. Zagadnienia ogólne i postępowanie przygotowawcze*, Kraków 2015, s. 102.

Dla stosowania instytucji z art. 59a k.k. nie ma znaczenia tryb ścigania danego przestępstwa. Wskazany uregulowaniem może być objęte przestępstwo ścigane w każdym trybie. Mając powyższe na uwadze, uznać należy, że złożenie przez pokrzywdzonego wniosku o umorzenie z art. 59a k.k. - przy przestępstwach prywatnoskargowych oraz ściganych na wniosek - należy w warunkach procesowych utożsamiać ze skutecznym cofnięciem ewentualnie złożonego wniosku o ściganie lub prywatnego oskarżenia.

Treść art. 59a k.k. wskazują następujące warunki, których spełnienie umożliwia zastosowanie omawianej instytucji: 1) znajdowanie się postępowania karnego jeszcze w fazie przed rozpoczęciem przewodu sądowego w I instancji; 2) brak wystąpienia szczególnych okoliczności, które mogłyby wskazywać, że umorzenie postępowania byłoby sprzeczne z potrzebą realizacji celów kary; 3) pojednania się sprawcy z pokrzywdzonym; 4) naprawienia przez sprawcę wobec wszelkich ujawnionych pokrzywdzonych wyrządzonej szkody lub zadośćuczynienie wyrządzonej im krzywdy; 5) złożenie przez pokrzywdzonego wniosku o umorzenie postępowania karnego.

Odnosząc się do pierwszego warunku, wniosek pokrzywdzonego o umorzenie postępowania musi być złożony najpóźniej do chwili rozpoczęcia przewodu sądowego w I instancji. Zgodnie z aktualną treścią art. 385 § 1 k.p.k., przewód sądowy rozpoczyna się od zwięzłego przedstawienia przez oskarżyciela zarzutów oskarżenia. Zatem skuteczny wniosek to taki złożony od chwili wszczęcia postępowania przygotowawczego prowadzonego *ad personam* najpóźniej do przedstawienia przez oskarżyciela zarzutów oskarżenia w toku postępowania jurysdykcyjnego.

Kolejnym wymogiem jest, aby w sprawie nie wystąpiły szczególne okoliczności, które mogłyby wskazywać, że umorzenie postępowania byłoby sprzeczne z potrzebą realizacji celów kary. *Ratio legis* tego warunku ma na celu przyznanie organom ścigania i wymiarowi sprawiedliwości kontroli nad porozumieniami zawieranymi przez pokrzywdzonych i oskarżonych w ramach analizowanej instytucji. Dodać należy, że zgodnie z uzasadnieniem ustawy wprowadzającej w życie art. 59a k.k., kontrola ta ma mieć charakter bardzo ograniczony. Jak bowiem wskazują się w uzasadnieniu do ustawy: „*Nieuwzględnienie wniosku o umorzenie postępowania możliwe będzie jedynie w wyjątkowych, szczególnie uzasadnionych wypadkach.*”⁹¹. W tym sensie, ochrona ta ma

⁹¹ Projekt ustawy o zmianie ustawy – Kodeks postępowania karnego, ustawy - Kodeks karny i niektórych innych ustaw z projektami aktów wykonawczych z dnia 8 listopada 2012 r., druk nr 870, s. 134.

charakter wyjątkowy, a zatem przepis art. 59a § 3 k.k. pełni funkcję swoistego wentylu bezpieczeństwa wymiaru sprawiedliwości. Wskazana przesłanka ma charakter ocenny. W odróżnieniu od wszystkich pozostałych, nie zmierza wyłącznie do oceny okoliczności wskazanych we wniosku, lecz wszelkich okoliczności powiązanych z daną sprawą karną, a w szczególności z osobą oskarżonego. W tym sensie, jest to przesłanka subiektywna, jednak jej przedmiotem mogą być tylko okoliczności obiektywne. Sformułowanie „cele kary” w ocenie doktryny jest ściśle związane z celami karania, o których mowa w art. 53 § 1 k.k.⁹². Zgodnie z tym przepisem, sąd wymierza karę według swojego uznania, w granicach przewidzianych przez ustawę, bacząc, by jej dolegliwość nie przekraczała stopnia winy, uwzględniając stopień społecznej szkodliwości czynu oraz biorąc pod uwagę cele zapobiegawcze i wychowawcze, które ma osiągnąć w stosunku do skazanego, a także potrzeby w zakresie kształtowania świadomości prawnej społeczeństwa. Wyłącznie wystąpienie okoliczności, o których mowa powyżej, upoważnia sąd do odmowy uwzględnienia wniosku złożonego przez pokrzywdzonego w trybie art. 59a k.k. Jak zauważa T. Bojarski⁹³, kodeks karny opowiada się za wielością celów kary, nie dając priorytetu żadnemu z celów. W szczególności nie ma podstaw do dawania priorytetu celowi ogólnoprewencyjnemu nad indywidualno-prewencyjnym. Odmienne zdania jest M. Cieślak⁹⁴, traktujący cel sprawiedliwościowy jako najważniejszy. Zdaniem tego autora pozostałe cele mogą być brane pod uwagę tylko o tyle, o ile nie stoją w sprzeczności z celem sprawiedliwościowym.

Następna przesłanka wymaga, aby oskarżony pojednał się z pokrzywdzonym, w szczególności w wyniku mediacji. Przedmiotem umowy kompensacyjnej zawartej pomiędzy oskarżonym a pokrzywdzonym powinno być pojednanie się wraz z kompensacją. Aby dane pojednanie się było skuteczne oraz zmierzające do pozytywnego rozpatrzenia wniosku, musi ono obejmować wszystkich pokrzywdzonych ujawnionych w toku prowadzonego postępowania. Nie ma znaczenia z jakiej strony wypłynęła inicjatywa pojednania, może ona pochodzić zarówno ze strony oskarżonego jak i pokrzywdzonego, ani sama forma pojednania. Ważny jest jedynie rezultat w postaci pojednania. Szczególnym sposobem pojednania jest mediacja w procesie karnym, o której mowa w art. 23a k.p.k. Mając na względzie treść art. 23a § 6 k.p.k., można wywieść, że pojednanie zawarte w toku

⁹² R. Zawłocki, *Umorzenie ...*, MOP 2015, Nr 14, s. 737.

⁹³ T. Bojarski, *Polskie prawo karne. Zarys części ogólnej*, Warszawa 2012, s. 24.

⁹⁴ M. Cieślak, *Węzłowe pojęcia związane z sensem kary*, NP 1969, nr 2, s. 212.

mediacji karnej, winno przybrać formę pisemną⁹⁵. W praktyce, pojednanie będzie połączone z kompensacją, jednak formalnie jest to odrębna przesłanka zastosowania umorzenia restytucyjnego.

Następnie sprawdza się, czy sprawca naprawił wyrządzoną szkodę lub zadośćuczynił wyrządzoną pokrzywdzonemu krzywdę. Przepis art. 59a k.k. nie określa w jakim stopniu dana szkoda ma zostać naprawiona. Doktryna przyjmuje jednak, że naprawienie szkody powinno nastąpić w pełnym zakresie⁹⁶. W przypadku krzywdy, która nie da się precyzyjnie przekonwertować na pieniądze, zadośćuczynienie winno nastąpić w takim wymiarze, aby ten satysfakcjonował pokrzywdzonego.

Ostatnia z wyżej wymienionych przesłanek, wymaga, aby pokrzywdzony wystąpił ze stosownym wnioskiem. Podnieść należy, że przepis art. 59a k.k. nie określa koniecznej formy takiego wniosku, zatem przyjąć należy, że jego złożenie może nastąpić zarówno w formie pisemnej oraz ustnie do protokołu. Adresata i organ kompetentny do rozstrzygnięcia wniosku, określa przepis art. 23b § 1 k.p.k., zgodnie z którym w razie złożenia wniosku, o którym mowa w art. 59a k.k., w przedmiocie tego wniosku rozstrzyga prokurator, a po wniesieniu aktu oskarżenia – sąd. Mając na uwadze powyższe, wraz z wszczęciem postępowania karnego aż do momentu wniesienia do sądu aktu oskarżenia, wniosek należy złożyć prokuratorowi prowadzącemu dane postępowanie. Od wniesienia aktu oskarżenia aż do otwarcia przewodu sądowego – wnosi się go do sądu, do którego akt oskarżenia złożono. Przyjmuje się, zgodnie z ogólnymi regułami związanymi z oświadczeniami procesowymi, że pokrzywdzony wniosek o umorzenie postępowania na podstawie art. 59a k.k. może cofnąć do czasu jego uwzględnienia przez sąd.

Zgodnie z uchylonym już art. 23b k.p.k., postępowanie w sprawie umorzenia restytucyjnego kończy się wydaniem odpowiednio przez prokuratora (na etapie postępowania przygotowawczego) lub przez sąd (na etapie postępowania jurysdykcyjnego) postanowienia o umorzeniu postępowania lub o odmowie umorzenia postępowania. Podstawą materialnoprawną do wydania postanowienia o umorzeniu restytucyjnym jest art. 59a k.k. Przepis ten stanowi samodzielną podstawę omawianego rozstrzygnięcia. Konieczne elementy takiego postanowienia określa art. 94 § 1 k.p.k.

⁹⁵ R. Zawłocki, *Umorzenie ...*, MOP 2015, Nr 14, s. 737.

⁹⁶ V. Konarska-Wroszek (w:) R. A. Stefański, *Kodeks ...*, Warszawa 2015, komentarz do art. 59a k.k.

Istota postanowienia sprowadza się zatem do potwierdzenia istnienia warunków (przesłanek) wymienionych powyżej i zakończenia z tego powodu toczącego się postępowania karnego. Ustalenie braku spełnienia jednej z przesłanek, stanowi podstawę do wydania postanowienia o odmowie zastosowania umorzenia restytucyjnego. Z drugiej strony, organ wydający postanowienie nie ma uprawnienia do badania innych okoliczności. W szczególności, nie może on odmówić wydania postanowienia o umorzeniu restytucyjnym wtedy, gdy – pomimo spełnienia przesłanek ustawowych – w jego subiektywnym przekonaniu nie będzie ono uzasadnione.

Zgodnie z art. 23b § 2 k.p.k., na postanowienie w przedmiocie wniosku o umorzenie restytucyjne przysługuje zażalenie. W przypadku złożenia zażalenia, zastosowania znajdują przepisy rozdziałów 48 i 50 k.p.k. Prawomocne postanowienie definitywnie kończy postępowanie karne, którego dotyczy.

ROZDZIAŁ II. POROZUMIENIA PROCESOWE W IZRAELSKIM PORZĄDKU PRAWNYM

W celu zrozumienia charakteru instytucji izraelskiego prawa karnego materialnego i procesowego należy w pierwszej kolejności pokrótce przedstawić historię powstania państwowości tego kraju oraz prawa izraelskiego. Wspomniane informacje pozwolą zrozumieć wielość i złożoność czynników, które ukształtowały izraelski porządek prawny.

Przed powstaniem Państwa Izrael, ziemie, na których obecnie znajdują się to państwo, nazywane były Palestyną, a te od roku 1516 do 1918 wchodziły w skład Imperium Osmańskiego. Wskutek zdobycia rzeczonych ziem w czasie pierwszej wojny światowej przez siły arabsko – brytyjskie, przypadły one Wielkiej Brytanii i w 1922 r. rozpoczął się okres brytyjskiej administracji cywilnej w Brytyjskim Mandacie Palestyny. W konsekwencji przyjęcia Rezolucji Ogólnego Zgromadzenia ONZ nr 181 z 29 listopada 1947 roku⁹⁷ na terytorium Brytyjskiego Mandatu Palestyny miały powstać dwa niezależne i niepodległe państwa – żydowskie i arabskie. Wygaśnięcie Brytyjskiego Mandatu Palestyny oraz proklamacja niepodległości Izraela z dnia 14 maja 1948 doprowadziły jednak do wojny, na skutek, której Izrael odniósł zwycięstwo militarne.

Zrozumienie zarysu historycznego jest o tyle ważne, że sama ustawa karna, do której dostosowane zostało prawo proceduralne, ma swoje korzenie w ustawodawstwie Imperium Osmańskiego i Mandatu Brytyjskiego. Imperium Osmańskie w 1859 r. uchwaliło kompleksowy kodeks karny. Kodeks nie był autorskim wytworem ustawodawcy Imperium Osmańskiego, lecz stanowił powielenie uregulowań francuskiego kodeksu karnego z 1810 r. z pewnymi odrębnościami wynikającymi z prawa islamskiego. Akt prawny spisany był w języku tureckim. W związku z tym, że prawo francuskie bazowało na systemie kontynentalnym, prawo karne imperium osmańskiego również bazowało na tym systemie prawnym. Jak wspomniano powyżej, w 1918 roku dobiegły końca rządy Imperium Osmańskiego. Na podstawie art. 46 Zarządzeń Króla w Radzie w sprawie Palestyny z roku 1922⁹⁸ (zwanym dalej: Zarządzeniem Króla w Radzie) nowo powstały Mandat Brytyjski

⁹⁷ Rezolucja Zgromadzenie Ogólnego Organizacji Narodów Zjednoczonych nr 181 z dnia 29 listopada 1947 r. – Plan Podziału z Gospodarczą Unią.

⁹⁸ Nazwa angielska: The Palestine Order in Council 1922. Był to rodzaj aktów normatywnych króla brytyjskiego mających zastosowanie do mandatów brytyjskich (Commonwealth realms), które podejmował w konsultacjach z radą królewską.

w 1922 roku przyjął w całości wszystkie przepisy prawa Imperium Osmańskiego, które obowiązywały w dniu 1 listopada 1914 roku na ziemiach Palestyny. Mandat Brytyjski dopiero w 1936 r. uchwalił nową ustawą karną, a do tego czasu obowiązywał ww. kodeks osmański. Kodeks z 1936 r. zmienił charakter przepisów prawa karnego z systemu kontynentalnego na *common law*. Warto zaznaczyć, że ustawa była kodeksem tylko z nazwy, lecz z uwagi na charakter przepisów systemu *common law* w większości zawierała lakoniczne przepisy stwarzające sądom duże możliwości interpretacyjne.

Artykułem 11 dekretu z dnia 19 maja 1948 roku o porządku władzy i prawa, Rada Tymczasowa Państwa nowo powstałego Izraela postanowiła, że prawo, które obowiązywało na terytorium Palestyny 14 maja 1948 roku pozostanie w mocy, dopóki nie będzie sprzeczne z prawem wydanym przez Radę Tymczasową Państwa (Izraela) oraz innymi instytucjami nowego państwa. W ten właśnie sposób, podobnie jak to miało miejsce wcześniej, nowo powstałe Państwo Izrael w 1948 roku przyjęło w całości prawa obowiązujące w Mandacie Brytyjskim oraz pozostałości prawa Imperium Osmańskiego. Należy również zaznaczyć, że mimo uchwalenia przez izraelski parlament w 1980 roku ustawy o podstawach prawa⁹⁹, która to mocą artykułu 2 punktu (a) uchyliła art. 46 Zarządzeń Króla w Radzie – czyli zasadę polegania systemu prawa izraelskiego na systemie prawa Mandatu Brytyjskiego wraz z pozostałościami prawa Imperium Osmańskiego, artykuł 2 punkt (b) tejże ustawy stanowi jednocześnie, że postanowienia punktu (a) ustawy nie naruszają prawa, które zakorzeniło się w Izraelu, przed wejściem w życie tejże ustawy. Samo Zarządzenie Króla w Radzie w sprawie Palestyny z 1922 roku nadal jest obowiązującą ustawą w Izraelu (wraz z później wprowadzonymi zmianami).

Nowopowstałe państwo Izrael wchłonęło do swojego systemu w całości kolonialny kodeks karny z 1936 r. Podkreślić należy, że izraelski organ ustawodawczy rzecz jasna uchwalał liczne poprawki do ww. kodeksu karnego. W 1977 r., wobec licznych nowelizacji tego aktu, zdecydowano się ujednolicić wszelkie poprawki uchwalone do ww. kodeksu i w tym roku została uchwalona nowa ustawa karna. Istotna zmiana ustawy karnej miała miejsce dopiero w 1992 r. za nowelizacją numer 39, która zmieniła w sposób szeroki

⁹⁹ Ustawa o podstawach prawa, 5740 – 1980 r. (nazwa oryginalna: 1980-חוק יסודות המשפט התש"ם); W tym miejscu wskazać należy, że izraelskie akty prawne oznaczone są w pierwszej kolejności rokiem wydania według kalendarza żydowskiego, a następnie rokiem oznaczonym według kalendarza gregoriańskiego. Tak też wyżej wymieniona ustawa wydana została w 5740 r. (kalendarz żydowski) i w 1980 r. (kalendarz gregoriański).

postanowienia części ogólnej ww. ustawy, jednak nie wprowadzała ona istotnych zmian w zakresie części szczególnej. Wraz z kodyfikacją ustawy karnej z 1982 r. nastąpiło uchwalenie ustawy o procedurze karnej [wersja skonsolidowana]¹⁰⁰. W tym aspekcie nadmienić należy, że w izraelskim porządku prawnym nadal obowiązuje zarządzenie o obronie (stan wyjątkowy) z 1945 r. (które mimo nazwy ma charakter ustawy¹⁰¹) za pomocą, którego izraelskie organy ścigania stosują tzw. areszt administracyjny. Ironią do pewnego stopnia jest, że ten właśnie akt prawny został wydany przez Gubernatora Palestyny celem walki z żydowskimi i palestyńskimi organizacjami paramilitarnymi, które organizowały na terenie Palestyny zamachy terrorystyczne.

Wobec powyższego, prawo izraelskie jest systemem mieszanym, zawiera zarówno pewne cechy prawa kontynentalnego jak i *common law*. W procesie karnym obowiązuje zasada kontradyktoryjności (z pewnymi wyjątkami), jednak brak jest ‘czynnika społecznego’ w postaci ławy przysięgłych, a orzeczenia Sądu Najwyższego w zakresie *ratio decidendi* mają moc wiążącą dla sądów niższej instancji. Postępowanie przygotowawcze w izraelskim porządku prawnym na mocy art. 58 i 59 ustawy o procedurze karnej prowadzone jest przez organy policji, w części wyspecjalizowane do danego rodzaju spraw lub czynów zabronionych. Zgodnie z art. 11 ustawy o procedurze karnej, oskarżycielem jest Państwo Izrael reprezentowane przez organ oskarżenia, którym co do zasady jest prokurator, a w sprawie mniej poważnych przestępstw, wymienionych w załączniku do ustawy o procedurze karnej, również oficer policji. Przykładowym przejawem ograniczenia zasady pełnej kontradyktoryjności, jest art. 167 ustawy o procedurze karnej, który stanowi, że z chwilą zakończenia przeprowadzania dowodów z inicjatywy stron, sąd z urzędu może dopuścić i przeprowadzić dowód z zeznań świadka, nawet jeżeli był on już słuchany przed tym sądem, jak również inne dowody, które uzna za istotne. W sytuacji przeprowadzenia przez sąd w powyższym trybie dowodu z zeznań świadka, to sąd zadaje świadkowi pytania, a stronom procesu przysługuje przesłuchanie tego świadka po pytaniach sądu. Zasada ta jest odstępstwem od pełnej kontradyktoryjności zauważalnej w typowych systemach prawnych *common law*.

¹⁰⁰ Ustawa o procedurze karnej [wersja skonsolidowana], 5742 – 1982 r. (zwana dalej: „ustawą o procedurze karnej”), (nazwa oryginalna: תשמ"ב-1982 חוק סדר הדין הפלילי [נוסח משולב], חש"מ-ב-1982).

¹⁰¹ Wskazany akt prawny został przyjęty i nazwany przez ustawodawcę brytyjskiego. Zważywszy na powyższe, wskazany akt prawny ma rangę ustawową, mimo mylącej nazwy.

Wpływy systemu *common law* zaznaczyły się najmocniej w izraelskiej procedurze karnej w ukształtowaniu instytucji konsensualnych. W izraelskiej procedurze karnej występują dwa tryby konsensualne: zamknięcie sprawy za porozumieniem (na etapie postępowania przygotowawczego) oraz ugoda zawierana w ramach postępowania karnego (po złożeniu aktu oskarżenia do sądu). Pomimo tego, że druga instytucja jest najszerszej stosowana w praktyce, to nie uległa ona w żadnym stopniu procesowi kodyfikacyjnemu, a potrzeba jej stosowania w całości wynika z praktyki związanej z prowadzeniem postępowań przygotowawczych i sądowych w sprawach karnych. Podnieść należy, że jest to typowa cecha dla instytucji „*plea bargaining*” występującej w systemach prawa *common law*. W następnej kolejności omówione zostaną obie wyżej wymienione instytucje konsensualne.

1. Porozumienie procesowe przed złożeniem aktu oskarżenia do sądu na etapie postępowania przygotowawczego – zamknięcie sprawy za porozumieniem (art. 67a i nast. ustawy o procedurze karnej)

Jedynym konsensualnym rodzajem zakończenia postępowania karnego na etapie postępowania przygotowawczego przed złożeniem przez oskarżyciela publicznego aktu oskarżenia do sądu, mimo zaistnienia ustawowych przesłanek do jego złożenia, jest zamknięcie postępowania karnego za porozumieniem¹⁰², w trybie art. 67a i następnych wskazanej ustawy. Powyższe rozwiązanie zostało wprowadzone nowelizacją ustawy o procedurze karnej nr 66 z 2012 r.

Istotą powyższej instytucji jest to, że uprawniony oskarżyciel publiczny upoważniony jest do umorzenia postępowania karnego przeciwko podejrzanemu na podstawie „zamknięcia za porozumieniem” po tym jak oskarżony, w tym osoba prawna¹⁰³, zgodził się przyznać do faktów związanych z zarzucanym mu czynem i wykonać warunki wyszczególnione w zawartym porozumieniu. Oskarżyciele publiczni uprawnieni do stosowania przedmiotowej instytucji to: prokurator [art. 12(a)(1)(a) ustawy o procedurze karnej], oskarżyciel będący

¹⁰² Nazwę tej instytucji można tłumaczyć z hebrajskiego również jako zamknięcie lub umorzenie postępowania karnego za ugodą. „Zamknięcie” to bardziej autentyczne tłumaczenie, natomiast biorąc pod uwagę terminologię użytą w polskim kodeksie postępowania karnego właściwszym tłumaczeniem będzie „umorzenie”.

¹⁰³ Zgodnie z art. 23(a) ustawy karnej, osoba prawna ponosi odpowiedzialność karną za czyny osób, które pełnią dane obowiązki związane z działalnością tejże spółki, gdy czyn zabroniony pozostaje w związku z daną funkcją pełnioną w tejże osobie prawnej.

oficerem policji pełniącym funkcję naczelnika jednostki oskarżycieli¹⁰⁴ lub upoważniony przez niego starszy oskarżyciel policji, inna osoba upoważniona przez prokuratora generalnego w trybie art. 12 ustawy o procedurze karnej do pełnienia funkcji oskarżyciela publicznego lub w trybie art. 258 ustawy o planowaniu przestrzennym i budowie¹⁰⁵. Powołana instytucja zastępuje postawienie podejrzanego w stan oskarżenia na drodze postępowania sądowego, oraz polega na zamknięciu (umorzeniu) postępowania przygotowawczego po spełnieniu przez oskarżonego warunków określonych w porozumieniu. Tryb ten jest również nazywany w literaturze prawniczej porozumieniem (umorzeniem) warunkowym. Celem opisaney instytucji jest nałożenie na podejrzanego odpowiedniej sankcji karnej, bez potrzeby składania aktu oskarżenia do sądu i prowadzenia postępowania sądowego, ze wszystkim co z tym związane, łącznie ze skazą uzyskania przez podejrzanego statusu osoby karanej. Zgodnie bowiem z art. 11a ustawy o rejestrze karnym i zatarciu skazaniu¹⁰⁶ osoba, której sprawa została zamknięta w trybie wyżej powołanej instytucji, nie jest wpisywana do rejestru karnego, a informacja o takim postępowaniu dostępna jest tylko dla ograniczonej listy podmiotów wymienionych w załączniku nr 3 do ww. ustawy, czyli między innymi dla policji, policji wojskowej, służby bezpieczeństwa wewnętrznego itp. Wobec powyższego, osoba, w zakresie której postępowanie zostało zamknięte w trybie art. 67a powołanej ustawy, jest nadal osobą niekaraną korzystającą ze wszelkich przywilejów z tym związanych. Kolejnym celem instytucji jest odciążenie organów wymiaru sprawiedliwości i sądów oraz zapewnienie koncentracji tych organów na najcięższych sprawach. Ponadto podnieść należy, że powyższa instytucja wspomaga cel postępowania karnego w postaci prewencji, bowiem postanowienia zawartego porozumienia wykonywane są natychmiast, a jego skutki są pewne. Nadto, instytucja ta ma zwiększyć sferę ścigania spraw karnych o sprawy, które wcześniej były umarzane z uwagi na „brak interesu

¹⁰⁴ W ramach struktury organizacyjnej policji izraelskiej działają jednostki, które pełnią funkcję oskarżyciela w sprawach mniejszej wagi. Wskazani oskarżyciele są albo policjantami albo cywilnymi pracownikami policji. Mogą lecz nie muszą posiadać uprawnień adwokackich, w odróżnieniu od prokuratorów, którzy są jednocześnie członkami właściwych Izby Adwokackich. Istotne przy tym jest to, że przy przyjęciu takiej konstrukcji prawnej, prokuratorów nie tylko obowiązują przepisy i zasady wewnętrzne prokuratury, lecz również korporacyjne zasady etyki adwokackiej, które nakładają na nich dużo obowiązków.

¹⁰⁵ Ustawa o planowaniu przestrzennym i budowie, 5725 – 1965 r. (nazwa oryginalna: חוק התכנון והבניה, תשכ"ה-; 1965); Wyjaśnić należy, że oskarżycielami w danego rodzaju sprawach mogą być inne osoby aniżeli oskarżyciele policyjni i prokuratorzy. Przykładem powyższych spraw są te związane z naruszeniem przepisów o planowaniu przestrzennym i budowie, za które grozi odpowiedzialność karna.

¹⁰⁶ Ustawa o rejestrze karnym i zatarciu skazania, 5741 – 1981 r. (nazwa oryginalna: חוק המרשם הפלילי ותקנת השבים, תשמ"א-1981).

publicznego”¹⁰⁷ w prowadzeniu długotrwałego postępowania karnego przed sądem. Mimo tego stwierdzenia, nie ulega wątpliwości, że istnieje możliwość zastosowania rzeczzonej instytucji zarówno w sprawach, które wcześniej były umarzane, jak i w zakresie spraw, które uprzednio kierowany były do sądu.

Podkreślenia wymaga fakt, że rzeczona instytucja jest w całości realizowana na drodze pozasądowej, tj. przez uprawnionego oskarżyciela publicznego, i nie wymaga żadnej formy zatwierdzenia jurysdykcyjnego.

Przesłanką ogólną zastosowania przedmiotowej instytucji jest pozytywne przekonanie oskarżyciela, że istnieją wystarczające dowody, aby postawić osobę w stan oskarżenia w zakresie danego czynu zabronionego, a spełnienie warunków porozumienia w danych okolicznościach uczyni zadość interesowi publicznemu w ściganiu tego czynu.

W pierwszej kolejności wymienić należy rodzaje przestępstw w zakresie, których można zastosować instytucję zamknięcia sprawy za porozumieniem. Zgodnie z art. 67a(c) ustawy o procedurze karnej, porozumienie można zawrzeć w zakresie wszelkich wykroczeń, występków oraz zbrodni wyszczególnionych w szóstym załączniku do ustawy o procedurze karnej (na chwilę obecną załącznik szósty nie zawiera jakichkolwiek zbrodni), z wyjątkiem czynów stypizowanych w art. 240 ustawy o procedurze karnej, tj. postępowania odrębnego w sprawach lekkiej wagi, czynów zabronionych w zakresie których można nałożyć sankcje finansowe lub podwyższoną grzywnę. Powyższe odnosi się głównie do czynów zabronionych zgodnie z ustawami podatkowymi na podstawie, których organ podatkowy może odstąpić od postępowania karnego w przypadku zapłaty przez podejrzanego kilkakrotności należnego podatku. Zgodnie z art. 24 ustawy karnej¹⁰⁸ (zwana dalej: ustawą karną) wykroczeniem jest czyn zabroniony zagrożony karą pozbawienia wolności nieprzekraczającą trzech miesięcy, a w przypadku kary grzywny, gdy wysokość grzywny nie przekracza kwoty, którą można nałożyć, gdy nie jest określona obok czynu stypizowanego w ustawie. Występkiem jest czyn zabroniony zagrożony karą pozbawienia wolności przekraczającą trzy miesiące i nieprzekraczającą trzech lat, a w przypadku kary grzywny, gdy wysokość grzywny nie przekracza kwoty, którą można nałożyć, gdy nie jest określona obok czynu stypizowanego w ustawie. Zbrodnią jest czyn zabroniony zagrożony karą surowszą aniżeli kara pozbawienia wolności w wymiarze lat trzech.

¹⁰⁷ W izraelskiej procedurze karnej jest to podstawa do odmowy wszczęcia śledztwa lub jego umorzenia.

¹⁰⁸ Ustawa karna, 5737 – 1977 r.

Art. 67a(d) ustawy o procedurze karnej wymienia dwie przesłanki szczególne umożliwiające zastosowanie rzeczzonej instytucji, które muszą być spełnione w sposób łączny. Po pierwsze, w ocenie oskarżyciela odpowiednia kara, która winna być wymierzona oskarżonemu w oparciu o dyrektywy wymiaru kary wyszczególnione w ustawie karnej za popełniony czyn, nie może być karą bezwzględnego pozbawienia wolności. Przy tym należy zaznaczyć, że według zarządzenia Prokuratora Generalnego w sprawie zasad stosowania porozumienia warunkowego, instytucji tej nie należy stosować również w sytuacji, gdy w ocenie oskarżyciela przeciwko podejrzanemu należy zastosować karę pozbawienia wolności w trybie odbywania prac publicznych, które wedle art. 51c i nast. ustawy karnej winny być wykonywane przez oskarżonego w określonym miejscu przez określony czas, nie dłuższy niż sześć miesięcy¹⁰⁹. W tym miejscu warto nadmienić, że izraelska ustawa karna przewiduje następujące rodzaje kar: kara śmierci¹¹⁰, pozbawienie wolności¹¹¹, wykonywanie kary pozbawienia wolności w trybie odbywania prac publicznych, warunkowa kara pozbawienia wolności, grzywna oraz obowiązek wykonania prac użytecznych społecznie.

Drugą przesłanką zastosowania warunkowego porozumienia jest niefigurowanie podejrzanego w rejestrze karnym w zakresie podstaw wpisu określonych w art. 2 ustawy o rejestrze karnym¹¹², w okresie pięciu lat poprzedzających popełnienie czynu zabronionego, wliczając w to porozumienia warunkowe zawarte w przeszłości, oraz brak innych postępowań przygotowawczych lub procesów karnych na policji lub w tymże organie, wedle zastosowania, które nie są przedmiotem porozumienia.

Reasumując powyższe, tylko spełnienie przesłanki ogólnej oraz łącznie dwóch przesłanek szczególnych umożliwia zastosowanie rzeczzonej instytucji.

¹⁰⁹ Zarządzenie Prokuratora Generalnego w sprawie warunków stosowania warunkowego porozumienia z maja 2013 r. (nazwa oryginalna: "הסדר" - התשמ"ב-1982, [נוסח משולב], נהל והנחיות להפעלת תיקון 66 לחוק סדר הדין הפלילי [תש"ס-1979], s. 4.

¹¹⁰ Izraelska ustawa karna, ustawa o sądownictwie wojskowym i ustawa o wymierzaniu sprawiedliwości nazistom i ich pomocnikom przewiduje karę śmierci jedynie wobec przestępstw związanych z bezpieczeństwem kraju oraz wobec dokonywania mordów na ludności Żydowskiej w czasie drugiej wojny światowej.

¹¹¹ Kary pozbawienia wolności uregulowane są w art. 41-51 ustawy karnej. Można rozróżnić karę pozbawienia wolności oznaczoną obok danego przestępstwa, która stanowi maksymalny wymiar kary, który może nałożyć na skazanego sąd. Odrębną karą jest kara dożywotniego pozbawienia wolności, który przybiera formę kary fakultatywnej lub obligatoryjnej. W przypadku obligatoryjnej kary dożywotniego pozbawienia wolności, skazany winien pozostać w zakładzie karnym do końca swego życia, chyba że zostanie przedterminowo z niej zwolniony. W przypadku fakultatywnej kary pozbawienia wolności, sąd wymierza karę pozbawienia wolności nieprzekraczającą 20 lat.

¹¹² Ustawa o rejestrze karnym i zatartu skazania, 5741 – 1981 r. (nazwa oryginalna: חוק המרשם הפלילי ותקנת השבים, תשמ"א-1981).

Ustawa o procedurze karnej w żaden sposób nie uzależnia zawarcia porozumienia warunkowego od zgody pokrzywdzonego. Zgodnie jednak z art. 9 ustawy o prawach osób pokrzywdzonych czynami zabronionymi¹¹³ (zwana dalej: „ustawą o prawach pokrzywdzonych”), pokrzywdzony ma prawo zapoznać się z porozumieniem i otrzymać jego kopię, chyba że uzyskanie wglądu zabronione jest prawem lub gdy prokurator okręgowy/naczelnik jednostki oskarżycieli odmówi wglądu lub uzyskania kopii z uzasadnionych pobudek, które winny być odnotowane na piśmie.

Nowelizacji ustawy o procedurze karnej pozbawiła pokrzywdzonego prawa do wniesienia zażalenia na zamknięcie sprawy karnej za porozumieniem, wobec przyjęcia, że zawarcie takiego porozumienia wywiera te same korzyści dla porządku publicznego, co wniesienie aktu oskarżenia do sądu¹¹⁴.

Mimo powyższego, osoba poszkodowana¹¹⁵ ciężkim czynem zabronionym na tle seksualnym, która o to zawnioskowała, ma prawo do tego, aby oskarżyciel poinformowało ją o negocjacjach w zakresie potencjalnego porozumienia oraz o treści wynegocjowanego porozumienia. Osoba, która otrzymała zawiadomienie, o którym mowa powyżej, ma prawo wyrazić swoje stanowisko przed podjęciem przez oskarżyciela postanowienia w sprawie wyrażenia zgody na zawarcie porozumienia, w trybie art. 7 ustawy o prawach pokrzywdzonych.

Artykuł 67c ustawy o procedurze karnej enumeratywnie wylicza warunki, które mogą być przedmiotem porozumienia zawartego pomiędzy podejrzanym a oskarżycielem. Zastosowanie wszystkich warunków ograniczone jest czasowo – co do zasady - do roku, z zastrzeżeniem, że termin ten podlega przedłużeniu do półtora roku przy zaistnieniu odpowiednich okoliczności i za zgodą kuratora. Lista warunków, które mogą stanowić przedmiot porozumienia, o którym mowa powyżej, jest następująca:

- zapłata na rzecz Skarbu Państwa lub na rzecz innego podmiotu kwoty do 14.400 shekeli izraelskich (na chwilę pisania niniejszej pracy kurs shekel izraelski/złotówka wynosi 1/1),

¹¹³ Ustawa o prawach osób pokrzywdzonych czynami zabronionymi, 5771 – 2001 r. (nazwa oryginalna: חוק (זכויות נפגעי עבירה, תשס"א-2001).

¹¹⁴ Zarządzenie Prokuratora Generalnego w sprawie warunków stosowania warunkowego porozumienia z maja 2013 r., s. 8, art. h, ust. 2; Uzasadnienie do nowelizacji ustawy o procedurze karnej, wprowadzającej instytucję porozumienia warunkowego, s. 212.

¹¹⁵ Osoba poszkodowana zdefiniowana jest mocą art. 2 ustawy o prawach osób pokrzywdzonych czynami zabronionymi, 5771 – 2001 r. jako: „ten, kto ucierpiał bezpośrednio na skutek dokonania czynu zabronionego, oraz członek rodziny osoby, która zmarła na skutek czynu zabronionego, z wyjątkiem podejrzanego, oskarżonego lub skazanego”.

- naprawienie szkody każdego pokrzywdzonego do sumy 14.400 szekli izraelskich,
- zobowiązanie w przedmiocie braku powtórnego popełnienia czynu zabronionego,
- spełnienie warunków planu leczenia, naprawy lub rehabilitacji, łącznie z wykonywaniem prac publicznie pożytecznych, które ustali kurator, oraz nadzór kuratora sądowego,
- podjęcie środków opisanych w załączniku piątym celem naprawienia szkody wywołanej w wyniku dopuszczenia się czynu zabronionego, tj. zatrzymanie prawa jazdy, zdeponowanie broni palnej, brak zbliżania się do danego miejsca lub nawiązywania kontaktu z osobą, przeprosiny pokrzywdzonego, zgoda na przepadek lub zniszczenie przedmiotu związanego z czynem zabronionym, którego posiadanie jest zabronione, zwrot rzeczy na rzecz pokrzywdzonego. Katalog ten jest szerszy jeżeli chodzi o czyny zabronione wynikające z ustawy o planowaniu przestrzennym i budowie.

Zgodnie z art. 67c(b) ustawy o procedurze karnej, oskarżyciel przy określaniu warunków warunkowego porozumienia winien stosować dyrektywy wymiaru kary określone w ustawie karnej. W związku z powyższym, oskarżyciel przy ustalaniu warunków, winien wziąć pod uwagę okoliczności popełnienia czynu, rodzaj popełnionego czynu oraz okoliczności związane bezpośrednio z jego sprawcą. Warunki wymienione w porozumieniu, przez ich wykonanie przez podejrzanego, mają uczynić zadość interesowi publicznemu mimo braku złożenia do sądu aktu oskarżenia.

Przedmiotem porozumienia pomiędzy oskarżycielem a podejrzanym jest niezłożenie przez oskarżyciela aktu oskarżenia do sądu i zamknięcie postępowania przygotowawczego przeciwko podejrzanemu, za przyznaniem się podejrzanego do zarzucanego mu czynu i wykonaniem warunków zawartych w tymże porozumieniu.

Zgodnie z art. 67e ustawy o procedurze karnej, porozumienie winno być zawarte w formie pisemnej i zawierać opis stanu faktycznego i przepisów prawa, w zakresie których istnieje podstawa do postawienia w stan oskarżenia; przyznanie się podejrzanego do stanu faktycznego odnoszącego się do zarzucanych mu czynów; warunki, które podejrzany winien spełnić; termin do wykonania warunków porozumienia oraz sposób za którym podejrzany winien udowodnić ich wykonanie; oświadczenie podejrzanego o posiadaniu wiedzy o tym, że naruszenie warunków porozumienia, w całości lub części, w okresie wykonania tychże warunków, spowoduje postawienie go w stan oskarżenia według projektu aktu oskarżenia, oraz że w rejestrze karnym będzie widniała adnotacja, że sprawa została zamknięta mocą porozumienia. Porozumienie winno być podpisane przez oskarżyciela i podejrzanego, a gdy posiada on obrońcę, to również przez niego. Zgodnie z art. 67f ustawy

o procedurze karnej, oskarżyciel zamknie postępowanie karne na podstawie „zamknięcia za porozumieniem” po wykonaniu przez podejrzanego warunków porozumienia i sporządzeniu stosownej adnotacji o powyższym w aktach sprawy. Oskarżyciel winien wysłać zawiadomienie o zamknięciu postępowania policji i podejrzanemu.

Wskazać również należy, że wzór porozumienia jak i projektu aktu oskarżenia stanowi załącznik D do zarządzenia Prokuratora Generalnego w sprawie zasad stosowania porozumienia warunkowego¹¹⁶. Tłumaczenie na język polski załącznika D znajduje się na końcu niniejszego rozdziału.

W przypadku niewyrażenia przez podejrzanego zgody na zawarcie porozumienia, zostanie on postawiony w stan oskarżenia według projektu aktu oskarżenia, chyba, że wyjdą na jaw nowe dowody, które w ocenie oskarżyciela uzasadnią umorzenie postępowania. Warto również podkreślić, że zgodnie z art. 67g ustawy o procedurze karnej, oskarżyciel nie może oskarżyć podejrzanego o czyny objęte zawartym porozumieniem, chyba że podejrzanym nie wykonał warunków zawartego porozumienia lub gdy porozumienie zostało uzyskane przez podejrzanego w drodze oszustwa.

W przypadku niewykonania przez podejrzanego warunków porozumienia, oskarżyciel może postawić podejrzanego w stan oskarżenia według projektu aktu oskarżenia stanowiącego nierozłączną część porozumienia, a w przypadku wyjścia na jaw nowych dowodów lub okoliczności, które dają przekonanie, że nie ma podstaw do postawienia go w stan oskarżenia lub że nie ma interesu publicznego w ściganiu rzeczzonego czynu, może umorzyć postępowanie.

Kluczowe również jest uregulowanie art. 67g(f) ustawy o procedurze karnej, który stanowi, że przyznanie się przez podejrzanego do stanu faktycznego odnoszącego się do zarzucanych mu czynów – w ramach porozumienia – nie będzie mogło stanowić przeciwko niemu dowodu w postępowaniu karnym związanym z powyższym stanem faktycznym. Zatem w sytuacji naruszenia przez podejrzanego warunków zawartego porozumienia i skierowania przez oskarżyciela aktu oskarżenia do sądu, przyznanie się podejrzanego do stanu faktycznego odnoszącego się do zarzucanych mu czynów nie będzie mogło stanowić dowodu w sprawie.

¹¹⁶ Zarządzenie Prokuratora Generalnego w sprawie warunków stosowania warunkowego porozumienia z maja 2013 r.

Jak wskazano powyżej, na postanowienie oskarżyciela w przedmiocie zastosowania lub braku zastosowania warunkowego zamknięcia postępowania karnego nie przysługuje zażalenie. Jedynym sposobem wzruszenia ewentualnego postanowienia oskarżyciela w tym zakresie, jest złożenie skargi do Sądu Najwyższego Izraela¹¹⁷ działającego w charakterze Najwyższego Trybunału Sprawiedliwości, który może unieważnić każdą czynność szeroko rozumianej władzy publicznej, w przypadku ustalenia, że decyzja danego organu wynikała z pobudek nierelevantnych dla uznania administracyjnego w danej sprawie. Szeroka kognicja Najwyższego Trybunału Sprawiedliwości wynika z art. 15(c) ustawy zasadniczej o sądownictwie, który stanowi, że *„Sąd Najwyższy będzie działał również w charakterze Najwyższego Trybunału Sprawiedliwości; w tym charakterze będzie mógł rozpoznać każdą sprawę, w której dojdzie do uznania, że istnieje potrzeba udzielenia środka prawnego w celu zapewnienia poczucia sprawiedliwości, gdy sprawa nie pozostaje w kognicji innych sądów.”*. Ingerencja trybunału jest jednak rzadka i ogranicza się do spraw w których niewątpliwie zapadła skrajnie niesprawiedliwa decyzja.

2. Porozumienie procesowe po złożeniu aktu oskarżenia do sądu zawierane pomiędzy oskarżycielem publicznym a oskarżonym – ugoda

Drugim konsensualnym trybem zakończenia postępowania karnego na etapie jurysdykcyjnym jest zawarcie ugody¹¹⁸. Kwestie związane ze statusem ugód zawieranych

¹¹⁷ System sądownictwa Izraela składa się z trzech poziomów sądów powszechnych: sądów pokoju (rejonowych), sądów okręgowych, Sądu Najwyższego oraz sądów specjalnych. Sądy specjalne dzielą się na te, które rozpatrują roszczenia związane z prawem pracy, sprawy związane z prawem wyznaniowym (w tym rozwody, separacje, itp.) oraz sprawy wojskowe. Te pierwsze rozpatrują okręgowe trybunały ds. prawa pracy i Krajowy Trybunał ds. Prawa Pracy – jako instancja odwoławcza. Te drugie rozpoznają rejonowe trybunały rabinackie oraz Wielki Trybunał Rabinacki – jako instancja odwoławcza (sprawy dot. wyznania mojżeszowego). Te trzecie rozpoznają trybunały wojskowe i Wojskowy Trybunał Odwoławczy. Ponadto sądy okręgowe są funkcjonalnie właściwe do rozpoznawania spraw administracyjnych i w tym charakterze działają jako trybunały ds. administracyjnych. Sąd Najwyższy Izraela pełni cztery funkcje: jest najwyższą instancją odwoławczą w sprawach cywilnych i karnych; pełni funkcję Najwyższego Trybunału Sprawiedliwości (omówienie w dalszej części niniejszej pracy); decyduje o dodatkowym rozpoznaniu sprawy w Sądzie Najwyższym, która budzi wątpliwości lub jest sprzeczna z innymi wyrokami Sądu Najwyższego; decyduje o powtórny rozpoznaniu sprawy karnej prawomocnie zakończonej. Nadmienić należy, że proces cywilny i karny w Izraelu jest dwuinstancyjny, czyli od każdego wydanego wyroku można odwołać się raz do sądu drugiej instancji. Nadto, istnieje możliwość odwołania się od wyroku sądu II instancji do sądu wyższego funkcjonalnie, jednak powyższe następuje tylko, gdy sąd wyższej instancji wyrazi na to zgodę (przyjmie sprawę do rozpoznania). Mając na względzie powyższe, Sąd Najwyższy w sprawach karnych rozstrzyga obligatoryjnie apelacje złożone na orzeczenia sądów okręgowych, oraz fakultatywnie apelacje pochodzące ze wszelkich innych instancji, jeżeli wyrazi zgodę na złożenie i rozpoznanie takiej apelacji.

¹¹⁸ Nazewnictwo tej instytucji w brzmieniu oryginalnym bardziej odpowiada instytucji „plea bargain” znanej w systemach anglosaskich. Zatem w tłumaczeniu na język polski, nazwa tej instytucji bardziej powinna

przez strony procesowe w ramach postępowania karnego są przedmiotem ciągłego zainteresowania judykatury i doktryny w Izraelu. Powyższe uzasadnione jest tym, że w izraelskim systemie prawa karnego ugody stanowią główny środek za pomocą którego rozstrzygane są postępowania karne. Zarówno wydział administracyjny sądów w Izraelu jak i wydział oskarżenia w Policji Izraela nie posiada dokładnych statystyk co do ilości spraw, które kończą się w wyniku zawarcia w toku sprawy karnej ugody. W trakcie posiedzenia, które miało miejsce w 2009 r. w Komisji Konstytucyjnej, Legislacji i Prawa Izraelskiego Knesetu, ujawniono, że około 70-80% spraw kończy się w wyniku zawarcia przez strony procesu karnego ugody¹¹⁹. Analizując zatem wskazaną statystykę, można postawić jasną tezę, że wyłączenie tej instytucji z postępowania karnego doprowadziłoby do paraliżu organów wymiaru sprawiedliwości w Izraelu.

Wskazać należy, że mimo tego, że ugody stanowią w izraelskim systemie prawa karnego jeden z głównych środków, za którym kończą się postępowania karne, to cały system ugód nie jest w żadnym stopniu uregulowany w ustawach, a rozwój tej instytucji wynika wyłącznie z praktyki związanej z wartościami i potrzebami izraelskiego systemu prawnego.

Ugoda zawierana przez strony procesowe w ramach postępowania karnego jest swoistą umową zawieraną pomiędzy oskarżycielem a oskarżonym lub jego obrońcą w zakresie zarzutów zarzucanych oskarżonemu w akcie oskarżenia lub co do stanu faktycznego określonego w akcie oskarżenia lub w sprawie kary która będzie nałożona na oskarżonego lub w każdej innej sprawie mającej związek z wynikiem procesu¹²⁰. Jak zostanie przedstawione w dalszej części, ugody nie odnoszą się wyłącznie do kary, która będzie nałożona na oskarżonego, lecz bardzo często są zawierane w celu określenia uzgodnionego stanu faktycznego w akcie oskarżenia i co za tym idzie – zmodyfikowanych zarzutów.

przybierać formę „targowania się o przyznanie do winy” lub „targowania się o stanowisko procesowe w sprawie”. Wydaje się, że ostatnie tłumaczenie najbardziej pasuje do rodzaju tej instytucji w Izraelu. Strony procesowe bowiem opracowują ugodę w ramach, której ustalają wspólne stanowisko przed sądem lub co najmniej zakres ich stanowisk procesowych, a sąd dopiero rozstrzyga czy twierdzenia i stanowiska stron uwzględnić.

¹¹⁹ adw. Dina Zadok, *Uregulowanie stosowania ugód w postępowaniu karnym*, Kneset – Centrum Badań i Informacji, Jerozolima 2010; Protokół nr 124 z posiedzenia Komisji Konstytucyjnej, Legislacji i Prawa z dnia 21 grudnia 2009 r.

¹²⁰ Zarządzenie Prokuratora Generalnego nr 8.1 w sprawie wytycznych do zawarcia ugód, s. 1.

Zgodnie z podstawowymi zasadami izraelskiego systemu prawnego, sąd rozpoznający daną sprawę karną nie jest stroną ugody i nie może uczestniczyć w negocjacjach w celu jej zawarcia. Realizacja ugody następuje z chwilą, gdy oskarżony realizuje swoją część ugody poprzez przyznanie się do uzgodnionych faktów i zarzucanych czynów, a oskarżyciel swoje zobowiązanie, które przejawia się w złożeniu zmodyfikowanego aktu oskarżenia lub podtrzymywaniu stanowiska oskarżonego lub podnoszeniu twierdzeń na korzyść oskarżonego i wnioskowania o uzgodniony wymiar kary, wszystko według treści ugody zawartej przez strony. Ugoda przynosi dla każdej ze stron wiele korzyści. Oskarżony poprzez zawarcie ugody otrzymuje zazwyczaj mniej poważne zarzuty i względną pewność co do wymiaru kary, której może oczekiwać. Ze strony oskarżyciela i sądu, zawarcie ugody czyni zbędne prowadzenie długotrwałego i kosztownego postępowania dowodowego, sąd nie musi prowadzić narady co do tego, czy należy oskarżonego uniewinnić czy uznać za winnego w zakresie zarzucanych mu czynów, nadto zbędne jest zazwyczaj postępowanie w sprawie wymierzania oskarżonemu kary, które w izraelskim procesie karnym następuje dopiero po skazaniu oskarżonego. Trzeba również pamiętać, że postępowanie takie zazwyczaj kończy się na jednym posiedzeniu, co z kolei powoduje, że środek reakcji karno-prawnej jest wymierzany bez zbędnej zwłoki, co sprzyja prewencji, a nie po kilku latach po popełnieniu zarzucanego oskarżonemu czynu.

Należy przy tym podkreślić, że sąd – również przy zawarciu przez strony procesowej ugody – nie jest zwolniony z obowiązku uznania oskarżonego za winnego w zakresie czynów do których się przyznał i z nałożenia na oskarżonego stosownej kary. Mimo, że sądy zazwyczaj przyjmują w pełni treść ugody stron procesowych, to taka ugoda nie zwalnia sądu z obowiązku należytego sprawdzenia czy udzielone przyznanie do winy jest wiarygodne i autentyczne. Owo analiza winna być dokonana w oparciu o materiał dowodowy zebrany w sprawie. Strony procesowe zawierają ugodę, lecz w każdym przypadku to sąd uznaje czy zawarte porozumienie należy uwzględnić, czy może należy odstąpić od zawartych uzgodnień.

Nie sposób nie zauważyć niebezpieczeństwa w ugodach zawieranych przez strony procesu w zakresie kar, które mają być nałożone na oskarżonego. Oskarżyciel wchodzi tutaj w kolizję z kompetencjami, które zarezerwowane są dla sądu. Jednym bowiem z głównych zadań systemu sądowego jest karanie przestępców. Izraelski system prawny poradził sobie z powyższym problemem w ten sposób, że sąd – mimo zawartej ugody - pozostaje odpowiedzialny za wymierzenie stosownej kary dla oskarżonego. Przyjmuje się, że w trakcie wymierzania kary – również wobec zawarcia przez strony porozumienia – sąd pozostaje

odpowiedzialny prawnie za karę przez niego nałożoną¹²¹. W związku z powyższym, sąd nie jest związany wymiarem kary uzgodnionym przez strony procesu i może ją dowolnie modyfikować, dbając jednocześnie z jednej strony o interesu publicznego, a z drugiej o prawa oskarżonego. Przed wymierzeniem kary, sąd winien upewnić się, że podstawą przyznania się oskarżonego do zarzucanego mu czynu jest zrozumienie konsekwencji zawartego porozumienia, oraz że przyznanie się do winy składane jest z własnej nieprzymuszonej woli oraz z wiedzą oskarżonego o tym, że sąd nie jest związany ugodą zawartą przez strony oraz że nie musi jej zaakceptować.

Zasadniczo w pierwszej kolejności strony procesu – po wniesieniu aktu oskarżenia do sądu – prowadzą negocjację co do treści i treści ewentualnej ugody. Zawarcie ugody zasadniczo jest możliwe do chwili skazania oskarżonego, jednak dopuszcza się również zawarcie ugody po skazaniu i przed wymierzeniem kary lub na etapie postępowania odwoławczego. Oskarżyciel może zawrzeć ugodę wyłącznie w sytuacjach, gdy pozostaje to w interesie publicznym. Analiza istnienia interesu publicznego winna być dokonana dla każdej sprawy indywidualnie zgodnie z jej okolicznościami¹²². Judykatura przyjmuje, że interes publiczny w szczególności istnieje w sytuacji, gdy dojdzie do ograniczenia czasu niezbędnego do rozpoznania danej sprawy jak i środków z tym związanych. Przyjmuje się również, że interes publiczny istnieje w sytuacji zaistnienia pewnych przesłanek jak trudność w zgromadzeniu dowodów i udowodnienia winy, przychylnych dla oskarżonego okoliczności związanych z popełnieniem czynu (powaga, powszechność danego naruszenia, czas który upłynął od chwili popełnienia czynu, itp.), przychylnych okoliczności związanych z osobą pokrzywdzonego (stopień pokrzywdzenia, stopień naprawienia wyrządzonej szkody), przychylnych okoliczności związanych z samym sprawcą (wiek, uprzednia karalność, stan zdrowotny, okoliczności osobiste, itp.). Wystąpienie takich okoliczności uzasadnia interes publiczny w zawarciu porozumienia procesowego w formie ugody¹²³. Sędzia Netanyahu w sprawie Markovicz stwierdziła, że przed uwzględnieniem ugody: „*Sąd winien zważyć czy w zawartej ugodzie zaistniało stosowne zrównoważenie pomiędzy korzyściami, którą otrzymuje oskarżony - tj. karą w niej zaproponowaną, w porównaniu do*

¹²¹ Wyrok SN Izraela: apelacja karna 1289/93 Yair Levy i inni c/a Państwo Izrael, Zbiór Orzeczeń Sądu Najwyższego 48(5), 158 (1994 r.).

¹²² Zarządzenie Prokuratora Generalnego nr 8.1 w sprawie wytycznych do zawarcia ugód, s. 1.

¹²³ Wyrok SN Izraela: apelacja karna 4722, 4886, 4900/92 Markovicz c/a Państwo Izrael, Zbiór Orzeczeń Sądu Najwyższego 47(2), 45 (1993 r.).

przyjętych wymiarów kar, uwzględniając jednocześnie powagę zarzucanego czynu i okoliczności jego popełnienia, w tym okoliczności związanych z osobą oskarżonego - a interesem, którą kara ta przynosi interesowi publicznemu, biorąc pod uwagę cel, dla którego ugoda została zawarta.”. Mając na względzie powyższe, stwierdzić można, że kara zbyt odbiegającą od przyjętych wymiarów kar, a jednocześnie wynegocjowana w sprawie, w której nie ma trudności dowodowych, lub gdy oskarżony przyznał się do zarzucanego mu czynu, może doprowadzić do odmowy uwzględnienia zawartej przez strony procesowe ugody.

Ugoda nie musi mieć obligatoryjnie formy pisemnej. Zgodnie z wytycznymi Prokuratora Generalnego, ugody, których stroną jest prokuratura, winny być zawarte w formie pisemnej i powinny być podpisane przez oskarżonego i jego obrońcę¹²⁴. W praktyce jednak, większość ugód pomiędzy stronami procesowymi zawierana jest właśnie w formie pisemnej, gdy obowiązki każdej ze stron są w niej bardzo dokładnie wyszczególnione, a zmodyfikowany akt oskarżenia, który winien być złożony przez oskarżyciela do sądu po zawarciu ugody, zazwyczaj stanowi załącznik do przedmiotowej ugody. W taki sposób strony zapewniają sobie pewność co do stanowiska strony przeciwnej i własnych ustępstw.

Po podpisaniu ugody, strony realizują ją na etapie sądowym. Oskarżyciel, zgodnie z rodzajem i treścią podpisanej ugody, może złożyć zmodyfikowany akt oskarżenia do sądu, zmieniając opis stanu faktycznego, kwalifikację prawną lub treść zarzutów stawianych oskarżonemu. Oskarżony, w ramach podpisanego porozumienia, zobowiązuje się przyznać do stawianych mu w akcie oskarżenia lub zmodyfikowanym akcie oskarżenia zarzutów. Podkreślić należy, że oskarżyciel winien złożyć treść zawartego porozumienia do sądu przed przyznaniem się oskarżonego do zarzucanych mu czynów. Może to zrobić drogą pisemną lub ustnie do protokołu. Nadto, po przyznaniu się przez oskarżonego do zarzucanego mu czynu, przed twierdzeniami co do kary, oskarżyciel winien przedstawić przed sądem okoliczności, które spowodowały, że oskarżyciel zgodził się na proponowaną karę.

W praktyce, w pierwszej kolejności oskarżyciel informuje sąd ustnie do protokołu, że strony doszły do porozumienia, przedkładając sądowi podpisaną przez strony ugodę wraz z załączonym zmodyfikowanym aktem oskarżenia. Następnie obrońca potwierdza zapoznanie się oskarżonego z treścią porozumienia i podpisania go. W tym momencie sąd

¹²⁴ Zarządzenie Prokuratora Generalnego nr 8.1 w sprawie wytycznych do zawarcia ugód, s. 2.

poucza strony, w szczególności oskarżonego, że sąd nie jest związany treścią zawartej ugody oraz że może orzec według własnego uznania wbrew jej treści. Po pouczeniu, oskarżony przyznaje się do zarzucanych mu czynów, a sąd postanawia uznać lub nie uznać przyznania się oskarżonego do zarzucanych mu czynów, oraz w razie uznania - skazuje oskarżonego za czyny objęte przyznaniem się do winy. W następnej kolejności sąd przeprowadza postępowanie w przedmiocie wymierzenia oskarżonemu kary, oddając głos stronom, które informują sąd czemu należy podtrzymać ustalenia stron poczynione w podpisanej ugodzie. Sąd następnie wymierza oskarżonemu karę według zawartej ugody – w sytuacji uwzględnienia zawartej przez strony ugody, bądź według własnego uznania – w sytuacji nieuwzględnienia ugody. W celu objaśnienia postępowania, w którym to strony przedstawiają sądowi zawartą ugodę, oskarżony przyznaje się do zarzucanych mu czynów, a następnie sąd uwzględniając ugodę – wymierza mu uzgodnioną karę, przetłumaczony został na język polski protokół takiej rozprawy, znajdujący się na końcu niniejszego rozdziału.

Przyjmuje się, że sąd – mimo zawarcia przez strony ugody – nie jest „gumową pieczęcią” oskarżyciela. Jak bowiem wskazała Sędzia Arbel w sprawie Nachmana Itzhaka Bursztejna¹²⁵: „(...) rola sądu w tym zakresie staje się drugorzędna. Sąd nie może zrzec się z tego obowiązku, nie może stanowić ‘gumowej pieczęci’ i zatwierdzać ugody bez stosowania własnej i samodzielnej rozważa. Z odpowiedzialnością, ostrożnością i bez strachu, sąd musi sam ustalić punkt zrównoważenia pomiędzy korzyścią, którą uzyskuje oskarżony w ramach zawartej ugody, a interesem publicznym odzwierciedlającym się w wymiarze kary, która zostanie na niego nałożona.”. W związku z powyższym, sąd posiada całkowitą samodzielność w wymierzeniu oskarżonemu kary. Nasuwa się więc pytanie, jak zachować się powinien sąd i jakimi standardami się kierować po przedłożeniu mu przez strony podpisanej ugody wraz z uzgodnioną karą. Jaka kara jest odpowiednia w danych okolicznościach i w jakim stopniu sąd powinien uwzględniać zawartą przez strony procesową ugodę w trakcie wymierzania kary.

W judykaturze Sądu Najwyższego Izraela istniały dwa stanowiska odnoszące się do kwestii jakie sąd winien zbadać przed uwzględnieniem lub odmową uwzględnienia zawartej przez strony ugody. Spór w judykaturze został rozstrzygnięty w sprawie anonimowego

¹²⁵ Wyrok SN Izraela: apelacja karna 1281/06 Nachman Itzhak Bursztejn c/a Państwo Izrael, nie opublikowano (2008), paragraf 28.

przeciwko Państwu Izrael¹²⁶. Sąd Najwyższy w składzie dziewięcioosobowym stwierdził, że sąd przy rozstrzyganiu o uwzględnieniu lub odmowie uwzględnienia ugody, winien dokonać nie tylko analizy, czy proponowana kara odpowiada przestępstwu zarzucanemu oskarżonemu, lecz również sprawdzić względy, którymi dyktował się oskarżyciel przy zawieraniu ugody, i wywnioskować czy zostało dokonane należyte zrównoważenie pomiędzy korzyścią uzyskaną przez oskarżonego w ramach porozumienia, a korzyścią w zawarciu porozumienia dla interesu publicznego. Powyższe uprawnia do konstatacji, że dokonanie przez oskarżyciela odpowiedniego zrównoważenia ww. interesów, winno spowodować zatwierdzenie przez sąd zawartej przez strony ugody.

W ramach powyższego, sąd winien sprawdzić jaki jest zakres kar wymierzany dla podobnych czynów, których dopuścił się oskarżony. Po powyższym, sąd winien ustalić jaki stopień obniżenia kary – w porównaniu do ustalonej mediany – daje oskarżonemu zawarte porozumienie, i czy stwierdzone obniżenie jest zrównoważone z innymi okolicznościami sprawy, między innymi interesem publicznym w danej sprawie, szansami uzyskania skazania lub uniewinnienia w braku zawarcia porozumienia. Sąd może również uwzględnić inne trudności, które stały przed oskarżycielem, jak np. duża ilość świadków, konieczność przesłuchiwania świadków poza granicami kraju, uwzględnienie interesu pokrzywdzonego i potrzeba uchronienia go od zeznawania w sądzie, itp.¹²⁷. Sąd musi wziąć również pod uwagę względy oszczędności czasu sądu oraz zasobów organów oskarżenia.

Nie ulega wątpliwości, że ugoda zawierana przez oskarżyciela w ramach postępowania karnego jest umową starannego działania, a nie umową rezultatu. Oskarżyciel nie odpowiada bowiem za rezultat, który w całości powierzony jest w rękach sądu, jednak winien zachować odpowiednią staranność przy wnioskowaniu o uzgodnioną karę oraz uzasadnianiu swojego wniosku¹²⁸.

Po poinformowaniu przez oskarżyciela sądu o zawarciu ugody oraz przedłożeniu jej treści, sąd pouczy oskarżonego, że sąd nie jest związany ugodą stron oraz że istnieje możliwość, że nie nałoży na niego kary, którą oskarżony uzgodnił z oskarżycielem. Sąd

¹²⁶ Wyrok SN Izraela: apelacja karna 1958/98 Anonimowy c/a Państwo Izrael, Zbiór Orzeczeń Sądu Najwyższego 57(1), 577 (2002 r.). Wskazać należy, że ustawa o sądach umożliwia rozpoznanie sprawy „za zamkniętymi drzwiami” z różnych enumeratywnie wyliczonych przesłanek, między innymi w sprawie przestępstw seksualnych. W takim wypadku wyroki w sprawie są publikowane bez personaliów osób w niej uczestniczących. W innym przypadku, wszelkie wyroki w każdej sprawie cywilnej jak i karnej są jawne i zazwyczaj dostępne w Internecie wraz z pełnymi personaliami osób.

¹²⁷ S. Narkis, *Ugoda w ramach postępowania karnego*, Bene Barak 2011, s. 25.

¹²⁸ *Ibidem*, s. 26.

upewni się ponadto, że przyznanie się do winy jest prawdziwe i że oskarżony zrozumiał konsekwencje przyznania się. W związku z powyższym, niedopuszczalne jest warunkowe przyznanie się do winy. Po wykonaniu powyższego, sąd pozwoli oskarżonemu przyznać się do zarzucanych mu czynów, a następnie skazać oskarżonego.

W kolejnym etapie sąd – w ramach postępowania zmierzającego do wymierzenia kary – wysłucha strony, w szczególności oskarżyciela, który winien przytoczyć uzasadnienie dla wymierzenia oskarżonemu danej kary (przy ugodzie zamkniętej), lub przytoczyć okoliczności łagodzące przemawiające za wymierzeniem oskarżonemu jak najniższej kary (przy ugodzie otwartej). Przy tym należy podnieść, że sam fakt, że uzgodniona kara nie jest karą, którą należało w ocenie sądu w danych okolicznościach wymierzyć oskarżonemu, nie jest wystarczający, aby sąd mógł odstąpić od wykonania ugody¹²⁹.

Jak wskazano wielokrotnie powyżej, sąd nie jest związany ugodą stron i w jego wyłącznej kompetencji pozostaje orzekanie o karze. Mimo powyższego, sądy co do zasady respektują ugody zawarte przez strony, gdy jest ona rozsądna, logiczna oraz gdy w sposób odpowiedni równowagę reprezentowany przez oskarżyciela interes publiczny i korzyść, którą uzyskał oskarżony. W przypadku wystąpienia takiej równowagi, sąd uwzględni ugodę¹³⁰.

Reasumując powyższe, stwierdzić należy, że ingerencja sądu w zawarte przez strony procesu ugody odbywa i ogranicza się do dwóch etapów. Pierwszy po przyznaniu się oskarżonego do zarzucanych mu czynów, z chwilą uznania bądź odmowy uznania jego przyznania się do winy. Tutaj odmowa może nastąpić wyłącznie z przesłanek wynikających z wad oświadczenia woli związanych z przyznaniem się do zarzucanych czynów (brak autentyczności przyznania się, niezrozumienie konsekwencji powyższego, itp.). Drugi na etapie wymierzania kary po przyznaniu się do winy, gdy sąd może uwzględnić uzgodnioną przez strony porozumienia karę, lub zastosować inną karę według własnego uznania, w tym karę surowszą od tej ustalonej przez strony. W sprawie dotyczącej oskarżonego Jakowa Lambeza¹³¹ sąd skazał oskarżonego - po przyznaniu się do zarzucanych mu czynów w ramach zawartego porozumienia i po złożeniu przez oskarżyciela poprawionego aktu oskarżenia – za przestępstwo żądania przedmiotu groźbami karalnymi. Strony uzgodniły karę

¹²⁹ Wyrok SN Izraela: apelacja karna 9600/04 Gadi Maszraki c/a Państwo Izrael, Zbiór Orzeczeń Sądu Najwyższego 2005(1), 2863 (2005 r.).

¹³⁰ Wyrok: sprawa karna (Sąd Rejonowy w Tel Awiwie) 47826-10-11 Państwo Izrael c/a Jihad Abou Safa, Zbiór Orzeczeń 2011(4), 33357, 33358 (2011 r.).

¹³¹ Oskarżenie karne (Sąd Rejonowy w Tel Awiwie) sygn. akt 44224-02-11 Państwo Izrael - Prokuratura Okręgu Tel Awiw (Sekcja karna) c/a Jakow Lambez, Zbiór Orzeczeń Sądów Rejonowych 2011(4), 1070 (2011).

składającą się z pozbawienia wolności i odszkodowania. Sąd stwierdził, co następuje: „Po przeanalizowaniu ugody i innych faktów zawartych w zmodyfikowanym akcie oskarżenia, oraz wynikających z materiału dowodowego, postanowiłem przychylić się do zawartej ugody, poza jednak składnikiem odszkodowania w kwocie 15.000 shekli izraelskich, który strony ustaliły, że zostanie zapłacony świadkowi oskarżenia nr 8 (zwana dalej – Brachą). Składnik ten, w moje ocenie, nie jest stosowny, jest sprzeczny z literą prawa, jest niezgodny z zasadą obciążania oskarżonego obowiązkiem naprawienia szkody wobec poszkodowanych, i nie jest zgodny z przekazem, który winien być przekazywany przez oskarżyciela i sąd – przekaz wspomagania rozwiązywania sporów w sposób polubowny, a nie przez kierowanie się do organizacji przestępczych.”.

W doktrynie wyróżnia się trzy rodzaje zawieranych ugód: otwarta, zamknięta i ramowa. Ugoda otwarta może następować w dwóch odmianach. Pierwsza, gdy strony znają teoretyczny wymiar kary, który może zostać wymierzony oskarżonemu, a w ramach dokonanych uzgodnień, uzgadniają pomiędzy sobą maksymalny i minimalny wymiar kary, o który każda ze stron będzie wnioskować przed sądem w postępowaniu zmierzającym do wymierzenia oskarżonemu kary. Z jednej najbardziej niekorzystnej strony, oskarżony posiada wiedzę – w ramach zawartego porozumienia o jaką maksymalną karę będzie wnioskować oskarżyciel, z drugiej strony oskarżyciel wie o jaką najniższą karę będzie wnioskować obrońca. Ostatecznie to sąd uzyskuje możliwość skazania oskarżonego pomiędzy dwoma wymiarami kary wnioskowanymi przez strony, oczywiście jeżeli zgodzi się na zawarte przez strony porozumienie¹³². Druga odmiana to taka, gdy strony czynią wyłącznie stosowne porozumienia co do treści stanu faktycznego zawartego w akcie oskarżenia i zarzutów stawianych oskarżonemu, jednak nie ingerują w żaden sposób w wymiar kary, pozostawiając ocenę w tym zakresie sądowi. Pozostałe elementy ugody pozostają niezmiennie, czyli strony mogą w ramach zawartej ugody dowolnie modyfikować akt oskarżenia, w tym opis stanu faktycznego i zarzuty stawiane oskarżonemu. Po stosownych ustaleniach, oskarżony zobowiązuje się przyznać przed sądem do stawianych mu zarzutów.

Ugoda otwarta zatem przedstawiana jest sądowi po tym jak strony doszły do stosownych porozumień co do minimalnego i maksymalnego zakresu kary, o który każda ze

¹³² Apelacja karna w sprawach komunikacyjnych (Sąd Okręgowy Centrum) sygn. akt 35750-04-11 Nisim Farhan c/a Państwo Izrael, Zbiór Orzeczeń Sądów Okręgowych, 2011(2), 29389 (2011); S. Narkis, *Ugoda...*, s. 37.

stron wnioskuje (obrońca minimalny – oskarżyciel maksymalny) lub po ustaleniu treści aktu oskarżenia i zarzucanych oskarżonemu zarzutów. Oskarżony zatem – przyjmując ugode otwartą – przyjmuje na siebie dwa ryzyka. Pierwsze, że sąd może zasądzić maksymalny zakres kary pomiędzy tym uzgodnionym w ramach zawartej ugody. Drugie, tak jak wskazano już poprzednio, sąd nie jest związany ugodą zawartą przez strony i może się do niej nie zastosować, mimo, że oskarżony na jej skutek przyznał się do zarzucanych mu czynów.

Przykładem zawartej przez strony otwartej ugody jest postępowanie karne przed Sądem Rejonowym w Be'er Szewie w Izraelu sygn. akt 48348-08-10¹³³. W tej sprawie strony przedstawiły sądowi otwarte porozumienie procesowe na podstawie, którego oskarżyciel wnioskował wyłącznie o orzeczenie wobec oskarżonego kary pozbawienia wolności w postaci obowiązku wykonywania prac publicznych, a obrońca wnosił o karę pozbawienia wolności z zawieszeniem jej wykonania. W ramach powyższej ugody, oskarżyciel zmodyfikował akt oskarżenia zarzucając oskarżonemu wyłącznie groźby karalne. Sąd przychylił się do zawartej ugody i skazał oskarżonego na karę 3 miesięcy pozbawienia wolności z warunkowym zawieszeniem jej wykonania na okres próby 3 lat, nawiązkę dla poszkodowanego w kwocie 1.000 szekli izraelskich oraz grzywnę w wysokości 500 szekli izraelskich.

Przedmiotem ugody zamkniętej, w odróżnieniu od ugody otwartej, jest dojście przez strony procesowe do stosownych ustaleń również w zakresie wspólnie uzgodnionego precyzyjnego wymiaru kary. Tym razem ustalona kara nie może mieć formy minimalnego i maksymalnego wymiaru kary, lecz musi być przez strony definitywnie określona¹³⁴.

Ugoda ramowa odnosi się, w odróżnieniu od ugody otwartej i zamkniętej, do kilku oskarżonych łącznie. Ugoda taka przewiduje zazwyczaj, że tylko i wyłącznie przyznanie się kilku oskarżonych do zarzucanych im czynów spowoduje wykonanie ugody z ich strony, co z kolei dopiero zobowiąże oskarżyciela do wykonanie jego obowiązków wynikających z ugody. Zatem negatywne skutki niewykonania ugody przez jednego oskarżonego objętego ugodą, obciążają wszystkich innych oskarżonych. Tym samym przyznanie się jednego z oskarżonych do zarzucanych mu czynów, a brak przyznania się przez innego, zazwyczaj

¹³³ Oskarżenie karne (Sąd Rejonowy w Be'er Shevie) sygn. akt 48348-08-10 Państwo Izrael c/a Tal Itzhak, Zbiór Orzeczeń Sądów Rejonowych 2011(1), 145212 (2011).

¹³⁴ S. Narkis, *Ugoda...*, s. 39.

powoduje, że oskarżyciel nie jest zobowiązany treścią ustaleń zawartych w ugodzie. W przypadku ugody ramowej, oskarżyciel zainteresowany jest zawarciem ugody wyłącznie w sytuacji, gdy wszyscy oskarżeni do niej przystępują, bowiem brak przystąpienia jednego z nich będzie oznaczał dla niego konieczność prowadzenia czasochłonnego postępowania dowodowego na zasadach ogólnych.

Na marginesie rozważań podnieść należy, że w doktrynie jak i orzecznictwie istnieje duża krytyka odnosząca się do stosowania ugód ramowych. W izraelskiej literaturze prawniczej podkreśla się, że tego typu ugody tylko zwiększają ryzyko bezpodstawnych lub nieprawdziwych przyznań się do winy¹³⁵, wobec skierowania wobec oskarżonego jeszcze większej presji niż przy indywidualnych ugodach. W ocenie doktryny, przy tego rodzaju ugodach, rola sądu w ustalaniu dobrowolności zawieranej ugody winna być wzmożona.

Zgodnie w wywodami zawartymi powyżej oskarżony, wraz z podpisaniem ugody, zobowiązuje się przyznać przed sądem do zarzucanych mu czynów. Z punktu widzenia formalnego, przyznanie się do winy, przed dokonaniem tej czynności przed sądem, jest czystym zobowiązaniem umownym. Wobec powyższego, zarówno oskarżyciel jak i oskarżony mogą, do chwili przyznania się oskarżonego przed sądem do zarzucanych mu czynów, wycofać się z zawartej ugody. Przyjmuje się przy tym, że wycofanie się oskarżyciela z zawartej ugody może nastąpić wyłącznie wtedy, gdy interes publiczny to uzasadnia¹³⁶. Zgodnie ze tezą ustaloną przez Sąd Najwyższy w sprawie Arbiw¹³⁷, interes publiczny będzie uzasadniał wycofanie się z zawartej ugody, w sytuacji gdy zrównoważenie różnych interesów będzie to uzasadniać, między innymi zasadę zaufania do organów publicznych, zasadę realizacji celów postępowania karnego i zasadę ochrony interesów oskarżonego. Zgodnie z powyższym, oskarżony – do chwili przyznania się do zarzucanych mu czynów przed sądem – może bez ograniczenia wycofać się z zawartej z oskarżycielem ugody.

Rozważenia wymaga kwestia możliwości odstąpienia przez oskarżonego z zawartej ugody po przyznaniu się do zarzucanych mu czynów. Zgodnie z art. 153 ustawy o procedurze karnej: „(a) W sytuacji przyznania się przez oskarżonego do określonych czynów, czy pisemnie przed procesem, czy w trakcie postępowania sądowego, może on

¹³⁵ A. Gazel, *Ugody i problem niewinności*, Mishpatim nr 35(1), 2005 r.

¹³⁶ Zarządzenie Prokuratora Generalnego nr 8.1 w sprawie wytycznych do zawarcia ugód, s. 8.

¹³⁷ Najwyższy Trybunał Sprawiedliwości sygn. akt 218/85 Arbiw c/a Państwo Izrael, Zbiór Orzeczeń 40(2) 393 (1986 r.).

w każdej fazie procesu cofnąć swoje przyznanie się do winy, w całości lub części, jeżeli sąd wyrazi na to zgodę z szczególnych powodów, które winne być odnotowane.

(b) W razie udzielenia oskarżonemu przez sąd zgody na cofnięcie przyznania się do winy, po wydaniu przez sąd orzeczenia o winie, sąd unieważni orzeczenie o winie, jeżeli jego podstawą było przyznanie się oskarżonego do winy, i wznowi postępowanie, jeżeli okoliczności to uzasadniają.”. Zgodnie zaś z art. 154 ustawy o procedurze karnej: „fakt, który oskarżony przyznał, będzie poczytywany za udowodniony wobec niego, chyba że sąd postanowił nie przyjąć przyznania jako dowodu lub gdy oskarżony cofnął swojej przyznanie na podstawie art. 153.”.

Zgodnie z powyższym oraz obowiązującym nurtem orzecznictwem, cofnięcie przyznania się do zarzucanych czynów może nastąpić z ważnych powodów, które winne być odnotowane¹³⁸. Wobec tego nasuwa się pytanie, czy nieuwzględnienie przez sąd ugody stanowi ważny powód, w rozumieniu art. 153 ustawy o procedurze karnej, który umożliwia oskarżonemu cofnięcie przyznania się do zarzucanych mu czynów. Podkreślenia wymaga fakt, że ustawa o procedurze karnej nie definiuje w żaden sposób ważnych powodów, o których mowa powyżej.

Na podstawie dominującego stanowiska, tylko wady lub błędy, które nastąpiły w trakcie przyznawania się, stanowią przesłankę uzasadniającą umożliwienie oskarżonemu cofnięcie się ze złożonego przyznania się do zarzucanych czynów¹³⁹. W ocenie judykatury należy różnicować przyznanie się do czynów dokonane w wyniku błędu lub braku zrozumienia okoliczności, w szczególności, gdy oskarżony nie został pouczony o tym, że sąd nie jest związany zawartą przez niego ugodą, oraz sytuacje, gdy oskarżony przyznał się do zarzucanych mu czynów ze zrozumieniem i świadomością konsekwencji zarzucanego czynu oraz tego, że sąd nie jest związany treścią zawartej ugody. W drugiej sytuacji, nie ma podstaw, aby umożliwić oskarżonemu cofnięcie przyznania się do zarzucanych czynów. Sąd może nie przyjąć przyznania się do winy jeżeli ma wątpliwości co do jej autentyczności lub gdy zostało uzyskane bezprawnie¹⁴⁰. Przyznanie się oskarżonego do zarzucanych mu czynów

¹³⁸ Wyrok SN Izraela: apelacja karna 1958/98 Anonimowy c/a Państwo Izrael, Zbiór Orzeczeń Sądu Najwyższego 57(1), 577 (2002 r.).

¹³⁹ Wyrok SN Izraela: apelacja karna 532/71 Bachmocki c/a Państwo Izrael, Zbiór Orzeczeń, 26(1), 543 (1972 r.).

¹⁴⁰ *Ibidem*.

w ramach ugody, w przypadku nieuwzględnienia przez sąd tejże ugody, będzie stanowić dopuszczalny dowód przeciwko niemu¹⁴¹.

Mając powyższe na uwadze, zastosowanie przez sąd uprawnienia z art. 153 ustawy o procedurze karnej, zarezerwowane jest dla wyjątkowych sytuacji, gdy przyznanie się oskarżonego do zarzucanych mu czynów nie nastąpiło z własnej nieprzymuszonej woli, w przypadku zaistnienia błędu lub wprowadzenia w błąd, gdy są przesłanki do jego uniewinnienia¹⁴².

W praktyce sądów można zauważyć tendencję do ograniczonego stosowania art. 153 ustawy o procedurze karnej, czego podstawą jest dążenia do uniknięcia zakłóceń prawidłowego toku postępowania sądowego i uniknięcia marnotrawstwa czasu sądu. W orzecznictwie przyjmuje się, że następujące przesłanki uniemożliwiają zastosowanie powyżej instytucji: posiadanie przez oskarżonego obrońcy w chwili przyznania się do zarzucanych czynów; zaawansowany etap, na którym oskarżony chce cofnąć swoje przyznanie się, w szczególności gdy następują to po skazaniu oskarżonego; jeżeli cofnięcie wynika z chęci polepszenia własnej sytuacji procesowej, a nie z uwagi na niewinność¹⁴³.

Wyrok w izraelskiej procedurze karnej składa się z następujących elementów: w przypadku wyroku uniewinniającego – tylko z orzeczenia o rozstrzygnięciu winy, a w przypadku wyroku skazującego – z orzeczenia o rozstrzygnięciu winy oraz orzeczenia o wymierzeniu kary lub środków karnych. Sąd zobowiązany jest – w przypadku wydania orzeczenia o uznaniu oskarżonego za winnego zarzucanych mu czynów – do udzielenia stronom głosów w celu zajęcia stanowiska o wnioskowanych karach lub środkach karnych, osobistych okoliczności związanych z osobą oskarżonego lub okoliczności popełnienia przestępstwa. Wskazać należy, że właśnie na tym etapie sąd dokonuje analizy czy możliwe jest zastosowania środków wolnościowych, w praktyce bardzo często odracza w tym celu rozprawę w celu zasięgnięcia opinii Urzędu Kuratorskiego, który sporządza opinię o możliwości zastosowania wobec oskarżonego środków wolnościowych. Skazanie oskarżonego, przy zastosowaniu ugody zawartej w trybie konsensualnym, następuje w identyczny sposób. Mając na względzie powyższe, stwierdzić należy, że zawarcie przez

¹⁴¹ Wyrok SN Izraela: apelacja karna 1292/06 Jachia Torek c/a Państwo Izrael, Zbiór Orzeczeń Sądu Najwyższego 2009(3), 601, 618 (2009 r.).

¹⁴² Wyrok SN Izraela: apelacja karna 3754/91 Państwo Izrael c/a dr Kasam Samachat, Zbiór Orzeczeń 45(5), 799 (1991 r.).

¹⁴³ S. Narkis, *Ugoda...*, s. 131.

strony ugody oraz uwzględnienie albo brak uwzględnienia przez sąd wskazanej ugody, w żaden sposób nie wpływa na rodzaj orzeczenia przyjętego w sprawie, i nastąpi ono poprzez wydanie dwóch wyżej wspomnianych orzeczeń, które razem będą tworzyć wyrok w sprawie karnej.

W kontynuacji powyższego, wobec niewpływania ugody na sposób rozstrzygnięcia sprawy karnej przez wyrok, wskazać należy, że stronom przysługuje zaskarżenie uzyskanego wyroku na zasadach ogólnych. Zgodnie z art. 199 ustawy o procedurze karnej, apelacja winna zostać złożona w terminie 45 dni od dnia ogłoszenia wyroku, bezpośrednio do sądu II instancji albo za pośrednictwem sądu, który wydał zaskarżone orzeczenie. Izraelska procedura karna nie przewiduje jakichkolwiek ograniczeń w zakresie przesłanek odwoławczych przy złożeniu apelacji na wyrok, w którym sąd bądź to uwzględnił lub odmówił uwzględnienia ugody. Apelacje ta jest w całości rozpoznawana na zasadach ogólnych.

Na marginesie niniejszych rozważań podkreślić należy, że wyroki w sprawach karnych, choć nieprawomocne, są wykonalne w prawie izraelskim natychmiast z chwilą ich wydania. Środek zaskarżenia w postaci apelacji jest względnie suspensywny, zatem złożenie takiego środka nie wstrzymuje automatycznie wykonania orzeczenia, strona jednak może złożyć wniosek o wstrzymanie wykonania zaskarżonego orzeczenia. Możliwość złożenia takiego wniosku wynika z dorobku orzeczniczego, a nie *expressis verbis* z przepisów prawa, choć kompetencja ta może pośrednio wynikać z treści art. 43 ustawy karnej, który stanowi: „*Okres pozbawienia wolności osoby skazanej na karę pozbawienia wolności, będzie się liczyć od chwili wydania przez sąd orzeczenia o karze lub środka karnego, chyba że sąd postanowił inaczej. (...)*”. Doktryna i judykatura wskazuje, że w interesie publicznym leży natychmiastowe egzekwowanie kar nałożonych wyrokiem karnym. Mimo powyższego, na sądzie ciąży jednocześnie obowiązek, aby realizacja ww. celu nie spowodowała uszczerbku oskarżonemu i nie naruszyła jego praw, bardziej, aniżeli jest to potrzebne¹⁴⁴. W ocenie judykatury, sąd decydując o wstrzymaniu wykonania wyroku, winien między innymi uwzględnić: powagę popełnionego przestępstwa i okoliczności związanych z jego popełnieniem, wymiar kary pozbawienia wolności, szanse apelacji, poprzednią karalność

¹⁴⁴ Postanowienie SN Izraela: zażalenie karne 111/99 Szwartz c/a Państwo Izrael, Zbiór Orzeczeń Sądu Najwyższego 54(2) 241 (2000 r.); wyrok SN Izraela: apelacja karna 37/07 Pereg c/a Państwo Izrael, nie opublikowano, 11.2.2007, par. 15.

oskarżonego, zachowanie oskarżonego w czasie trwania procesu oraz osobiste okoliczności związane z danym oskarżonym. W izraelskiej procedurze karnej przyjmuje się bowiem, że osobie skazanej nieprawomocnym wyrokiem, nie przysługuje już domniemanie niewinności¹⁴⁵. Odnosząc się do kwestii zaskarżania ugód otwartych, w którym to strony ustalają zakres kary, o który będą wnosić, wskazać należy, że strony dowolnie mogą zaskarżać taki wyrok, nawet jeżeli orzeczona kara mieści się w zakresie kar uzgodnionym przez strony¹⁴⁶.

Na względzie jednak należy mieć, że zgodnie z wypracowanym orzecznictwem w tym zakresie, instancja odwoławcza nie będzie w sposób łatwy ingerować w orzeczenie o karze, które mieści się w zakresie ustalonym przez strony. Apelujący musi wskazać wielce kardynalne powody, dla których instancja odwoławcza zaingerowałaby w orzeczenie sądu *meriti*¹⁴⁷. Mając na uwadze powyższe, kompetencja instancji odwoławczej do ingerencji w orzeczenie o karze nie jest wykluczona, również w przypadku uwzględnienia przez sąd *meriti* ugody i orzeczenia kary, która znajduje się w zakresie ustalonym przez strony. Zarzuty odwoławcze jednak w takim wypadku, zgodnie z linią orzecniczą, powinny być bardzo mocne lub takie, które wskazywałyby na bardzo widoczne zboczenie z obowiązujących wymiarów kary¹⁴⁸.

Interesującym zagadnieniem, które nasuwa się przy omawianiu rzeczonyj kwestii, jest to, jakie stanowisko powinien przybrać oskarżyciel w postępowaniu przed sądem II instancji, toczącym się na skutek apelacji wywiedzionej przez oskarżonego, wobec nieuwzględnienia przez sąd *meriti* ugody zawartej przez strony. W praktyce, doktrynie jak i judykaturze dominowały różne stanowiska. Pewne głosy doktryny wskazywały, że w takim przypadku ugoda nie obowiązuje stron, wobec jej nieuwzględnienia przez sąd I instancji, wobec czego organ oskarżycielski nie jest nią związany i może dowolnie wywodzić przez sądem odwoławczym – również wbrew zapewnieniom, które złożył w ugodzie. Druga część doktryny wskazywała, że zawarta ugoda – mimo jej nieuwzględnienia przez sąd – nadal

¹⁴⁵ Tak też: postanowienie SN Izraela: zażalenie karne 2247/10 Jamini c/a Państwo Izrael, nie opublikowano, 26.4.2010, par. 15.

¹⁴⁶ S. Narkis, *Ugoda...*, s. 137, 138.

¹⁴⁷ Wyrok SN Izraela: apelacja karna 4684/11 Omar i inni c/a Państwo Izrael, opublikowany na stronie internetowej Nevo (2011).

¹⁴⁸ Wyrok SN Izraela: apelacja karna 3289/05 Basel Machagana c/a Państwo Izrael, opublikowany na stronie internetowej Nevo (2005); apelacja karna 6449/10 Beni Chen c/a Państwo Izrael, Zbiór Orzeczeń Sądu Najwyższego 2(2011), 2510, 2512 (2011).

wiąże strony procesowe, oskarżyciel pozostaje nią związany i jego stanowisko w sądzie odwoławczym nie może być sprzeczne z jej postanowieniami.

Zakreślona kwestia budziła dość istotny spór w samej judykaturze i w ten sposób doprowadziła do sprzecznych ze sobą wyroków Sądu Najwyższego, co – biorąc pod uwagę to, że orzeczenia Sądu Najwyższego Izraela wiążą sądy niższej instancji – doprowadziło do niepewności stanu prawnego. Mając powyższe na względzie, Sąd Najwyższy w sprawie Pereca¹⁴⁹ i innych postanowił o dodatkowym rozpoznaniu sprawy w Sądzie Najwyższym w rozszerzonym składzie dziewięciu sędziów, w celu definitywnego rozchwiania wątpliwości w tym zakresie oraz wypracowania wiążących poleceń dla sądów niższej instancji. Stan faktyczny przedmiotowej sprawy przejawiał się w sposób następujący. Oskarżeni zaskarżyli do Sądu Najwyższego orzeczenia o karze lub środkach karnych sądów okręgowych, które nie uwzględniały ugód zawartych przez oskarżonych z oskarżycielami i skazywały ich na kary dolegliwsze, aniżeli te ustalone w zawartych ugodach. W odpowiedzi na apelacje, oskarżyciel bronił orzeczenia o karze lub środkach karnych wywodząc, że po ponownym zapoznaniu się ze sprawą, doszedł do uznania, że kary uzgodnione w ramach zawartych ugód nie są odpowiednio powiązane z powagą przestępstw, do których dopuścili się oskarżeni. Sąd Najwyższy, rozpatrując sprawę po raz pierwszy w składzie trzech sędziów, uwzględnił apelację oskarżonych i postanowił, że nie było przesłanek do nieuwzględnienia kar, które ustaliły strony procesowe w zawartej ugodzie. Nadto, Sąd Najwyższy stwierdził, że zmiana przez oskarżyciela stanowiska na etapie postępowania odwoławczego nie jest dopuszczalna oraz że nie należy w takim przypadku uwzględniać stanowiska oskarżyciela w postępowaniu odwoławczym.

Sąd Najwyższy w dodatkowym rozpoznaniu w poszerzonym składzie dziewięciu sędziów, stwierdził, że co do zasady, oskarżyciel powinien popierać stanowisko wynikające z zawartej ugody również na etapie postępowania odwoławczego. W wyjątkowym przypadkach, oskarżyciel może – po nieuwzględnieniu przez sąd *meriti* zawartej ugody – zmienić swoje stanowisko, tak aby odbiegało ono od postanowień ugody, jednak sytuacja ta jest zastrzeżona dla sytuacji o „ciężkiej wadze gatunkowej”. Sąd Najwyższy postuluje, aby oskarżyciel informował oskarżonego z góry w zawieranej ugodzie, o tym że nie może zobowiązać się do zachowania i nie modyfikowania swojego stanowiska na etapie

¹⁴⁹ Wyrok SN Izraela: dodatkowe rozpoznanie w sprawie karnej 1187/03 Państwo Izrael c/a Perec, Zbiór Orzeczeń Sądu Najwyższego 54(6) 281.

postępowania odwoławczego w sytuacji, gdy sąd I instancji nie uwzględni zawartej ugody. W ocenie Sądu Najwyższego, brak udzielenia takiego ostrzeżenia nie będzie z góry decydował o nieważności zmiany stanowiska na etapie odwoławczym, jednak sam fakt braku udzielenia takiego ostrzeżenia winien stanowić dla oskarżyciela w procesie decyzyjnym za przesłankę przemawiającą przeciwko zmianie stanowiska. Działania oskarżyciela w trakcie postępowania odwoławczego winny być kierowane, z jednej strony zasadą uczciwości wobec oskarżonego, a z drugiej zasadą odzwierciedlania interesu publicznego w szerokim tego słowa znaczeniu, wliczając w to zasadę wykonywania ugód i ich poszanowanie. W realiach niniejszej sprawy, Sąd Najwyższy przyjął, że oskarżyciel nie miał podstaw do zmiany swojego stanowiska i uwzględnił ugodę zawartą pomiędzy stronami, a w ten sposób zmienił wyrok sądu okręgowego. Zgodnie ze zdaniem odrębnym Sędziego Sądu Najwyższego Aszera Gronisa, w tych właśnie wyjątkowych sytuacjach, w których oskarżyciel wycofuje się z zawartej ugody albo zmienia swoje stanowisko w instancji odwoławczej, oskarżony powinien posiadać uprawnienie do cofnięcia swojego przyznania się do winy. Autor niniejszej pracy, w pełni popiera wyżej zakreślone zdanie odrębne. Oskarżyciel jest bowiem profesjonalnym organem, który winien w chwili zawierania ugody przewidzieć wszelkie przesłanki za i przeciw. Podpisanie przez niego ugody powinno być dokonywane z wielką rozważą i po dogłębnej analizie okoliczności danej sprawy. Z chwilą podpisania takiej ugody, oskarżyciel nie powinien mieć możliwości do dokonywania „żonglerki” w zakresie popierania lub nie popierania zawartej ugody, z wyjątkiem sytuacji, gdy ugoda zawarta została pod wpływem błędu oskarżyciela. Mając powyższe na względzie, w pełni należy zaaprobować wyżej wyrażone zdanie odrębne.

3. Tłumaczenia dokumentów związanych z trybami konsensualnymi w prawie izraelskim

3.1. Tłumaczenie protokołu rozprawy sądu, na której następuje uwzględnienie ugody zawartej w ramach procedury konsensualnej

[uwagi tłumacza oznaczone są kursywą i umieszczone są w nawiasach kwadratowych]

[Godło Państwa Izrael]

Sąd Okręgowy w Tel Awiwie – Jafo

14 września 2011 r.

Sprawa karna 4217-09 Państwo Izrael Prokuratura Okręgowa Tel Awiw - przeciwko Ganot

90952/09

Przed Sędzią Dawidem Rozen

Oskarżyciel **Państwo Izrael Prokuratura Okręgowa Tel Awiw – Karna**

przeciwko

Oskarżony **Ehud Ganot**

Obecni:

pełnomocnik oskarżyciela adw. Efrat Bar Natan

pełnomocnik oskarżonego adw. Sachar Mendelman i Josi Saka

oskarżony obecny

Protokół

Oskarżyciel: doszliśmy do ugody, przedkładam ugodę w formie pisemnej i poprawiony [zmodyfikowany] akt oskarżenia.

Postanowienie

Poprawiony akt oskarżenia oznaczony M/1, ugoda oznaczona M/2.

Wydano i ogłoszono w dniu dzisiejszym 15 miesiąca Alul 5771 r. [data wg. kalendarza żydowskiego], 14/09/2011 r., w obecności stron.

[podpis nieczytelny]

Dawid Rozen, Sędzia

Obrońca: oskarżony wnosi o wyrażenie zgody na cofnięcie oświadczenia o nieprzyznawaniu się do zarzucanych mu czynów i przyznaje się do [czynów z] aktu oskarżenia.

W naszej ocenie w zakresie pierwszego zarzutu, od sumy określonej w art. 11 nie została odjęta kwota uiszczona na rzecz [skrót niezrozumiały], jak wyszczególniono w art. 8. Uzgodniono, że kara pozbawienia wolności zostanie pomniejszona o dni przebywania w areszcie, a dokładne daty zostaną podane przy wyrokowaniu o karze.

Sąd wyjaśnia oskarżonemu, że ugoda zawierana jest pomiędzy stronami procesowymi, oraz że sąd nie jest związany ugodą zawartą pomiędzy stronami.

Oskarżony: znam treść poprawionego aktu oskarżenia, wszelkich postanowień ugody, oraz wiadome mi jest, że sąd nie jest związany ugodą, przyznaję się w pełni do poprawionego aktu oskarżenia.

Rozstrzygnięcie o winie¹⁵⁰

Oskarżonego, na podstawie złożonego przez niego oświadczenia o przyznaniu się do zarzucanych mu czynów, uznaje się za winnego przestępstw z art. 393(2); 384; 415 *in fine*; 418 i 420 ustawy karnej.

Uwagi obrońcy zostały odnotowane.

Wydane i ogłoszone w dniu dzisiejszym 15 miesiąca Alul 5771 r. [data wg. kalendarza żydowskiego], 14/09/2011 r., w obecności stron.

[podpis nieczytelny]

Dawid Rozen, Sędzia

¹⁵⁰ Wyrokowanie w sprawie karnej w izraelskiej procedurze karnej dzieli się na dwa zasadnicze i kluczowe etapy. Pierwszy to rozstrzygnięcie o winie oskarżonego. W przypadku skazania przez sąd oskarżonego za zarzucane mu czyny, sąd udziela stronom głosu celem przedstawienia stanowisk co do wnioskowanej kary oraz środków karnych. W praktyce powyższe często następuje na odroczonej w tym celu rozprawie. Po zajęciu przez strony stanowisk, sąd przestępuje do orzeczenia kar lub środków karnych. Rozstrzygnięcie o winie wraz z orzeczeniem o karze łącznie stanowią wyrok w sprawie karnej.

Stanowiska co do kary oraz środków karnych

Oskarżyciel: oskarżony przyznał się i został skazany, na podstawie zmienionego aktu oskarżenia, za przestępstwa, które w ocenie oskarżyciela są bardzo poważne, zważywszy na wykonywany zawód adwokata i naruszenie zaufania swoich klientów. W zarzucie trzecim oskarżony sfalszował transakcję. Mowa o sumie wynoszącej ponad 8 milionów szekli izraelskich, a oskarżony zwrócił jedynie 3 miliony szekli izraelskich, ale to nie w celu naprawienia szkód wyrządzonych własnymi czynami, lecz dopiero po tym jak w ramach procedury egzekucji hipoteki groziła mu eksmisja z domu. Dopiero wtedy znalazł na to odpowiednie środki. Uzgodniliśmy, że kara będzie uwzględniać karę grzywny, która ma charakter finansowy, z uwagi na to, że przestępstwa wywołały szkodę finansową, a resztę pozostawiamy sprawie cywilnej, z wyjątkiem jednego zgłaszającego, Uriego Ardi, wobec tego, że zarzut dotyczący jego osoby został wykreślony z aktu oskarżenia w ramach prowadzonych negocjacji. Oskarżony był zarządcą spadku i w ocenie oskarżyciela przywłaszczył sobie od zgłaszającego sumy pieniężne, wobec czego postanowiliśmy przyznać mu odszkodowanie w kwocie 100 tysięcy szekli izraelskich. Przeanalizowaliśmy zakres zasądzanych kar. Zakres ten w podobnych przestępstwach oscyluje pomiędzy 3 a 6 latami pozbawienia wolności, wobec czego doszliśmy do porozumienia w zakresie kary pozbawienia wolności bez warunkowego jej zawieszenia, a to w celu uniknięcia długotrwałego postępowania dowodowego z licznymi świadkami. Zważywszy na okoliczności związane z oskarżonym wnosimy o uwzględnienie zawartej ugody.

Obrońca: Popieram wywód mojej koleżanki, sprawa różnie się toczyła. Na początku została przedstawiona ugoda i gdyby oskarżony posiadał sumę przeznaczoną na odszkodowanie, to sprawa by się zakończyła, jednak oskarżony miał ciężką i skomplikowaną sytuację majątkową, jego majątek był zajęty i nie można było sprzedać jego aktywów. Zaproponowana kara jest rozsądna, uniknęliśmy długotrwałego i złożonego procesu, został zaoszczędzony czas świadków, a w zakresie części zarzutów w pierwotnym akcie oskarżenia pieniądze zostały zwrócone.

Mowa o adwokacie z ponad 30 letnim stażem, poprzednio nie karanym, dowódcy oddziału pozostającego w rezerwie, dziadka 3 dzieci, który przyjął ciężką decyzję w wieku przekraczającym 60 roku życia. Oskarżony przebywał w areszcie przez 11 dni oraz również przez dłuższy okres w areszcie domowym. Decyzja o akceptacji takiej ugody nie jest łatwa,

69

w szczególności, że wynika ona z mojej namowy, zasądzona kara po przeprowadzeniu postępowania dowodowego mogła być wyższa.

Wnosimy o uwzględnienie ugody.

Oskarżony: od dwóch lat nie mogą pracować w swoim zawodzie, przebywam również długo w areszcie domowym, w związku z czym musiałem zamknąć moją kancelarię, zatem nie mam przychodu a moje aktywa pozostają w zajęciach komorniczych, aktywa są w czasie sprzedaży za moją zgodą, w zakresie jednego aktywa został złożony wniosek do sądu w celu jego sprzedaży, a drugie aktywo zostanie sprzedane za dwa miesiące, przysporzyłem sobie dużych problemów, ale nie na własne życzenie, wobec czego muszę przeprosić Sąd i zawnioskować o odroczenie kary aresztu o 3 miesiące.

Oskarżyciel: podtrzymuje wniosek o odroczenie wykonania kary o 3 miesiące, to jest nasza granica.

Orzeczenie o karze / środkach karnych

Oskarżony został skazany, na podstawie oświadczenie o przyznaniu się do zarzucanych mu czynów w ramach zawartej ugody, za czyny zabronione zarzucane mu w zmienionym akcie oskarżenia, oznaczonym M/1.

W ten sposób zakończyliśmy sprawę, która rozpoczęła się wiele miesięcy temu, gdy od początku wiadome było, że oskarżony chce wziąć odpowiedzialność za własne czyny i odpowiedzieć za czyny zarzucane mu w akcie oskarżenia.

Pełnomocnicy stron przedstawili okoliczności, które spowodowały zawarcie ugody, i mogę powiedzieć, że mądrze zrobili, bowiem nawet jeżeli przyjąć, że ugoda jest wygodna dla oskarżonego, to mieści się w zakresie [kar] ustalonym orzecznictwem.

Po tym jak zważyłem okoliczności przemawiające za i przeciw, postanawiam uwzględnić w całości zawartą przez strony ugodę.

Skazuje oskarżonego na następujące kary:

a. 4 lat pozbawienia wolności bez warunkowego zawieszenia, z których należy odliczyć 11 dni aresztu,

Oskarżony stawia się w Sekretariacie Karnym Sądu Okręgowego w Tel Awiwie dnia 2.1.12 do godziny 12.00,

b. nakładam na oskarżonego grzywnę pieniężną w wysokości 400.000 szekli izraelskich lub 6 miesięcy aresztu w jej miejsce, grzywna zostanie uiszczona w przeciągu 18 miesięcy od dnia dzisiejszego,

c. oskarżony winien zapłacić zgłaszającemu Uriemu Arzi (zarzut piąty w pierwotnym akcie oskarżenia) odszkodowanie w kwocie 100.000 szekli izraelskich. Suma zostanie zdeponowana w kasie Sądu Okręgowego w Tel Awiwie za 12 miesięcy licząc od dnia dzisiejszego,

d. nakładam na oskarżonego karę pozbawienia wolności w wymiarze 12 miesięcy z warunkowym zawieszeniem jej wykonania, na okres próby wynoszący 3 lata, kara zostanie zarządzona do wykonania w sytuacji popełnienia w okresie próby przestępstwa z art. 393, 384, 415, 418, 420 ustawy karnej.

Warunki pozostawiania oskarżonego na wolności pozostaną w mocy do chwili rozpoczęcia wykonywania przez niego kary pozbawienia wolności.

Wraz z rozpoczęciem wykonywania kary pozbawienia wolności, osobom wpłacającym sumy kaucji gwarancyjnej zostaną zwrócone środki mające na celu zagwarantowanie stawiennictwo oskarżonego.

Przysługuje apelacja do Sądu Najwyższego w terminie 45 dni od dnia dzisiejszego.

Wydane i ogłoszone w dniu dzisiejszym 15 miesiąca Alul 5771 r. [data wg. kalendarza żydowskiego], 14/09/2011 r., w obecności stron.

[podpis nieczytelny]

Dawid Rozen, Sędzia

Protokolant: Chanita Azria

[koniec protokołu]

בית המשפט המחוזי בתל אביב - יפו

14 ספטמבר 2011

ת"פ 4217-09 מ.י. פרקליטות מחוז ת"א
- פלילי נ' גנות

90952/09

1

בפני כב' השופט דוד רוזן

המאשימה מ.י. פרקליטות מחוז ת"א - פלילי

נגד

אהוד גנות

הנאשם

2

3

4

5

6

7

8

9

10

11

12

13

14

15

16

17

18

19

20

נוכחים:

ב"כ המאשימה עו"ד אפרת בר נתן
ב"כ הנאשם עו"ד שחר מנדלמן ויוסי סקה
הנאשם התייצב

פרוטוקול

התובעת: הגענו להסדר טיעון ואני מגישה הסדר טיעון בכתב וכתב אישום מתוקן.

החלטה

כתב האישום המתוקן מסומן במ/1, הסדר טיעון מסומן במ/2.

ניתנה והודעה היום ט"ו אלול תשע"א, 14/09/2011 במעמד הנוכחים.

דוד רוזן, שופט

21

22

23

בית המשפט המחוזי בתל אביב - יפו

14 ספטמבר 2011

ת"פ 4217-09 מ.י. פרקליטות מחוז ת"א
- פלילי נ' גנות

1
2 הסניגור: הנאשם מבקש לחזור מהכפירה ולהודות בכתב האישום המתוקן.
3 לטענתו באישום הראשון הסכים המפורט בסעיף 11 לא הופחת ממנו סכום ששולם למש"ח כמפורט
4 בסעיף 8. הוסכם שמעונש המאסר בפועל יקוזזו ימי המעצר והתאריכים המדוייקים יימסרו
5 במועדים לעונש.
6

7 **ביהמ"ש מבהיר לנאשם כי כל הסדר הוא בין הצדדים וביהמ"ש אינו כבול וקשור להסדר שהוסכם**
8 **בין הצדדים.**
9

10 הנאשם: אני מכיר את כתב האישום המתוקן, את כל פרטי ההסדר וידוע לי כי בית המשפט אינו
11 קשור להסדר, אני מודה בכתב האישום המתוקן במלואו.
12

13
14
15 **הכרעת דין**
16

17 הנאשם מורשע על פי הודאתו בעבירות לפי סעיף 393(2); 384; 415 סיפא; 418 ו- 420 לחוק העונשין.
18

19 הערות הסניגור נרשמו בפני.
20

21
22 ניתנה והודעה היום ט"ו אלול תשע"א, 14/09/2011 במעמד הנוכחים.
23
24

דוד רוזן, שופט

25
26
27
28
29
30

בית המשפט המחוזי בתל אביב - יפו

14 ספטמבר 2011

ת"פ 4217-09 מ.י. פרקליטות מחוז ת"א
- פלילי נ' גנות

טיעונים לעונש

התובעת: הנאשם הודה והורשע בכתב אישום מתוקן בעבירות שהתביעה מייחסת להן חומרה רבה בעיקר כאשר הנאשם הינו עורך דין שמעל באמון לקוחותיו. באישום שלישי הנאשם מזייף עיסקה. מדובר בסכום של מעל 8 מליון ₪ והנאשם החזיר 3 מליון ₪ אך לא מתוך הכרה במעשיו אלא לאחר הליך של משכנתא עמד בפני פינוי מביתו ואז הצליח לגייס את הכספים. הגענו להסכמה שהעונש יכול גם קנס שיהיה בו פן כלכלי מאחר והעבירות מסיבות נזק כלכלי ואת שאר הפיצוי הותרנו להליך האזרחי למעט מתלונן אחד אורי ארדי שהאישום בגינו הורד מכתב האישום במו"מ אך היה שוני באישום הנאשם היה מנהל עזבון ולגירסת התביעה עשק או גזל מהמתלונן והגענו להסכמה לתת לו פיצוי של 100 אלף ₪. הסתכלנו על רף הענישה וראינו שבעבירות דומות הענישה היא בין 3 ל 6 שנים והגענו למאסר בפועל מוסכם על מנת לחסוך הליך ארוך של עדים רבים. בנסיבותיו האישיות של הנאשם נבקש כי בית המשפט יכבד את ההסדר.

הסניגור: אני מצטרף לדברי חברתי, התיק עבר גלגולים שונים. בתחילה הוצג הסדר ואם לנאשם היעה את סכום הפיצוי שהוצע היה מסתיים התיק אולם הנאשם נמצא בתסבוכת כלכלית קשה ורכושו עוקל ולא ניתן לממש את הנכסים. הענישה סבירה בנסיבות העניין נחסך הליך משפטי ארוך ומורכב, נחסכה העדת עדים רבים בחלק מהאישומים בכתב האישום המקורי הוחזרו הכספים. המדובר בעורך דין עם וותק של מעל 30 שנה ללא עבירות כלל, סמג"ד במיל', סב ל 3 נכדים והוא קיבל החלטה קשה כאשר הוא מעל גיל 60. הנאשם היה עצור 11 יום ובמשך תקופה ארוכה במעצר בית. זו החלטה לא קלה לקבל הסדר כזה הגם שהוא על פי המלצתי, בניהול הוכחות העונש היה יכול להיות גבוה יותר. נבקש לקבל את ההסדר.

הנאשם. מזה שנתיים אני מנוע מלעסוק בתחום, גם הייתי במעצר בית תקופה ארוכה ונאלצתי לסגור את המשרד ואני מנוטרל מהכנסות ויש עיקולים על נכסי, הנכסים במכירה בהסכמתי, נכס אחד הוגש לאישור בית המשפט לצורך המכירה ועוד נכס יימכר בעוד חודש וזה כל רכושי. הסתבכתי בצורה קשה ולא מרצון ומה שנותר לי הוא להתנצל ולבקש שבית המשפט יכבד את ההסדר ולדחות את המעצר ב 3 חודשים.

התובעת: אני עמדתי על דחיה של חודשיים ולא יותר, 3 חודשים זה הקו העליון שלנו.

בית המשפט המחוזי בתל אביב - יפו

14 ספטמבר 2011

ת"פ 4217-09 מ.י. פרקליטות מחוז ת"א
- פלילי נ' גנות

גזר דין

- 1
- 2
- 3
- 4
- 5 הנאשם הורשע על פי הודאתו במסגרת הסדר טיעון בעבירות שיוחסו לו בכתב האישום המתוקן,
- 6 במ/1.
- 7
- 8 בכך באנו לקו הגמר בפרשה שהחלה לפני חודשים ארוכים, מסע ארוך של התדיינות משפטית בה
- 9 היה מוחזר מתחילת הדרך, כי הנאשם מעוניין ליטול אחריות על שכמו וליתן את הדין בגין
- 10 מעידותיו שנשקפו עלי כתב האישום.
- 11
- 12 ב"כ הצדדים הציגו השיקולים שהובילו להסדר הטיעון ואוכל לומר כי אלה השכילו לעשות בהסדר
- 13 הטיעון, שכן גם אם ההסדר נוח לנאשם עדיין ניצב הוא איתן בגדרות שהותו בהלכה הפסוקה.
- 14
- 15 לאחר ששקלתי מכלול השיקולים לקולא וחומרא, הנני לכבד הסדר הטיעון במלואו ובשלמותו.
- 16
- 17 הנני מטיל על הנאשם העונשים הבאים:
- 18
- 19 א. 4 שנות מאסר לריצוי בפועל בניכוי 11 ימי מעצרו.
- 20 הנאשם יתייצב במזכירות הפלילית של בית המשפט המחוזי בתל אביב ביום 2.1.12 עד שעה
- 21 12.00.
- 22
- 23 ב. מוטל על הנאשם קנס כספי בסך 400,000 ₪ או 6 חודשי מאסר תמורתו, הקנס ישולם תוך
- 24 18 חודשים מהיום.
- 25
- 26 ג. על הנאשם לפצות את המתלונן אורי ארזי (פרט אישום חמישי בכתב אישום מקורי) בסך
- 27 100,000 ₪. הסכום יופקד בקופת בית המשפט המחוזי תל אביב בעוד 12 חודשים מהיום.
- 28
- 29 ד. הנני מטיל על הנאשם 12 חודשי מאסר על תנאי, שלא יעבור במשך 3 שנים עבירה לפי סעיף
- 30 420, 418, 415, 384, 393 לחוק העונשין.
- 31
- 32 תנאי השחרור של הנאשם יותרו במלוא תיקפם עד תחילת ריצוי עונש המאסר.

בית המשפט המחוזי בתל אביב - יפו

14 ספטמבר 2011

**ת"פ 4217-09 מ.י. פרקליטות מחוז ת"א
- פלילי נ' גנות**

1
2 מייד לאחר תחילת ריצוי עונש המאסר יושבו למפקדי הערבויות הסכומים שהופקדו על ידם
3 להבטחת התייצבותו.

4
5 זכות ערעור לבית המשפט העליון תוך 45 יום מהיום.
6

7
8
9
10 ניתנה והודעה היום ט"ו אלול תשע"א, 14/09/2011 במעמד הנוכחים.

11
12

דוד רוזן, שופט

13
14
15

הוקלד על ידי: חניטה עזריה

3.2. *Tłumaczenie załącznika D do zarządzenia Prokuratora Generalnego nr 8.1 w sprawie wytycznych do zawarcia ugód*

[uwagi tłumacza oznaczone są kursywą i umieszczone są w nawiasach kwadratowych]

Załącznik D

Porozumienie warunkowe zgodnie ze znakiem A'1 rozdziału D ustawy o procedurze karnej [wersja skonsolidowana], 5742 – 1982 r.

(zwane dalej: „porozumieniem warunkowym” / „porozumieniem”).

Sygn. akt: _____ (zwana dalej: „sprawą” / „sprawami”)

Strony porozumienia warunkowego:

Państwo Izrael

reprezentowane przez Prokuraturę Okręgową ...

reprezentowane przez Wydział Oskarżycielski *[policji]*

Miejscową Radę ds. Planowania Przestrzennego i Budowy ... zastępowaną przez adw.
zwanym dalej: „oskarżycielem”.

Imię i nazwisko podejrzanego ...

numer tożsamości ...

(zwany dalej: „podejrzany”).

a. W związku z tym, że oskarżyciel przeanalizował materiał dowodowy w sprawie/sprawach, i uznał, że istnieją wystarczające dowody w celu złożenia aktu oskarżenia do sądu, oraz że spełnienie warunków porozumienia w okolicznościach sprawy uczyni zadość interesowi publicznemu w ściganiu tego czynu.

b. Zważywszy na to, że podejrzany przyznaje się do faktów stanowiących przestępstwa wyszczególnione poniżej oraz zobowiązuje się wykonać wszelkie warunki wyszczególnione poniżej.

c. Biorąc pod uwagę to, że podejrzany – w okresie pięciu lat przed dokonaniem przestępstwa, stanowiącego przedmiot porozumienia, wliczając w to porozumienia dokonane w przeszłości - nie był karany (według definicji art. 2 ustawy o rejestrze karnym i zatarciu skazania, 5741 – 1981 r.).

d. W związku z tym, że nie ma toczących się karnych postępowań przygotowawczych lub sądowych nierozstrzygniętych w sprawie podejrzanego, na policji lub w niniejszym organie, który zawiera niniejsze porozumienie.

Strony doszły do porozumienia o następującej treści:

(1). **Opis stanu faktycznego i przepisów ustawy, w zakresie których podejrzany przyznaje się do na podstawie niniejszego porozumienia**

.....

(2). **Przyznanie się do przedmiotu porozumienia**

Podejrzany przyznaje się do popełnienia czynów stanowiących przestępstwa, według postanowień art. (1) niniejszego porozumienia.

Podpis podejrzanego

(3). **Warunki porozumienia i termin na ich wykonanie (należy wybrać właściwe warunki i wypełnić brakujące dane)**

(a). Zapłata na rzecz Skarbu Państwa lub na rzecz innego podmiotu w kwocie _____
szekli izraelskich, która zostanie dokonana w terminie do dnia _____ .

Płatność zostanie dokonana w ____ równych miesięcznych ratach, pierwsza rata w terminie _____ . (Okres ratalny winien nie przekroczyć jednego roku)

(b). Obowiązek zapłaty odszkodowania/nawiązki na rzecz pokrzywdzonego przestępstwem w kwocie _____ szekli izraelskich, zapłata zostanie dokonana w terminie do dnia _____ .

Płatność zostanie dokonana w ____ równych miesięcznych ratach, pierwsza rata w terminie _____ . (Okres ratalny winien nie przekroczyć jednego roku)

(c). Zobowiązanie podejrzanego do powstrzymania się od powrotu do przestępstw przez okres _____ miesięcy. *(Wskazany okres nie powinien przekroczyć roku)*

(d). Spełnienie warunków planu ustanowionego przez kuratora wedle poniższego (plan terapeutyczny, naprawczy, prace społecznie pożyteczne, nadzór kuratora):

1. _____,

2. _____,

(Okres planu nie będzie przekraczał roku, a w wyjątkowych przypadkach, z pozytywną rekomendacją kuratora, 18 miesięcy)

(e). Zabranie prawa jazdy podejrzanego na okres _____ *(okres ten winien nie przekroczyć roku)*. Podejrzany powinien zdeponować prawo jazdy w terminie _____ po podpisaniu niniejszej ugody, i od tego czasu zacznie biec termin wskazany powyżej.

(f). Zdeponowanie broni palnej przetrzymywanej przez podejrzanego na okres _____ *(okres ten winien nie przekroczyć roku)*. Podejrzany winien zdeponować broń palną w terminie _____ po podpisaniu niniejszej ugody, i od tego czasu zacznie biec termin wskazany powyżej.

(g). Zobowiązanie podejrzanego do nieprzebywania w _____ w okresie _____.

(h). Zobowiązanie podejrzanego do nienawiązywania kontaktów z _____ w okresie _____ *(okres ten winien nie przekroczyć roku)*.

(i). Sporządzenie przez podejrzanego listu z przeprosinami skierowanego do pokrzywdzonego przestępstwem w terminie _____ od podpisania niniejszej ugody.

(j). Podejrzany wyraża zgodę na zniszczenie _____ związanego z przestępstwem, którego posiadanie jest zabronione na podstawie przepisów prawa.

(k). Podejrzany zgadza się na przepadek _____ związanego z przestępstwem, którego posiadanie jest zabronione na podstawie przepisów prawa.

(l). Podejrzany zwróci pokrzywdzonemu przestępstwem, za pośrednictwem policji, _____ w terminie _____ od podpisania niniejszego porozumienia.

(m). Podejrzany zniszczy/wyburzy budynek lub jego część _____, który został wybudowany bez pozwolenia / z naruszeniem wydanego pozwolenia lub planu, w terminie _____ od podpisania niniejszego porozumienia.

(n). Podejrzany zniszczy/wyburzy część budynku _____, który został wybudowany zgodnie z prawem, w terminie _____ od podpisania niniejszego porozumienia.

(o). Podejrzany zakończy prace/przestanie użytkować nieruchomość, dokonywane bez zezwolenia lub z naruszeniem warunków pozwolenia / planu, w terminie _____ od podpisania niniejszego porozumienia.

(p). Podejrzany dostosuje budynek wybudowany bez zezwolenia lub z naruszeniem warunków zezwolenia/planu, do pozwolenia lub planu, w terminie _____ od podpisania niniejszego porozumienia.

Oskarżyciel może odroczyć termin wykonania warunków porozumienia, w całości lub części, w sytuacji wystąpienia wyjątkowych okoliczności to uzasadniających. Odroczenie nie przekroczy 14 dni, a w każdym przypadku nie przewyższy maksymalnego okresu ustanowionego w ustawie na wykonanie danego warunku.

(4). Sposób i termin wykazania przez podejrzanego wykonania przez niego warunków porozumienia

(a). Zapłata na rzecz Skarbu Państwa lub na rzecz innego podmiotu: uzyskanie przez oskarżyciela potwierdzenia wpłaty wszystkich płatności, wedle powyższego.

(b). Obowiązek zapłaty odszkodowania/nawiązki na rzecz pokrzywdzonego: uzyskanie przez oskarżyciela potwierdzenia wpłaty od Urzędu ds. Windykacji i Egzekucji¹⁵¹.

(c). Zobowiązanie podejrzanego do powstrzymania się od powrotu do przestępstw: podpisanie przez podejrzanego zobowiązania do powstrzymania się od powrotu do przestępstw w chwili podpisania porozumienia.

(d). Spełnienie warunków planu ustanowionego przez kuratora: uzyskanie przez oskarżyciela zaświadczenie wystawione przez Zespół Kuratorski o wykonaniu właściwych warunków.

(e). Zabranie prawa jazdy: podejrzany przekaze oskarżycielowi potwierdzenie wystawione przez Urząd ds. Komunikacji o zdeponowaniu prawa jazdy według powyższych warunków.

(f). Zdeponowanie broni palnej przetrzymywanej przez podejrzanego: podejrzany przekaze oskarżycielowi potwierdzenie wystawione przez policję o zdeponowaniu broni palnej według powyższych warunków.

(g). Zobowiązanie podejrzanego do nieprzebywania w miejscach / do nienawiązywania kontaktów z osobą: podejrzany podpisał stosowne zobowiązanie w chwili podpisywania niniejszego porozumienia.

¹⁵¹ Specjalny urząd odpowiedzialny za egzekucje należności przysługujących Skarbowi Państwa z tytułu grzywny, mandatów, itp.

(h). Sporządzenie przez podejrzanego listu z przeprosinami skierowanego do pokrzywdzonego przestępstwem: podejrzanym przekaże oskarżycielowi list zawierający przeprosiny.

(i). Zniszczenie / przepadek przedmiotu: zgoda podejrzanego na zniszczenia / przepadek przedmiotu podpisana w chwili sporządzenia niniejszego porozumienia.

(j). Zwrot przedmiotu: złożenie przedmiotu na policji według powyższych warunków.

(k). Zniszczenie/wyburzenie budynku, który został wybudowany bez pozwolenia / z naruszeniem wydanego pozwolenia / planu: uzyskanie przez oskarżyciela zaświadczenia wystawionego przez Okręgową Jednostkę Nadzoru wraz z fotografią świadczącą o wykonaniu powyższego.

(l). Zniszczenie / wyburzenie części budynku, która została wybudowana zgodnie z prawem: uzyskanie przez oskarżyciela zaświadczenia wystawionego przez Okręgową Jednostkę Nadzoru wraz z fotografią świadczącą o wykonaniu powyższego.

(m). Zakończenie wykonywania prac / zaprzestanie użytkowania nieruchomości, dokonane bez zezwolenia / z naruszeniem warunków pozwolenia / planu: uzyskanie przez oskarżyciela zaświadczenia wystawionego przez Okręgową Jednostkę Nadzoru wraz z fotografią świadczącą o wykonaniu powyższego.

(n). Dostosowanie budynku wybudowanego bez zezwolenia / z naruszeniem warunków zezwolenia / planu, do pozwolenia lub planu: uzyskanie przez oskarżyciela zaświadczenia wystawionego przez Okręgową Jednostkę Nadzoru wraz z fotografią świadczącą o wykonaniu powyższego.

Podejrzanym winien udowodnić oskarżycielowi wykonanie w całości wyżej wskazanych warunków porozumienia najpóźniej w terminie 14 dni od wykonania ostatniego z warunków wynikających z niniejszego porozumienia.

Postanowienia powyższe są nierozłączną częścią warunków niniejszego porozumienia.

(5). Oświadczenie podejrzanego

Podejrzanym oświadcza, że jest świadomy tego, że naruszenie warunków porozumienia warunkowego, w całości lub części, w okresie ustanowionym do ich wykonania, spowoduje postawienie go w stan oskarżenia według projektu aktu oskarżenia stanowiącego załącznik A1` do niniejszego porozumienia, który jest nierozłączną częścią niniejszego porozumienia.

Podejrzany oświadcza, że jest świadomy tego, że po wykonaniu wszelkich warunków porozumienia warunkowego, w terminie ustanowionym w niniejszym porozumieniu do ich wykonania, sprawa zostanie zamknięta z powodu „zamknięcia sprawy za porozumieniem” i zostanie wpisana do rejestru prowadzonego na podstawie ustawy o rejestrze karnym jako sprawa zamknięta.

Podpis podejrzanego

Oskarżyciel

Podejrzany

jeżeli podejrzany jest reprezentowany:
pełnomocnik podejrzanego

Załącznik A1' porozumienia warunkowego w sprawie ...

Opis stanu faktycznego i przepisów ustawy, w zakresie których istnieją wystarczające dowody (zwany dalej: „projektem aktu oskarżenia”)

(w tym miejscu należy dołączyć projekt aktu oskarżenia)

[koniec załącznika]

ROZDZIAŁ III. REALIZACJA CELÓW POSTĘPOWANIA A STOSOWANIE POROZUMIEŃ PROCESOWYCH W ŚWIETLE DOŚWIADCZEŃ POLSKO - IZRAELSKICH

W dwóch poprzednich rozdziałach zostały szczegółowo przedstawione regulacje konsensualnych trybów zakończenia postępowania karnego w polskim i izraelskim porządku prawnym. Analizując wywody tam zawarte, można wywnioskować, że regulacje prawa izraelskiego pozwalają na dużo szersze stosowanie instytucji konsensualnych, co powoduje, że w Izraelu – według ostrożnych szacunków – od 70-80% spraw karnych dobiega do końca w wyniku zawarcia porozumień procesowych, gdy w Polsce współczynnik ten dochodzi jedynie do 60%. Wskazać należy, że w Stanach Zjednoczonych Ameryki, ponad 95% oskarżonych w 2009 r. w ramach systemu federalnego skazanych zostało w wyniku zawarcia trybów konsensualnych¹⁵². W okręgu Ontario w Kanadzie w 1998 r. ponad 90% spraw karnych zakończyło się w wyniku zastosowania trybów konsensualnych (75% przed rozpoczęciem procesu a 16% na późniejszym etapie)¹⁵³. Powyższe, plasuje Polskę na dolnym pułapie odsetek spraw, które kończą się w wyniku zawarcia przez strony trybu konsensualnego, a Izrael na środku.

W następnych częściach niniejszego rozdziału zostanie wskazana krytyka co do zbyt szerokiego stosowania trybów konsensualnych w Izraelu oraz wątpliwości z tym związanych, co później zostanie porównane do praktyki stosowania tych rozwiązań w Polsce. Doświadczenia izraelskie mogą być bardzo pomocne, biorąc pod uwagę zarówno dużo szerszy zakres przedmiotowy i podmiotowy instytucji konsensualnych, jak i znacznie dłuższą praktykę ich stosowania w prawie izraelskim.

Zanim jednak omówiona zostanie wskazana krytyka, przedstawione zostaną cele jakie stawiane są postępowaniu karnemu przez orzecznictwo i doktrynę w Izraelu. Odmienne bowiem niż w naszym systemie, cele izraelskiego postępowania karnego nie są unormowane ustawowo. Wskazuje się, że celem izraelskiego postępowania karnego jest stwierdzenie

¹⁵² Statistical Tables For The Federal Judiciary, "Table D-4 – U.S. District Courts – Criminal Defendants Disposed of by Type of Disposition and Offense during the 12-Month Period Ending December 31, 2009", <http://www.uscourts.gov/uscourts/Statistics/StatisticalTablesForTheFederalJudiciary/2009/dec09/D04Dec09.pdf>; Timothy Lynch, *The Case Against Plea Bargaining*, Cato Institute, Regulation, 2003, <http://www.cato.org/pubs/regulation/regv26n3/v26n3-7.pdf>; viewed: September 13th, 2010.

¹⁵³ *Victim Participation in the Plea Negotiation Process in Canada: A Review of the Literature and Four Models for Law Reform*, p. 19.

niewinności albo stwierdzenie odpowiedzialności karnej i stosownej kary¹⁵⁴. Nadto za cel postępowania wskazuje się dochodzenie prawdy¹⁵⁵. Sąd Najwyższy Izraela w sprawie Kenira przeciwko Państwu Izrael stwierdził, że „*Procedura karna jest zespołem norm, które mają na celu spełnienie celów prawa karnego materialnego, czyli stwierdzenie niewinności lub winy*”¹⁵⁶.

W doktrynie izraelskiej wskazuje się, że stosowanie ugód procesowych wywołuje wiele wątpliwości w sferze praw osób oskarżonych w procesie karnym oraz naruszania zasad i celów postępowania karnego¹⁵⁷. Mając bowiem na względzie charakter trybów konsensualnych, oskarżony decydując się na ich zawarcie, postanawia jednocześnie o zrzeczeniu się swoich kardynalnych i podstawowych praw w procesie karnym, czyli między innymi zakazu *nemo se ipsum accusare tenetur* (brak obowiązku samooskarżania się) oraz prawa do bezpośrednio przeciwstawienia się osobom, które zeznają przeciwko niemu i przesłuchania ich w sądzie. W ramach debaty o ugodach procesowych w procesie karnym, szeroko przedstawiany jest „problemem niewinnego”¹⁵⁸. Zgodnie z tym poglądem wyrażanym przez doktrynę, szeroka praktyka zawierania ugód procesowych może spowodować skazanie osób niewinnych z uwagi na kilka podstawowych przesłanek. Po pierwsze powyższa tendencja występuje z uwagi na obawę oskarżonego przed pełnym wymiarem kary, który mu grozi za rzekome popełnienie przestępstwa, w porównaniu do dość niskiego wymiaru kary proponowanego w ramach oferowanej ugody. Ponadto zawarcie przez oskarżonego ugody, powoduje po jego stronie wielkie korzyści faktycznych i finansowych, między innymi niższe koszty ustanowionego obrońcy oraz brak konieczności rezygnacji z działalności zarobkowej z uwagi na potrzebę stawiennictwa w sądzie. Nadto, nie sposób nie zauważyć również, że w praktyce duża część oskarżonych jest wprost „naciskana” przez swoich obrońców na przyjęcie oferty ugody, z uwagi na chęć szybkiego zakończenia postępowania karnego celem zmniejszenia zakresu swoich czynności, w szczególności zważywszy na to, że w większości wypadków i tak ich wynagrodzenie jest

¹⁵⁴ O. Gezel, *Karanie za zgodą*, publikacja dostępna pod linkiem: http://weblaw.haifa.ac.il/he/Faculty/GazalAyal/Pages/2_goal.pdf;

¹⁵⁵ M. Kremnizer, *Dostosowanie procedury karnej dla celu dochodzenia prawdy, czy nie nadszedł czas na zakończenie sezonu gry*, *Mishpatim* nr 17, s. 489.

¹⁵⁶ Wyrok SN Izraela: apelacja karna 951/80 Kenir c/a Państwo Izrael, *Zbiór Orzeczeń Sądu Najwyższego* 35(3), 505, s. 516.

¹⁵⁷ adw. Dina Zadok, *Uregulowanie (...)*, Kneset – Centrum Badań i Informacji, Jerozolima 2010, s. 2.

¹⁵⁸ *Ibidem*; O. Gezel, *Ugody procesowe i problem niewinnego*, publikacja dostępna w Internecie pod adresem: www.weblaw.haifa.ac.il/he/Faculty/GazalAyal/Publications/hesder2.pdf.

ustalane w formie ryczałtowej. Wszystko to powoduje, że oskarżony choć niewinny, jest przekonywany przez wszystkie strony procesu do „konieczności” zawarcia ugody, w praktyce izraelskiej często również przez sam sąd. W opisywanym przypadku, oskarżony zgadza się na proponowaną mu ugodę traktując ją jako najmniejsze zło. Mając na względzie powyższe, reprezentanci doktryny amerykańskiej porównują instytucję ugód procesowych w postępowaniach karnych do średniowiecznego europejskiego prawa tortur i systemu wymuszania zeznań na oskarżonym¹⁵⁹. Dwie kwestie nie ulegają jakimkolwiek wątpliwości: instytucje porozumień procesowych są bardzo wygodnym narzędziem dla organów wymiaru sprawiedliwości jak i dla samych sądów, oraz że ograniczenie tych instytucji lub gruntowna weryfikacja podstaw ich stosowania spowodowałaby swoisty paraliż tychże instytucji z uwagi na ilość spraw, które podlegałyby rozpoznaniu na zasadach ogólnych.

W judykaturze wypracowany został katalog przesłanek, których zaistnienie umożliwia odmowę uwzględnienia kary zaproponowanej w ugodzie jako za niskiej, i orzeczenie kary według uznania sądu. Mimo powyższego, sądy w swojej praktyce nie opracowały sposobu, który szedłby w drugą stronę, tj. zapewniał, że osoby niewinne nie poniosą odpowiedzialności karnej za rzekomo popełniony czyn, nawet przy przyjęciu oferowanej ugody¹⁶⁰.

Idealnym przykładem problemu stosowania instytucji konsensualnych jest ten przedstawiany przez Profesora Alberta W. Alschulera¹⁶¹. Przedstawia on sytuację, z którą spotkał się jeden z adwokatów z San Francisco w Stanach Zjednoczonych Ameryki. Adwokat ten miał klienta, który podejrzany był o gwałt. W subiektywnej ocenie owego adwokata jego klient był niewinny, a oskarżyciel nie posiadał wystarczających dowodów, aby udowodnić mu winę. Zważywszy na powyższe, oskarżyciel zaoferował oskarżonemu ugodę, w ramach której oskarżony miał się przyznać wyłącznie do bezprawnego ataku, za który grozić mu miała kara nie wyższa aniżeli 30 dni pozbawienia wolności. Obrońca powiadomił oskarżonego o otrzymanej ofercie ugody wraz z informacją, iż szansa na to, że zostanie uznany za winnego jest znikoma. Oskarżony jednak odpowiedział: „nie jestem gotowy na takie ryzyko” i zgodził się na proponowaną ugodę. Powyższy przykład obrazuje

¹⁵⁹ J. H. Langbein, *Torture and Plea Bargaining*, (w:) The University of Chicago Law Review, vol. 46, nr 1, 1978.

¹⁶⁰ O. Gezel, *Ugody ...*, publikacja dostępna w Internecie pod adresem: www.weblaw.haifa.ac.il/he/Faculty/GazalAyal/Publications/hesder2.pdf.

¹⁶¹ Albert W. Alschuler, „*The Changing Plea Bargaining Debate*”, 69 California Law Review 652, 713-714 (1981).

kolejną problematykę związaną z ugodami procesowymi. Zbyt szerokie stosowanie takich ugód w dość łatwy sposób może doprowadzić do sytuacji, w których oskarżyciel będzie składał „słabe” akty oskarżenia, bez większych szans na skazanie, takich - w zakresie których nie padłaby decyzja o złożeniu ich do sądu, gdyby nie istnienie instytucji ugód procesowych – w nadziei, że oskarżony, choć niewinny, zgodzi się przyznać do winy i otrzymać uzgodnioną karę, zważywszy na surowość kary grożącej mu za zarzucany czyn. Obawa oskarżonych potęguje się wraz z powzięciem informacji o znikomym współczynniku uniewinnień oskarżonych w danym systemie, w którym na szeroką skalę zawierane są porozumienia konsensualne. W Izraelu współczynnik uniewinnień oscyluje pomiędzy 25-30%, w Polsce natomiast – według danych za rok 2011 – wynosi on 9.5%¹⁶². Taka statystyka zwiększa jeszcze bardziej obawę po stronie oskarżonego, który jest niewinny zarzucanych mu czynów, że zostanie uznany za winnego i skazany w ramach postępowania karnego. W takim wypadku, oskarżony wybierze niską i pewną karę wynikającą z ugody, aniżeli – zważywszy na statystykę – co najmniej niepewne uniewinnienie, z ewentualnie bardzo wysoką i dolegliwą karą w przypadku skazania. Obawy wykazane powyżej podzielane i dostrzegane są również przez polskich przedstawicieli doktryny. Tak też S. Waltoś¹⁶³ przedstawia obawy, że wobec wprowadzenia instytucji konsensualnych może powstać ze strony oskarżyciela praktyka składania do sądu wniosków w sprawach, w których niedostateczność dowodów „zakrywana” jest wynegocjowaną zgodą podejrzanego na łagodniejsze skazanie. Droga od powyższego do wywierania przez organy ścigania nacisków na podejrzanych w celu złożenia wyjaśnień o odpowiedniej treści, biorąc pod uwagę ilość spraw zalegających w tychże organach, jest krótka¹⁶⁴.

Nie należy zapominać, że system wymiaru sprawiedliwości działa błędnie, w sytuacji, gdy osoba niewinna zostaje skazana oraz gdy osoba winna nie zostaje skazana. Mimo, że oba porównania wskazują na błąd systemu wymiaru sprawiedliwości, to nigdy nie można uznać, że są to błędy równoważne. Uznanie bowiem osoby niewinnej za winną zarzucanych jej czynów jest największym, najdolegliwszym i najcięższym błędem, który system wymiaru sprawiedliwości może popełnić w sprawie karnej. W tym miejscu należy zacytować pogląd

¹⁶² K. Żaczekwicz-Zborska, *Coraz więcej uniewinnień w sądach*, artykuł dostępny pod linkiem <http://www.lex.pl/czytaj/-/artykul/coraz-wiecej-uniewinnien-w-sadach>.

¹⁶³ S. Waltoś, *Nowe instytucje w kodeksie postępowania karnego z 1997 roku*, Prokuratura i Prawo 1997, nr 8, s. 28.

¹⁶⁴ Z. Gostyński, *Zasada szybkości w nowym kodeksie postępowania karnego*, (w:) Nowy kodeks postępowania karnego. Zagadnienia węzłowe, Zakamycze 1998, s. 377-381.

wyrażony przez filozofa żydowskiego rabina Moszego Ben Majmona, zwanego również „Rambamem”, który w komentarzu do Talmudu, tj. Powtórzeniu Tory - Księdze przykazań¹⁶⁵, wydanej w 1180 r., stwierdził, że *„lepiej uwolnić tysiąc winnych, aniżeli zabić jednego niewinnego”*¹⁶⁶. Podobne tezy, można wywnioskować z Nowego i Starego Testamentu. Niestety analizując instytucje konsensualne czy to w Izraelu, czy w Polsce, dojść można do przekonania, że liczy się szybkość oraz ilość przyznań do winy, a nie ich jakość oraz wiarygodność.

Odnosząc się w chwili obecnej do celów postępowania karnego w polskim systemie prawnym, wskazać należy, że jednym z głównych celów jest to, aby *„sprawca przestępstwa został wykryty i pociągnięty do odpowiedzialności karnej, a osoba niewinna nie poniosła tej odpowiedzialności”*. Zatem powyższe uwagi i krytyka w zakresie trybów konsensualnych w Izraelu, zachowują pełną aktualność do polskich rozwiązań. Zakreślony powyżej przepis ustanawia dalej idące cele, które w ocenie autora niniejszej pracy, mają rolę drugoplanową: tj. zwalczanie i zapobieganie przestępstwom, wzmacnianie poszanowania prawa i zasad współżycia społecznego, uwzględnienie prawnie chronionych interesów pokrzywdzonych przy jednoczesnym poszanowaniu ich godności, rozstrzygnięcie sprawy w rozsądnym terminie. Pomędzy wskazanymi w tymże przepisami celami powinna zachodzić wzajemna interakcja. Dopuszczalne wydaje się proporcjonalne ograniczenie jednego z celów określonych w tymże przepisie na rzecz innego, lecz ograniczenie to nie powinno niwelować tego celu, który jest umniejszany na rzecz innego. Przekładając powyższe na realia trybów konsensualnych, wskazać należy, że oczywistym jest, że przy zastosowaniu tej instytucji niektóre cele postępowania karnego rzeczywiście są umniejszane na rzecz innych jak szybkość i ekonomika procesowa, jednak sama konstrukcja tychże instytucji powinna wykluczać sytuację, która powodowałaby, że jeden z celów jest automatycznie pomijany. Na krytykę zasługuje pogląd wyrażony przez Sąd Apelacyjny w Białymstoku w wyroku z dnia 8 lipca 2014 r.¹⁶⁷, w którym to wskazano, że *„Wydaje się, że skarżący nie dostrzegają*

¹⁶⁵ Wielka kodyfikacja prawa żydowskiego, wyodrębniająca i omawiająca przykazania prawa Mojżeszowego. Była ona podstawą wszystkich późniejszych komentarzy do prawa żydowskiego. Wywarł między innymi wpływ na teorie stawiane przez św. Tomasza z Akwinu.

¹⁶⁶ wyrok SN Izraela: apelacja karna 532/71 Bachmocki c/a Państwo Izrael, Zbiór Orzeczeń, 26(1), 543 (1972 r.), nb. 19, s. 556; tak też: William Blackstone, *Commentaries*, 352; Alexander Volokh, *n Guilty Men*, University of Pennsylvania Law Review, vol. 146: 173.

¹⁶⁷ Wyrok SA w Białymstoku z 8 lipca 2014 r., II AKa 126/14, [http://orzeczenia.bialystok.sa.gov.pl/content/\\$N/15050000001006_II_AKa_000126_2014_Uz_2014-07-08_001](http://orzeczenia.bialystok.sa.gov.pl/content/$N/15050000001006_II_AKa_000126_2014_Uz_2014-07-08_001); tak też: postanowienie SN z 11 grudnia 2006 r., V KK 131/06, OSNKW 2007, nr 1, poz. 9.

również i tego, iż podstawy stawianych zarzutów nie mogą stanowić przepisy postępowania o charakterze ogólnym, które nie regulują zasad postępowania w sprawach karnych, a tylko określają cel, którym jest prawidłowe ukształtowanie postępowania.”. Jeżeli bowiem sama budowa danej instytucji prawa karnego powoduje, że dany cel ogólny nie będzie realizowany, to fakt ten sam przez się powinien stanowić autonomiczną podstawę środka zaskarżenia. Racjonalny ustawodawca bowiem, w przypadku przewidzenia możliwości naruszenia celów ogólnych przy danych instytucjach uregulowanych w kodeksie postępowania karnego, wprowadziłby frazę „chyba, że przepisy szczególne regulujące poszczególne instytucje ograniczają niektóre cele wskazane w niniejszej ustawie”. W braku takiego zastrzeżenia, ocenić należy, że każda instytucja kodeksu postępowania karnego winna czynić zadość każdemu z celów określonych w art. 2 k.p.k.

Analizując treść instytucji uregulowanych w art. 335 oraz 387 k.p.k. pod kątem celów postępowania karnego wyrażonych w art. 2 k.p.k. wskazać należy, że nie wydaje się, aby instytucje te należycie chroniły, aby osoby niewinne nie poniosły odpowiedzialności karnej. Praktyka pokazuje bowiem, że sądy w większości spraw – przy stosowaniu instytucji konsensualnych - ograniczają postępowania dowodowe do ujawnienia dowodów wymienionych w akcie oskarżenia i nie prowadzą postępowania dowodowego. W ocenie autora niniejszej pracy, taki stan rzeczy powoduje, że cel postępowania karnego w postaci dbałości o to, aby osoby niewinne odpowiedzialności karnej nie poniosły, nie jest realizowany i jest nieproporcjonalnie organiczny na rzecz innych celów w tymże artykule, między innymi szybkości postępowania. Sąd bowiem nie przeprowadzając postępowania dowodowego – choć skróconego – nie ma możliwości wiarygodnego przeanalizowania, czy przyznanie się oskarżonego do zarzucanych mu czynów jest autentyczne, czy może wynika z innych pobudek, które zaistniały mimo braku winy oskarżonego. Owe pobudki mogą zaistnieć z różnych przyczyn, głównie przez naciski ze strony oskarżyciela co do surowości kary zasądzonej przez sąd po przeprowadzeniu pełnego postępowania dowodowego, zastosowania wobec podejrzanego względnie oskarżonego aresztu tymczasowego do końca postępowania przygotowawczego lub jurysdykcyjnego, chęci skierowania odpowiedzialności karnej na swoją osobę w zamian za korzyści materialne od osób trzecich (tzw. „słupy”) lub też nacisków i porad prawnych samego obrońcy, który też ma interes w szybszym zakończeniu sprawy swojego klienta. Wszystkie te okoliczności powodują, że sądy z dużą miarą ostrożności i braku zaufania powinny podchodzić do sytuacji, w których oskarżeni przyznają się do winy w ramach instytucji konsensualnych.

Nie sposób nie wskazać również, że instytucje konsensualne istotnie naruszają zasadę prawdy materialnej określoną w art. 2 § 2 k.p.k. Istotą rzeczony zasady jest, aby wszystkie rozstrzygnięcia wydawane w procesie karnym, w szczególności zaś te decydujące o odpowiedzialności karnej oskarżonego, były oparte na ustaleniach faktycznych, które pozostają w zgodzie z rzeczywistym stanem prawnym¹⁶⁸. Sąd winien dokonać przedmiotowych ustaleń na podstawie dowodów zebranych w toku postępowania dowodowego. Mając jednak na względzie charakter polskich instytucji konsensualnych, stwierdzić należy, że instytucje te w sposób dość istotny naruszają powyższą dyrektywę. Z chwilą bowiem przyznania się oskarżonego do zarzucanych mu czynów lub złożenia wyjaśnień w sprawie, sąd ma możliwość ograniczenia postępowania dowodowego do ujawnienia dowodów wymienionych w akcie oskarżenia. Taki stan rzeczy powoduje, że nie są przeprowadzane dowody, które mogły rzucić inne światło na wyjaśnienia oskarżonego, a jedynie te przedstawione przez oskarżyciela, które jak wiadomo, będą w praktyce zgodne z wyjaśnieniami oskarżonego. Taka sytuacja wypacza wskazaną zasadę i prowadzi do tego, że sąd widzi wersję wykreowaną przez oskarżyciela i oskarżonego. Nie zasługuje w tym zakresie na aprobatę pogląd wyrażony przez A. Światłowskiego, zgodnie, z którym można zrezygnować „(...) z iluzji dochodzenia do pełnej prawdy materialnej, jeśli miałoby to pomóc czy wręcz umożliwić rozwiązanie prawnokarnego konfliktu oraz zaspokojenie poczucia sprawiedliwości”¹⁶⁹ na podstawie instytucji konsensualnych. Taki stan rzeczy bowiem może kreować „pozorną sprawiedliwość”, w której przestępcy – znając słabości systemu i chęć organów procesowych do szybkiego i łatwego kończenia postępowań w ramach trybów konsensualnych – będą celowo kierować odpowiedzialność karną na osoby, które w zamian za korzyści będą gotowe tą odpowiedzialność przyjąć i wykonać za nich karę. Zważywszy na powyższe, należy zgodzić się z poglądem wyrażonym przez S. Waltoś¹⁷⁰, według którego dyspozycja art. 2 § 2 k.p.k. nakazuje przyjąć, że ani porozumienia stron co do zaniechania przeprowadzania dalszego postępowania dowodowego, ani przyznanie się oskarżonego do winy, nie zwalniają sądu z obowiązku dalszego dochodzenia prawdy, jeśli kwestia ta w ocenie organu pozostanie nie wyjaśniona. W sytuacji wystąpienia wątpliwości, sąd winien przeprowadzić postępowanie dowodowe w pełnym zakresie, a zarazem odmówić uwzględnienia wniosku o skrócenie postępowania dowodowego. Według Autora powyższa

¹⁶⁸ A. Murzynowski, *Istota i zasady procesu karnego*, Warszawa 1994, s. 114.

¹⁶⁹ A. Światłowski, *W stronę koncepcji porozumień karnoprosesowych*, Prokuratora i Prawo, nr 7, s. 71.

¹⁷⁰ S. Waltoś, *Naczelné Zasady procesu karnego*, Warszawa 1999, s. 18.

dyrektywa nakazuje również dokonywanie przez instancję odwoławczą odpowiedniej kontroli sądu *meriti* co do poczynienia przez ten sąd odpowiednich ustaleń faktycznych.

Wobec szerszego i dużo dłuższego stosowania instytucji konsensualnych w Izraelu, tamtejsza doktryna dużo bardziej zauważa problemy i niebezpieczeństwa związane ze stosowaniem tych instytucji w prawie karnym, jak również dostępne rozwiązania *de lege ferenda*, które mogłyby polepszyć istniejący stan rzeczy, celem proporcjonalnego naruszania wskazanych celów ogólnych. Zrozumiałe jest, że każda instytucja konsensualna będzie powodowała, że w pewnym sensie cel ten ulegnie ograniczeniu na korzyść innych celów. W tym znaczeniu konieczne jednak wprowadzenie takich rozwiązań prawno-proceduralnych, aby te ograniczały wskazany cel w sposób proporcjonalny oraz aby całkowicie nie niwelowały tego celu. Mając powyższe na uwadze, doktryna w Izraelu wskazuje dwa rozwiązania, które mogą polepszyć stan istniejący.

W zakresie tendencji składania przez oskarżyciela aktów oskarżenia, których organ ten nie złożyłby, gdyby nie istnienie trybów konsensualnych, w ramach których łatwo jest przekonać oskarżonego do przyjęcia winy w zamian za łagodną karą lub środek karny, odpowiednim rozwiązaniem wydaje się być wprowadzenie instytucji „przedsądu”, w ramach którego sąd na podstawie zgromadzonych dowodów w sprawie analizowałby czy zgromadzone dowody są wystarczające do postawienia podejrzanego w stan oskarżenia. Taka analiza sądowa – przynajmniej w teorii - powodowałaby, że z obrotu prawnego znikną akty oskarżenia, które zaistniały wyłącznie dlatego, że oskarżyciel posiada wiedzę o posiadaniu przez niego odpowiednich środków procesowych, aby „przekonać” lub raczej zmusić oskarżonego do przyjęcia odpowiedzialności za rzekomo popełniony czyn, mimo braku odpowiednich dowodów lub uzasadnienia faktycznego. Wskazać należy, że w obecnym stanie prawnym, zarówno w Izraelu jak i Polsce brak jest środków prawnych, które mogłyby wyeliminować wyżej wymienioną negatywną tendencję organu prowadzącego postępowanie przygotowawcze. Rozwiązanie takie istniało w izraelskim porządku prawnym do 1965 r., gdy złożenie aktu oskarżenia za czyn stanowiący zbrodnię wymagał uzyskania uprzedniej zgody sędziego sądu rejonowego¹⁷¹. W ramach powyższej procedury, sędzia prowadził ograniczone postępowanie dowodowe, mające na celu określenie, czy istnieją dowody *prima facie* na to, że oskarżony dokonał zarzucanych mu czynów. Rozwiązanie to należy uznać za słuszne, jeżeli kontrola sądowa będzie dokonywana przez sądy w sposób

¹⁷¹ Ordynacja o procedurze karnej (sądzenie na podstawie aktu oskarżenia) z 1924 r.

rzetelny, a sąd nie będzie „gumową pieczęcią” organów procesowych oskarżyciela. Podnieść należy, że zauważalne jest krytyczne stanowisko doktryny w stosunku do nieefektywności powyższego rozwiązania obowiązującego w Stanach Zjednoczonych Ameryki¹⁷² wobec zaledwie kilkuprocentowego współczynnika spraw, które są oddalane przez sąd na tym etapie.

W zakresie projekcji instytucji konsensualnych w taki sposób, aby nie godziły one w zasadę prawdy materialnej, obowiązującą w procesie karnym, oraz w należyty sposób dbały o to, aby osoba niewinna odpowiedzialności karnej nie poniosła, zasugerować należy następujące rozwiązanie. Postuluje się za wdrożeniem regulacji, która nakładałby na sąd obowiązek przeprowadzania ograniczonego postępowania dowodowego również w sytuacji stosowania konsensualnych trybów zakończenia postępowania karnego. Owe ograniczone postępowanie dowodowe miałyby polegać na przeprowadzeniu takich dowodów, które popierałyby jednoznacznie wersję wyjaśnień oskarżonego wyrażających winę w zarzucanych mu czynach. Powyższa instytucja miałaby na celu, aby przez choć jeden środek dowodowy uzyskać obiektywne potwierdzenie faktów przedstawionych przez oskarżyciela, a przyznanych przez oskarżonego. W szczególności, gdy przeprowadzenie owego dowodu lub dowodów nie prowadziło do przewlekłości postępowania. O ocenie autora niniejszej pracy, owe dowody winne być wskazywane przez oskarżyciela we wniosku lub załączniku do aktu oskarżenia, w przypadku stosowania trybu z art. 335 k.p.k. Taki stan rzeczy, z jednej strony dalej będzie zachowywał ekonomikę procesową i należytą szybkość rozpoznania sprawy, a z drugiej będzie w sposób proporcjonalny równoważył wszelkie cele procesu karnego określone w art. 2 k.p.k, a w szczególności zasadę prawdy materialnej i obowiązek upewnienia się, aby osoba niewinna nie poniosła odpowiedzialności karnej. Potwierdzenie wersji oskarżyciela przez choćby jednego świadka może całkowicie zmienić charakter instytucji konsensualnych. Mając powyższe na względzie, wobec wprowadzenia obowiązku przeprowadzenia przez sąd ograniczonego postępowania dowodowego mającego na celu potwierdzenie stanu faktycznego przedstawionego przez oskarżyciela i oskarżonego, należy rozszerzyć katalog przesłanek odwoławczych o nieprzeprowadzenie przez sąd istotnego dowodu, który wskazywałby na: 1) to, że osoba skazana w trybie konsensualnym jest niewinna albo jej wina jest mniejsza aniżeli przyznana; 2) błędną kwalifikację czynu; 3) przyjęcie przez oskarżonego odpowiedzialności karnej za zarzucany mu czyn celem uniknięcia przez inną osobę tej odpowiedzialności. Z drugiej strony postuluje się za

¹⁷² W. R. LaFave, J. H. Israel, N. J. King, *Criminal Procedure*, vol. 4 § 14.1(a) (druga edycja, 1999).

eliminacją obligatoryjnej zgody pokrzywdzonego na tryb konsensualny określony w art. 335 k.p.k. i 387 k.p.k. oraz zastąpienie tej zgody stanowiskiem, które pokrzywdzony winien przedstawić wobec złożonego przez oskarżonego wniosku z art. 387 k.p.k., lub przez prokuratora wniosku/aktu oskarżenia z załącznikiem w trybie art. 335 k.p.k., gdy uwzględnienie tego stanowiska powinno pozostawać w gestii sądu, a rozstrzygnięcie przez sąd ewentualnego sprzeciwu pokrzywdzonego powinno być dokonane przed złożeniem przez oskarżonego wyjaśnień lub przyznania się do winy. Nie ulega bowiem wątpliwości, że stanowisko pokrzywdzonego powinno zostać wysłuchane i w miarę możliwości uwzględnione, należy jednak unikać sytuacji, w których sprzeciw pokrzywdzonego wynika z nieracjonalnych pobudek, mimo chęci oskarżonego do częściowego lub pełnego naprawienia wyrządzonej szkody. Sprzeciw, jak sama ugoda procesowa, powinien podlegać ocenie sądu, a nie być z góry narzucany sądowi. W tym aspekcie nadmienić należy, że rozwiązania przyjęte w polskiej procedurze w zakresie ochrony pokrzywdzonego przy trybie konsensualnym z art. 335 k.p.k. i art. 387 k.p.k., są dużo bardziej daleko idące aniżeli rozwiązania izraelskie w tym zakresie, które w żaden sposób nie wymagają aktywnej formy uczestnictwa pokrzywdzonego w zawieraniu ugód, a ograniczają się jedynie w najlepszym wypadku do udzielenia mu stosownych informacji, co w doktrynie izraelskiej i w odczuciu społeczeństwa spotyka się bardzo dużo krytyką.

Proponowane rozwiązania z jednej strony nie eliminują trybów konsensualnych z naszego porządku prawnego, wobec ich niezbędności zważywszy na możliwości naszego wymiaru sprawiedliwości, z drugiej jednak strony spowodują to, że tryby te będą w większym stopniu uwzględniać cele ogólne postępowania karnego. Proponowany stan prawny spowoduje względne zrównoważenie celów ogólnych oraz proporcjonalne naruszenie jednego z tych celów na rzecz innego w przypadku zastosowania instytucji konsensualnych.

ZAKOŃCZENIE

W niniejszej pracy szczegółowo opisane zostały rozwiązania umożliwiające zawieranie porozumień procesowych w toku postępowania karnego w polskim i izraelskim porządku prawnym.

Stan prawny w Izraelu został poparty stosownym orzecznictwem Sądu Najwyższego, wobec nieuregulowania ugodowego trybu zakończenia postępowania karnego w drodze przepisów o randze ustawowej. Wskazane orzeczenia wprawdzie nie mają charakteru powszechnie obowiązującego prawa, jednak są wiążące dla sądów niżej instancji, zatem mają w sobie pewne cechy prawotwórcze. W celu nadania pracy elementów praktycznych i dokładnego zilustrowania procedury konsensualnej w Izraelu, do pracy zostało dołączone tłumaczenie wniosku o zamknięcie sprawy za porozumieniem oraz tłumaczenie protokołu rozprawy sądowej, na której oskarżyciel i oskarżony przedstawiają projekt wynegocjowanej ugody, oskarżony na jej podstawie przyznaje się do winy, a sąd – uwzględniając zawartą ugodę – skazuje go i wymierza karę wynikającą z zawartej ugody.

Mając na względzie analizę realizacji celów postępowania karnego, zawartą w ostatnim rozdziale niniejszej pracy, wskazać należy, że obecne regulacje prawne nie zapewniają zrównoważonej realizacji wszystkich celów ogólnych postępowania karnego przy stosowaniu instytucji konsensualnych. Polska praktyka zdaje się widzieć jedynie pozytywne strony stosowania tych instytucji, nie zwraca jednak uwagi na realizację innych kluczowych celów i zasad postępowania, jak np. ochrona osób niewinnych przed poniesieniem odpowiedzialności karnej czy też naruszeniem prawa oskarżonego do obrony.

Powyższy stan rzeczy jest niebezpieczny, bowiem praktyka izraelska pokazuje, że niejednokrotnie przestępcy w Izraelu wykorzystują już słabość tego systemu do zbyt szerokiego stosowania instytucji konsensualnych i nie badania przez sądy podstaw ich stosowania, a to celem skierowania postępowań karnych na osoby, które zgodziły się przyjąć odpowiedzialność karną, choć *de facto* nie są głównym sprawcą, a co najwyżej działały w charakterze pomocnika lub wspólnie i w porozumieniu. Należy pamiętać, że również w Polsce mamy coraz to częściej do czynienia z przestępcami intelektualnymi, którzy szeroko i rozważnie planują proceder sprawczy, tak aby skierować odpowiedzialność daleko od siebie. Nadto nie należy również zapominać o możliwości stosowania przez oskarżyciela bezprawnych nacisków skierowanych wobec podejrzanych, tak aby ci przyznali się do zarzucanych im czynów, z jednej strony w obawie przed grożącą im surową karą,

a z drugiej możliwością zastosowania wobec nich środków zapobiegawczych, w szczególności zaś tymczasowego aresztowania, które w praktyce rzadko jest krótsze od trzech miesięcy. Powyższa obawa wzmacnia się w stosunku do osób uprzednio niekaranych, które jeszcze nigdy nie przebywały w areszcie śledczym lub zakładzie karnym.

Z argumentów przedstawionych w niniejszej pracy wywnioskować należy, że nie jest realne znaczne ograniczenie stosowania instytucji konsensualnych, wobec możliwego paraliżu wymiaru sprawiedliwości. Należy jednak mieć na uwadze niebezpieczeństwa z tym związane, zmodyfikować procedurę karną tak, aby sąd miał możliwość a wręcz obowiązek przeprowadzania ograniczonego postępowania dowodowego celem weryfikacji stanu faktycznego przedstawionego przez oskarżonego i oskarżyciela, wobec realizacji obowiązku ustalania prawdy materialnej. Obecna regulacja prawna w perspektywie praktycznej - w ocenie autora niniejszej pracy - wyklucza uwzględnienie niektórych z bardzo kardynalnych celów postępowania karnego, określonych w art. 2 k.p.k. Mając na względzie powyższe, autor przedstawił w pracy postulaty *de lege ferenda*, częściowo zaczerpnięte ze stanowiska izraelskiej doktryny, których celem nie jest wyłączenie stosowania instytucji konsensualnych, lecz ich modyfikacja w ten sposób, aby najlepiej realizowały i równoważyły wszelkie cele postępowania wymienione w kodeksie postępowania karnego. Jak bowiem wskazano w niniejszej pracy, ustawodawca nie wprowadził hierarchii celów wymienionych w art. 2 k.p.k., lecz uznał je wszystkie za dostatecznie ważne oraz wymagające uwzględnienia w toku postępowania karnego.

BIBLIOGRAFIA

Wykaz literatury:

Komentarze:

1. Skorupka J. (red.), *Kodeks postępowania karnego. Komentarz.*, Warszawa 2015;
2. Sakowicz A. (red.) *Kodeks postępowania karnego. Komentarz.*, Warszawa 2015;
3. Stefański A., Zabłocki S., *Kodeks postępowania karnego. Komentarz*, t. II, Warszawa 2004;
4. Hofmański P., *Kodeks postępowania karnego. Komentarz.*, Warszawa 2004;
5. Hofmański P., *Kodeks postępowania karnego. Komentarz.*, Warszawa 2007;
6. Grzegorzczak T., *Kodeks postępowania karnego. Tom I. Komentarz do art. 1-467*, Warszawa 2014;
7. Zawłocki R. (red.) *Kodeks karny. Część ogólna. Komentarz do art. 32–116.*, Tom II, Warszawa 2015;
8. R. A. Stefański, *Kodeks Karny. Komentarz*, Warszawa 2015;
9. Paprzycki L. K. (red.), *Komentarz aktualizowany do art. 1-424 Kodeksu postępowania karnego*, Tom I, Warszawa 2013.

Monografie i opracowania zbiorowe:

1. Wiliński P., *Konsensualizm a kontrydiktoryjność w polskim procesie karnym w świetle projektowanych zmian* (w:) Giezek J., Malicki A. (red.) *Adwokatura a modele procedur sądowych*, Warszawa 2013;
2. Waltoś S. (w:) Hofmański P., Waltoś S., *Polski proces karny. Zarys systemu*, Warszawa 2013;
3. Grzegorzczak T., Tylman J., *Polskie postępowanie karne*, Warszawa 2014;
4. Duff R. A., *Restoration and Retribution* (w:) von Hirsch A. (red.), *Restorative Justice and Criminal Justice: Competing and Reconcilable Paradigms*, Oxford 2003;
5. Królikowski M., *Sprawiedliwość karania w społeczeństwach liberalnych. Zasada proporcjonalności*, Warszawa 2005;

6. Kurowski M., *Znowelizowany Kodeks postępowania karnego w pracy prokuratora i sędziego. Zagadnienia ogólne i postępowanie przygotowawcze*, Kraków 2015;
7. Bojarski T., *Polskie prawo karne. Zarys części ogólnej*, Warszawa 2012;
8. Zadok D., *Uregulowanie stosowania ugód w postępowaniu karnym*, Kneset – Centrum Badań i Informacji, Jerozolima 2010; Protokół nr 124 z posiedzenia Komisji Konstytucyjnej, Legislacji i Prawa z dnia 21 grudnia 2009 r.;
9. Narkis S., *Uгода w ramach postępowania karnego*, Bene Barak 2011;
10. Gostyński Z., *Zasada szybkości w nowym kodeksie postępowania karnego*, (w:) Nowy kodeks postępowania karnego. Zagadnienia węzłowe, Zakamycze 1998;
11. Blackstone W., *Commentaries on the Laws of England*, 352, Oxford 1765-1769;
12. Murzynowski A., *Istota i zasady procesu karnego*, Warszawa 1994;
13. Waltoś S., *Naczelne Zasady procesu karnego*, Warszawa 1999;
14. LaFave W. R., Israel J.H., King N. J., *Criminal Procedure*, vol. 4 § 14.1(a) (druga edycja, 1999);
15. Steinborn S., *Porozumienia w polskim procesie karnym*, Kraków 2005;
16. Grajewski J., *Przebieg procesu karnego*, Warszawa 2012;
17. Bojarski T., *Rozwiązania procesowe jako regulator polityki karnej* (w:) J. Czapska (red.) *Zasady procesu karnego wobec wyzwań współczesności*, Warszawa 2000;
18. Mętel J., *Wniosek oskarżonego o skazanie bez przeprowadzania postępowania dowodowego, art. 387 k.p.k.* (w:) Nowa kodyfikacja prawa karnego, L. Bogunia (red.), t. IX, Wrocław 2001;
19. Zbrojewska M., *Dobrowolne poddanie się karze w kodeksie postępowania karnego*, Białystok 2002.

Artykuły:

1. Jasiński W., *Porozumienia procesowe w znowelizowanym kodeksie postępowania karnego*, (w:) Prokuratura i Prawo, Nr 10, 2014;
2. Wilk U., *Instytucja skróconej rozprawy w trybie art. 387 k.p.k.*, PS 2005, nr 1;
3. Waltoś S., *Nowe instytucje w Kodeksie postępowania karnego z 1997 r.*, PiP 1997, Nr 8;
4. Pilch A., *Umorzenie postępowania w trybie projektowanego art. 59a k.k.*, (w:) Państwo i Prawo 2013, nr 4;

5. Sepiolo I., *Pojednanie pokrzywdzonego ze sprawcą jako podstawa do umorzenia postępowania w świetle projektu Komisji Kodyfikacyjnej Prawa Karnego*, Ruch Prawniczy, Ekonomiczny i Socjologiczny 2013, nr 2;
6. Duff R. A., *Probation, Punishment and Restorative Justice: Should Altruism be Engaged in Punishment?*, Howard Journal of Criminal Justice 2003, Nr 42, s. 181;
7. Zawłocki R., *Umorzenie restytucyjne z art. 59a Kodeksu karnego – zasady stosowania i związane z nimi podstawowe problemy interpretacyjne*, MOP 2015;
8. Cieślak M., *Węzłowe pojęcia związane z sensem kary*, NP 1969, nr 2, s. 212;
9. Gazel A., *Ugody i problem niewinności*, Mishpatim 35;
10. Statistical Tables For The Federal Judiciary, "Table D-4 – U.S. District Courts - Criminal Defendants Disposed of by Type of Disposition and Offense during the 12-Month Period Ending December 31, 2009", dostępny pod adresem: <http://www.uscourts.gov/uscourts/Statistics/StatisticalTablesForTheFederalJudiciary/2009/dec09/D04Dec09.pdf>;
11. Lynch T., *The Case Against Plea Bargaining*, Cato Institute, Regulation, 2003, <http://www.cato.org/pubs/regulation/regv26n3/v26n3-7.pdf>;
12. *Victim Participation in the Plea Negotiation Process in Canada: A Review of the Literature and Four Models for Law Reform*, s. 19;
13. Gezek O., *Ugody procesowe i problem niewinnego*, publikacja dostępna w Internecie pod adresem: www.weblaw.haifa.ac.il/he/Faculty/GazalAyal/Publications/hesder2.pdf;
14. Langbein J.H., *Torture and Plea Bargaining*, (w:) The University of Chicago Law Review, vol. 46, nr 1, 1978;
15. Alschuler A. W., „*The Changing Plea Bargaining Debate*”, 69 California Law Review 652, 713-714 (1981);
16. Żaczekiewicz-Zborska K., *Coraz więcej uniewinnień w sądach*, artykuł dostępny pod linkiem <http://www.lex.pl/czytaj/-/artykul/coraz-wiecej-uniewinnien-w-sadach>;
17. Waltoś S., *Nowe instytucje w kodeksie postępowania karnego z 1997 roku*, Prokuratura i Prawo 1997, nr 8, s. 28;
18. Volokh A., *n Guilty Men*, University of Pennsylvania Law Review, vol. 146: 173;
19. Świątłowski A., *W stronę koncepcji porozumień karnoprosesowych*, Prokuratora i Prawo, nr 7, s. 71;

20. Kremnicher M., *Dostosowanie procedury karnej dla celu dochodzenia prawdy, czy nie nadszedł czas na zakończenie sezonu gry*, Mishpatim nr 17, s. 489,
21. Stefański R. A., *Skazanie bez rozprawy w znowelizowanym kodeksie postępowania karnego*, Prokuratura i Prawo 2003, nr 6;
22. Steinborn S., *Wybrane problemy stosowania instytucji skazania bez rozprawy (art. 335 k.p.k.)*, GSP 2000, nr 7, s. 493;
23. Koper R., *Warunki skazania oskarżonego wyrokiem bez rozprawy*, PS 5/1999;
24. Kardas P., *Konsensualne sposoby rozstrzygania w świetle nowelizacji kodeksu postępowania karnego z dnia 10 stycznia 2003 r.*, Prok. i Pr. 2004, nr 1;
25. Grzegorzczuk T., *Wniosek oskarżonego o skazanie go bez przeprowadzenia postępowania dowodowego na rozprawie*, PS 2000, nr 1;
26. Wysocki D., *Instytucja porozumienia w postępowaniu karnym*, PiP 2000, z. 10;
27. Kurowska K., *Konsensualne tryby zakończenia postępowania karnego w świetle wybranych zasad procesowych*, Studia Iuridica 2001, nr XXXIX;
28. Rogoziński P., *Dobrowolne poddanie się przez oskarżonego odpowiedzialności karnej*, PiP 2000, nr 9.

Glosy:

1. Grzeszczyk W., *Glosa do postanowienia SN z dnia 20 kwietnia 2004 r., I KZP 10/05*, OSP 2005, Nr 10, poz. 119.

Wykaz orzeczeń:

Trybunał Konstytucyjny RP:

1. wyrok TK z dnia 28 kwietnia 2009 r. sygn. akt P 22/07, OTK-A 2009, Nr 4, poz. 55 (Dz.U. z 2009 r. Nr 68, poz. 585).

Sąd Najwyższy Izraela działający w charakterze Najwyższego Trybunału Sprawiedliwości:

1. Najwyższy Trybunał Sprawiedliwości sygn. 218/85 Arbiw c/a Państwo Izrael, Zbiór Orzeczeń 40(2) 393 (1986 r.).

Sąd Najwyższy RP:

1. wyrok SN z dnia 8 lutego 2005 r., II KK 345/04, Legalis;
2. wyrok SN z 17 maja 2002 r., III KK 106/02, Legalis;
3. wyrok SN z 12 kwietnia 2011 r., II K 45/11, Legalis;
4. wyrok SN z 10 lipca 2013 r., IV KK 186/13, Legalis;
5. wyrok SN z 9 listopada 2005 r., V KK 296/05, Legalis;
6. wyrok SN z 8 września 2009 r., sygn. IV KK 287/09, Legalis;
7. wyrok SN z 12 kwietnia 2011 r., sygn. II KK 45/11, Legalis;
8. wyrok SN z 12 lipca 2012 r., III KK 429/11, Legalis;
9. postanowienie SN z 20 kwietnia 2005 r., I KZP 10/05, OSNKW 2005, Nr 4, poz. 42;
10. wyrok SN z 13 marca 2011 r., V KK 31/11, Legalis;
11. wyrok SN z 10 sierpnia 2011 r., V KK 82/11, Legalis;
12. wyrok SN z dnia 27 czerwca 2012 r., V KK 169/12, Legalis;
13. wyrok SN z 17 września 2002 r., II KK 217/02, OSProk. i Pr. 2003, Nr 5, poz. 9;
14. wyrok SN z 15 grudnia 2006 r., II KK 209/06, OSNwSK 2006, Nr 1, poz. 2478;
15. wyrok SN z 16 stycznia 2008 r., IV KK 392/07, Biul. PK 2008, Nr 3, poz. 5;
16. wyrok SN z 10 grudnia 2007 r., V KK 115/07, Legalis;
17. wyrok SN z 6 listopada 2007 r., V KK 33/07, Legalis;
18. uchwała SN z 26 kwietnia 2007 r., I KZP 9/07, OSNKW 2007, Nr 5, poz. 39;
19. wyrok SN z 16 listopada 1999 r., V KKN 453/99, OSProk. i Pr. 2000, Nr 3, poz. 10;
20. wyrok SN z 7 września 1999 r., WKN 32/99, OSNKW 1999, Nr 11–12, poz. 77;
21. wyrok SN z 22 maja 2006 r., II KK 355/05, OSNwSK 2006 nr 1, poz. 1085, Legalis;
22. wyrok SN z 30 marca 2005 r., sygn. akt WA 4/05, OSNKW 2005 nr 7-8, poz. 65, s. 42, Biul. SN 2005 nr 7, OSNwSK 2005 nr 1, poz. 640, KZS 2005 nr 8, poz. 32, Legalis;
23. wyrok SN z 23 marca 2016 r., IV KK 60/16, Legalis numer 1419355;

24. wyrok SN z 10 marca 2016 r., IV KK 41/16, Legalis numer 1409166;
25. wyrok SN z 24 września 2014 r., IV KK 278/14, Prok. i Pr. 2015 nr 1-2, poz. 18, www.sn.pl, Legalis;
26. wyrok SN z 30 stycznia 2014 r., II KK 362/13, Prok. i Pr. 2014 nr 4, poz. 18, s. 11, KZS 2014 nr 4, poz. 31, Legalis, www.sn.pl;
27. wyrok SN z 27 maja 2002 r., II KKN 371/00, OSNKW 2002 nr 9-10, poz. 78, s. 59, Biul. SN 2002 nr 9, s. 23, Legalis numer 54755;
28. uchwała SN z 21 marca 2000 r., I KZP 54/99, OSNKW 2000 nr 3-4, poz. 28;
29. postanowienie SN z 17 maja 2000 r., I KZP 7/00, OSNKW 2000, Nr 5–6, poz. 51;
30. wyrok SN z 7 września 1999 r., WKN 32/99, OSNKW 1999 nr 11-12, poz. 77, KZS 2000 nr 1, poz. 20, Legalis nr 10703;
31. postanowienie SN z 11 grudnia 2006 r., V KK 131/06, OSNKW 2007, nr 1, poz. 9,
32. wyrok SN z 22 sierpnia 2001 r., III KKN 372/99, OSN Prok. i Pr. 2002, nr 2, poz. 6,
33. wyrok SN z 17 listopada 2010 r., II KK 272/10, OSNwSK 2010, Nr 1, poz. 2268,
34. wyrok SN z 5 listopada 2010 r., II KK 279/04, OSNKW 2005, Nr 6, poz. 52.

Sąd Najwyższy Izraela:

1. wyrok SN Izraela: apelacja karna 1289/93 Yair Levy i inni c/a Państwo Izrael, Zbiór Orzeczeń Sądu Najwyższego 48(5), 158 (1994 r.);
2. wyrok SN Izraela: apelacja karna 4722, 4886, 4900/92 Markowicz c/a Państwo Izrael, Zbiór Orzeczeń Sądu Najwyższego 47(2), 45 (1993 r.);
3. wyrok SN Izraela: apelacja karna 1281/06 Nachman Itzhak Bursztejn c/a Państwo Izrael, nie opublikowano (2008 r.);
4. wyrok SN Izraela: apelacja karna 1958/98 Anonimowy c/a Państwo Izrael, Zbiór Orzeczeń Sądu Najwyższego 57(1), 577 (2002 r.);
5. wyrok SN Izraela: apelacja karna 9600/04 Gadi Maszraki c/a Państwo Izrael, Zbiór Orzeczeń Sądu Najwyższego 2005(1), 2863 (2005 r.);
6. wyrok SN Izraela: apelacja karna 1958/98 Anonimowy c/a Państwo Izrael, Zbiór Orzeczeń Sądu Najwyższego 57(1), 577 (2002 r.);
7. wyrok SN Izraela: apelacja karna 532/71 Bachmocki c/a Państwo Izrael, Zbiór Orzeczeń, 26(1), 543 (1972 r.);

8. wyrok SN Izraela: apelacja karna 1292/06 Jachia Torek c/a Państwo Izrael, Zbiór Orzeczeń Sądu Najwyższego 2009(3), 601, 618 (2009 r.);
9. wyrok SN Izraela: apelacja karna 3754/91 Państwo Izrael c/a dr Kasam Samachat, Zbiór Orzeczeń 45(5), 799 (1991 r.);
10. postanowienie SN Izraela: zażalenie karne 111/99 Szwartz c/a Państwo Izrael, Zbiór Orzeczeń Sądu Najwyższego 54(2) 241 (2000 r.);
11. wyrok SN Izraela: apelacja karna 37/07 Pereg c/a Państwo Izrael, nie opublikowano, 11.2.2007;
12. postanowienie SN Izraela: zażalenie karne 2247/10 Jamini c/a Państwo Izrael, nie opublikowano, 26.4.2010;
13. wyrok SN Izraela: apelacja karna 4684/11 Omar i inni c/a Państwo Izrael, opublikowany na stronie internetowej Nevo (2011);
14. wyrok SN Izraela: apelacja karna 3289/05 Basel Machagana c/a Państwo Izrael, opublikowany na stronie internetowej Nevo (2005);
15. wyrok SN Izraela: apelacja karna 6449/10 Beni Chen c/a Państwo Izrael, Zbiór Orzeczeń Sądu Najwyższego 2(2011), 2510, 2512 (2011);
16. wyrok SN Izraela: dodatkowe rozpoznanie w sprawie karnej 1187/03 Państwo Izrael c/a Perec, Zbiór Orzeczeń Sądu Najwyższego 54(6) 281;
17. wyrok SN Izraela: apelacja karna 532/71 Bachmocki c/a Państwo Izrael, Zbiór Orzeczeń, 26(1), 543 (1972 r.),
18. Wyrok SN Izraela: apelacja karna 951/80 Kenir c/a Państwo Izrael, Zbiór Orzeczeń Sądu Najwyższego 35(3), 505, s. 516.

Sądy powszechne RP:

1. wyrok SA w Łodzi z 19 lutego 2015 r., II AKa 6/15, Legalis;
2. wyrok SA we Wrocławiu z 28 marca 2013 r., sygn. akt II AKa 67/13, Legalis numer 999509,
3. wyrok SA w Białymstoku z 8 lipca 2014 r., II AKa 126/14, [http://orzeczenia.bialystok.sa.gov.pl/content/\\$N/150500000001006_II_AKa_000126_2014_Uz_2014-07-08_001](http://orzeczenia.bialystok.sa.gov.pl/content/$N/150500000001006_II_AKa_000126_2014_Uz_2014-07-08_001).

Sądy powszechne Izraela:

1. sprawa karna (Sąd Rejonowy w Tel Awiwie) sygn. 47826-10-11 Państwo Izrael c/a Jihad Abou Safa, Zbiór Orzeczeń 2011(4), 33357, 33358 (2011 r.);
2. oskarżenie karne (Sąd Rejonowy w Tel Awiwie) sygn. 44224-02-11 Państwo Izrael - Prokuratura Okręgu Tel Awiw (Seksja karna) c/a Jakow Lambez, Zbiór Orzeczeń Sądów Rejonowych 2011(4), 1070 (2011);
3. apelacja karna w sprawach komunikacyjnych (Sąd Okręgowy Centrum) sygn. 35750-04-11 Nisim Farhan c/a Państwo Izrael, Zbiór Orzeczeń Sądów Okręgowych, 2011(2), 29389 (2011);
4. oskarżenie karne (Sąd Rejonowy w Be'er Shevie) sygn. 48348-08-10 Państwo Izrael c/a Tal Itzhak, Zbiór Orzeczeń Sądów Rejonowych 2011(1), 145212 (2011).